Condicions de vida i hàbits de la gent gran a la ciutat de Barcelona

Àmbit sociodemogràfic
Àmbit econòmic
Espai vital
Salut
Distribució del temps
Xarxes relacionals

Desembre 2009

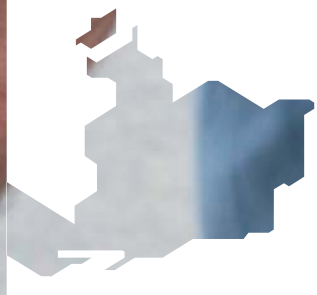

Condicions de vida i hàbits de la gent gran a la ciutat de Barcelona

Ajuntament de Barcelona

Observatori Social Barcelona

EQUIP DE TREBALL

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

Direcció i execució
Òscar Prieto

Estadística
Jordi Gumà

Col·laboració tècnica
Jaume Clapés

Observatori Social Barcelona. Ajuntament de Barcelona

Coordinació, seguiment i validació
Pep Gómez, Carlos Salanova

Edició
Ajuntament de Barcelona, Àrea d'Acció Social i Ciutadania

Coordinació de l'edició
Observatori Social Barcelona. Departament de Recerca i Coneixement.

Assessorament lingüístic
Coral Romà

Disseny gràfic i maquetació
Jordi Salvany

Impressió:
Treballs Gràfics, S.A.

D.L: B-9.458-2010

1a edició: desembre de 2009

Tiratge: 1.000 exemplars

© Ajuntament de Barcelona
Àrea d'Acció Social i Ciutadania

Aquest estudi de les condicions de vida i els hàbits de la gent gran de la ciutat de Barcelona descriu la situació actual d'aquest col·lectiu, en detecta els problemes i les necessitats, i explora les diferències que hi ha segons l'edat, el gènere, la salut i la posició en l'estructura social. La publicació mostra també el canvi cultural que hi ha hagut en els darrers anys i que ha fet que la gent gran participi més activament en l'esfera pública i en activitats de lleure fora de la llar.

D'aquesta anàlisi s'extreu que el col·lectiu de la gent gran de Barcelona està format, de forma majoritària, per persones actives, autònomes i que s'impliquen en els reptes i projectes de la ciutat. No obstant això, també és un col·lectiu en què conflueixen riscos i situacions de desigualtat i exclusió social, derivats d'una multiplicitat de factors, entre els quals tenen un pes molt important la dependència, la solitud i la vulnerabilitat econòmica.

Davant del coneixement d'aquesta realitat hem d'actuar i configurar el full de ruta envers la gent gran de Barcelona al llarg d'aquesta segona dècada del segle XXI. Entre les línies estratègiques a seguir, crec que és molt important impulsar el seu protagonisme actiu en els diferents àmbits de participació de Barcelona, millorar-ne els espais de dinamització i de promoció socials, potenciar els serveis de proximitat i d'atenció domiciliària, i ampliar la xarxa d'equipaments d'atenció a les persones grans fràgils, en risc o situació d'exclusió, per facilitar a tothom un envelliment digne, en un entorn acollidor i inclusiu.

Estic segur que aquest estudi us ajudarà a entendre per què la gent gran de Barcelona és un dels components més rellevants de l'extraordinària riquesa humana i social de la nostra ciutat.

JORDI HEREU
Alcalde de Barcelona

L'estudi que aquí us presentem, *Les condicions de vida i els hàbits la de la gent gran a la ciutat de Barcelona*, forma part de la voluntat de l'Ajuntament de Barcelona per aprofundir en el coneixement de la realitat social barcelonina, a fi i efecte de poder afinar més i millor a l'hora de desenvolupar polítiques socials.

L'estudi es fonamenta en una actualització de les dades provinents de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya que elabora l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans, aquesta vegada amb les dades de l'enquesta del 2006. La publicació analitza aquells aspectes rellevants de la vida de les persones grans a la nostra ciutat: estructura sociodemogràfica, situació econòmica, característiques residencials, estat de salut, distribució del temps i vinculació amb xarxes relacionals.

Els objectius específics d'aquest treball ens han permès defugir la idea errònia segons la qual el grup de les persones grans és relativament homogeni i caracteritzat per necessitats d'atenció creixents. El text se centra a conèixer les característiques i la diversitat interna del col·lectiu de les persones grans en els diversos àmbits que configuren llur vida quotidiana i llur entorn relacional i territorial. És molt important insistir en el punt de l'heterogeneïtat, per tal de conèixer tant les formes de vida i les necessitats de les persones grans autònomes com d'aquelles que es troben en diferents graus de dependència, solitud o vulnerabilitat econòmica. L'estudi també ens ha permès realitzar una anàlisi de l'evolució de les condicions de vida i els hàbits de la gent gran de la ciutat de Barcelona en els sis anys que van del 2000 al 2006.

Desitgem que aquesta publicació us sigui d'utilitat i ens permeti encarar millor el conjunt de polítiques i serveis que l'Ajuntament de Barcelona desplega en favor de la seva ciutadania més gran.

RICARD GOMÀ
Tinent d'Alcalde d'Acció Social i Ciutadania

Índex

Introducció 9

Metodologia 11

1. Àmbit sociodemogràfic 13
1.1. Característiques principals de la població 13
1.1.1. Edat i sexe 13
1.1.2. Estat civil 14
1.1.3. Nivell educatiu 16
1.1.4. Estatus socioeconòmic 17
1.2. Estructura familiar 18
1.3. Ocupació prèvia i inactivitat laboral 20
1.4. Origen i llengua 21
1.4.1. Origen 21
1.4.2. Llengua 21
1.5. Coneixement del català 22
1.6. Conclusions. Àmbit sociodemogràfic 24

2. Àmbit econòmic 25
2.1. Ingressos 25
2.1.1. Tipologia d'ingressos 25
2.1.2. Ingressos individuals 25
2.1.3. Ingressos familiars 27
2.2. Percepció de la situació econòmica i del nivell de vida 28
2.2.1. Percepció de la situació econòmica pròpia 28
2.2.2. Evolució del nivell de vida familiar 29
2.2.3. Episodis de dificultat econòmica i maneres de solucionar-los 30
2.3. Despeses diverses 32
2.3.1. Despeses de pagament de l'habitatge 32
2.3.2. Despeses en oci i lleure 32
2.3.3. Despeses en transport 33
2.4. Hàbits de compra 34
2.4.1. Lloc de compra 34
2.4.2. Tipus d'establiment 34
2.4.3. Freqüència de la compra 36
2.4.4. Modalitats de compra i pagament 37
2.5. Equipament domèstic 38
2.6. Conclusions. Àmbit econòmic 38

3. Espai vital 41
3.1. Habitatge 41
3.1.1. Règim de tinença 41
3.1.2. Superfície de l'habitatge 42
3.1.3. Antiguitat de l'habitatge 43
3.1.4. Instal·lacions i infraestructures 45
3.1.5. Inconvenients de l'habitatge 45
3.2. Mobilitat residencial i preferències de localització residencial 46
3.2.1. Anys de residència a l'habitatge i al municipi 46
3.2.2. Preferències de localització residencial 46
3.3. Equipaments i infraestructures del barri 48
3.4. Conclusions. Espai vital 49
50

4. Salut 51
4.1. Estat de salut 51
4.2. Dificultats per realitzar tasques quotidianes 52
4.3. Conclusions. Salut 53

5. Distribució del temps 55
5.1. Tasques domèstiques 55
5.1.1. Distribució de les tasques domèstiques 55
5.1.2. Serveis remunerats 56
5.2. Activitats de lleure 58
5.2.1. Disponibilitat de temps lliure 58
5.2.2. Activitats de lleure dins de casa 58
5.2.3. Activitats de lleure fora de casa 59
5.2.4. Estudis no reglats i pràctica esportiva 61
5.2.5. Hàbits de lectura 62
5.3. Conclusions. Distribució del temps 66

6. Xarxes relacionals 67
6.1. Relacions de sociabilitat 67
6.1.1. Pautes de relació 67
6.1.2. Localització de les relacions 67
6.1.3. Avaluació de l'evolució de les relacions 68
6.2. Relacions de solidaritat 68
6.2.1. Població amb dificultats 68
6.2.2. Xarxes de solidaritat 69
6.3. Associacionisme 70
6.4. Conclusions. Xarxes relacionals 73

7. Conclusions generals 75

Annex metodològic 77

Introducció

Aquest treball sobre les condicions de vida i els hàbits de la gent gran de la ciutat de Barcelona és el resultat de l'anàlisi territorialitzada de les dades de l'edició del 2006 de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya. L'objectiu general d'aquest estudi és observar quines són les particularitats principals de la gent gran en comparació amb els menors de 65 anys de la ciutat. Alhora, també pretén observar si hi ha algunes diferències internes en aquest col·lectiu per comprendre diferents estils de vida i situacions.

Més concretament, els objectius específics d'aquest treball són: *a*) conèixer les característiques i la diversitat de les persones grans en els diversos àmbits que configuren la vida quotidiana i el seu entorn relacional i territorial; *b*) aprofundir en l'heterogeneïtat de la gent gran per tal de distingir les formes de vida i les necessitats de les persones més autònomes, així com també d'aquelles que pateixen alguns tipus de dependència, solitud o vulnerabilitat econòmica i, finalment, *c*) analitzar l'evolució de les condicions de vida i els hàbits de la gent gran de la ciutat de Barcelona en els darrers sis anys (2000-2006).

Aquest estudi s'estructura en sis capítols, que analitzen aspectes diversos de les condicions de vida i els hàbits de la gent gran de Barcelona. Inicialment, es destaquen les característiques sociodemogràfiques principals de la gent gran, com el tipus de llar, l'estat civil, el nivell educatiu o el coneixement de la llengua catalana. Tot seguit, s'entra en l'àmbit econòmic analitzant quins ingressos individuals i familiars tenen i quina és la seva perspectiva sobre l'economia particular i familiar. Més endavant, s'explora l'espai vital i les característiques de l'habitatge on resideixen i de l'entorn on viuen. Una de les novetats d'aquest estudi és l'apartat de salut. L'Enquesta recull preguntes sobre l'estat de salut i sobre la dependència que han estat clau per elaborar aquesta nova secció i que poden ser útils per a futures edicions. Aquesta informació ajudarà a observar l'evolució de l'estat de salut, de la dependència i de l'atenció a la gent gran. L'apartat següent tracta de la distribució del temps, relacionada principalment amb les tasques de la llar i el lleure. Finalment, el darrer capítol se centra en les xarxes socials, en quins són els principals agents amb qui les persones grans tenen relació –tant en una situació de quotidianitat com en una situació de dificultat–, a més a més de la seva participació en diferents tipus d'entitats.

Al llarg d'aquest treball es realitza una comparativa de com ha evolucionat en els darrers sis anys la situació de la població entrevistada (prenent com a referència l'Enquesta de l'any 2000) allà on s'ha considerat convenient. En general, com es veurà a continuació, no hi ha hagut gaires canvis. Però en alguns casos s'observen algunes variacions en els costums o les pràctiques que cal tenir presents i que s'apunten en els diferents apartats d'aquesta recerca.

Per observar l'heterogeneïtat de la gent gran s'ha tingut en compte les variables de gènere, nivell educatiu, categoria socioprofessional, grups d'edat o àmbits territorials. En alguns casos particulars s'ha pres com a referència altres variables d'interès per a l'anàlisi. La subpoblació de la gent gran s'ha dividit en dos grups d'edat: els que tenen entre 65 i 74 anys i els que tenen 75 anys i més.

A més a més de la comparativa entre els diferents grups d'edat i de l'evolució temporal també se'n fa una entre el col·lectiu de gent gran (65 anys i més) i la resta de la població (els menors de 65 anys). Aquesta comparació ajuda a percebre les diferents condicions de vida i hàbits dels uns i dels altres.

Pel que fa als diferents àmbits territorials només s'ha tingut en compte la comparativa territorial entre la ciutat de Barcelona i la totalitat de Catalunya. En aquest sentit, s'ha de tenir en compte que les dades de Catalunya es troben fortament condicionades pel pes que tenen les dades de la ciutat de Barcelona en la mostra i que no permet diferenciar entre aquelles dinàmiques establertes a la ciutat i aquelles que se segueixen a la resta de Catalunya.

També cal destacar que l'Enquesta, tot i tenir millores considerables en els darrers anys (com incloure noves preguntes sobre l'estat de salut i sobre la dependència) encara té algunes limitacions per realitzar un estudi específic de la gent gran. Una d'elles és, per exemple, que la mostra no té en compte la gent gran que es troba en residències, centres de dia o hospitals, així com també la gent gran que presenta un estat de dependència més greu. Tot i així, les dades que s'han obtingut i que es mostren en aquest treball són de gran valor atesa la representativitat de la mostra en la resta de casos.

Metodologia

L'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya es va realitzar durant els anys 2005 i 2006. S'hi va entrevistar un total de 10.398 persones de tot el territori català. De la població entrevistada, s'han creat dues subpoblacions, una amb les persones de 65 anys i més residents a la ciutat de Barcelona i l'altra amb les menors de 65 anys. La primera és de 589 casos i la segona de 1.836. El nombre de persones grans entrevistades en l'edició del 2006 ha millorat substancialment respecte a l'edició passada (2000), que era de 484 casos. D'aquesta manera es disminueix el marge d'error de ± 4,5 a ± 4,1.

També cal afegir que aquesta és la primera edició de l'Enquesta que abasta tot Catalunya i, per tant, es pot fer una comparativa territorial entre la ciutat de Barcelona i Catalunya.

L'anàlisi de les dades se sosté majoritàriament en explotacions estadístiques univariades i bivariades, encara que en els casos en què s'ha considerat pertinent s'han tingut en compte tres variables. En les preguntes que tenen una categoria de resposta de NS/NC (No sap/No contesta) inferior al 5% s'ha optat per no tenir-la en compte, com es mostra al peu de les taules respectives, i per redistribuir els percentatges entre les altres categories de resposta. Per acabar, cal destacar que per afavorir una millor interpretació de les dades i la relació entre variables també s'ha optat per incloure l'estadístic de la V de Cramer[1] en les taules bivariades. D'aquesta manera, es pot copsar en quina mesura la variable independent té influència sobre la dependent.

1. La V de Cramer és una prova estadística que mesura el grau d'associació entre variables nominals. Els seus valors van de zero a u. 0 indica independència total i 1 associació total.

1. Àmbit sociodemogràfic

En aquest apartat es presenten els resultats principals de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (a partir d'ara se citarà com l'Enquesta) per la ciutat de Barcelona relacionats amb l'àmbit sociodemogràfic. A continuació, es plantegen aquests resultats tenint en compte, en primer lloc, les característiques principals de la població de 65 anys i més de la ciutat de Barcelona. Després es presenta com viu aquesta població, quina estructura familiar té i en quina tipologia de llar resideix. Finalment, es comenta quines característiques té aquesta població segons el seu origen geogràfic i l'ús i el coneixement de la llengua catalana.

Les dades es presenten de forma diferenciada emprant l'evolució temporal o la comparativa entre diferents grups d'edat, segons convingui. D'aquesta manera es poden observar les diferències existents entre la població de més de 65 anys i la resta de la població, així com també l'heterogeneïtat del col·lectiu de gent gran pel que fa al tipus de llar on viu, l'estat civil o la situació laboral prèvia.

1.1. Característiques principals de la població

Conèixer les característiques de la població té un gran valor a l'hora de definir polítiques públiques eficients i equitatives. En el cas de la gent gran és important el coneixement sobre quines són les seves particularitats i quins canvis està experimentant la gent gran amb el pas dels anys. Tradicionalment s'ha tendit a conceptualitzar la gent gran com un col·lectiu homogeni amb unes voluntats, necessitats i hàbits iguals. Quan s'observen les dades es pot copsar com la realitat del col·lectiu és ben diversa, tot i tenir unes característiques comunes determinades per l'edat.

1.1.1. Edat i sexe

La informació recollida a l'Enquesta sobre l'edat i el sexe de la gent gran de la ciutat de Barcelona demostra una tendència comuna que es dóna, de forma específica, a les societats avançades. Aquesta tendència és l'envelliment i la feminització de la població gran. Fins a l'any 2000, la majoria de la gent gran es concentrava en la franja d'edat d'entre 65 i 74 anys (53,8%) i la resta en la franja major de 75 (46,2%). Les dades de l'edició del 2006 indiquen un canvi en el pes demogràfic de la gent gran. A la taula 1 (a la pàgina següent) es pot copsar una distribució inversa del pes de la població: la població major de 75 anys és actualment majoritària, amb un 51%. L'augment de l'esperança de vida i la millora de les condicions de vida de la gent gran tenen un paper important en la dinàmica esmentada. Cal destacar que aquestes tendències poblacionals depenen també del nombre de persones existents en les diferents cohorts. Sobre aquestes dades se sospesen dues hipòtesis. La primera destaca que el pes de la població de les persones grans que tenen entre 65 i 74 anys és baix a causa del fet d'haver nascut en el període de la guerra civil i els primers anys de la postguerra. La segona, en canvi, senyala que tot i la baixa natalitat registrada durant aquells anys, l'esperança de vida ha augmentat tant que el pes de la població més envellida cada vegada serà més gran i es tractaria, doncs, d'una tendència clara vers un envelliment continuat de la població. De moment, amb les dades que s'observen ambdues hipòtesis es podrien validar. Així doncs, cal esperar a observar els resultats futurs de les properes edicions per acabar de validar-ne l'una o l'altra.

En aquest estudi es divideix la població gran en dos grans grups d'edat (de 65 a 74 anys i de 75 anys i més) per dos motius. En primer lloc, per diferenciar aquelles persones grans que solen tenir un envelliment actiu, un estat de salut relativament bo i que participen activament en activitats d'oci i de lleure; i aquelles persones grans que tenen més dificultats per dur a terme una vida activa, majoritàriament per condicionants de salut i mobilitat.[2]

Pel que fa a la feminització, les dades que s'observen a la figura 1 destaquen aquesta situació. A mesura que augmenta l'edat de la població, també ho fa la presència de dones. Mentre que en el grup d'edat d'entre 65 i 74 anys la presència de dones és del 55,5% i la d'homes assoleix el 44,5%, aquesta disparitat és molt més accentuada entre les persones majors de 75 anys: les dones hi asso-

2. En ambdós grups hi ha clares excepcions però de forma majoritària es poden observar aquestes dues distincions.

leixen el 65% i els homes el 35% respectivament. En aquest sentit, la presència de dones grans en les edats més avançades *per se* no hauria de ser una situació anòmala i de preocupació. Però quan a aquesta circumstància se li afegeix un baix poder adquisitiu pels baixos ingressos que tenen les dones d'aquesta edat i una xarxa relacional feble, té una dimensió especial que s'ha de tenir en compte en l'elaboració de polítiques socials destinades a la gent gran.

Quan s'observen les dades per àmbit territorial es fa palès que la situació és similar a la ciutat de Barcelona i a Catalunya. Si bé els percentatges són gairebé idèntics, a la Ciutat Comtal es produeix la situació simbòlica destacada prèviament en què el major pes poblacional se situa en el tram d'edat més avançat (taula 2).

1.1.2. Estat civil

Pel que fa a l'estat civil de la gent gran –en comparació amb la resta de la població– es poden observar diferències significatives pel que fa a la viduïtat i a la població soltera. La població vídua representa actualment una tercera part de la gent gran de la ciutat de Barcelona (33,2%). Aquesta situació és habitual ja que la viduïtat sol ser més present a mesura que augmenta l'edat de les persones entrevistades; en canvi, només es dóna en el 2% de la població menor de 65 anys. També cal remarcar el major nombre de gent gran que està casada en comparació amb la resta de la població. En aquest sentit, les persones grans majoritàriament estan casades o bé són vídues. Hi ha un baix percentatge de solteria i menys encara de persones separades o divorciades. Finalment, cal remarcar la gran diferència que existeix entre la població menor de 65 anys i la gent gran pel que fa a la solteria. Aquesta situació és tan marcada a causa de l'elevat nombre de solters i solteres entre les persones adolescents i joves de la ciutat (figura 2).

Quan s'observen aquestes mateixes dades per sexe es poden copsar les particularitats següents. La presència de dones entre la població vídua és molt més elevada que la d'homes. Si bé gairebé la meitat de dones grans de la ciutat de Barcelona és vídua (47,6%), aquesta situació només afecta l'11,3% dels homes grans. Un altre fet relacionat amb aquesta situació és que hi ha més del doble d'homes grans que de dones grans que estan casats (85,2% *versus* 40,2%). Un altre fet també destacable és la major presència de dones solteres que d'homes solters: un 9,1% de les dones grans de la ciutat ho són, mentre que només ho són un 2,7% dels homes (taula 3).

Taula 1. Distribució de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. Evolució 2000-2006

	2000	2006
65-74 anys	53,8	49,0
≥ 75 anys	46,2	51,0
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(484)	(589)

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 2. Distribució de la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya segons el grup d'edat. 2006

	Barcelona	Catalunya
65-74 anys	49,0	50,4
≥ 75 anys	51,0	49,6
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(589)	(2.144)

V de Cramer = 0,070
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 1. Sexe de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

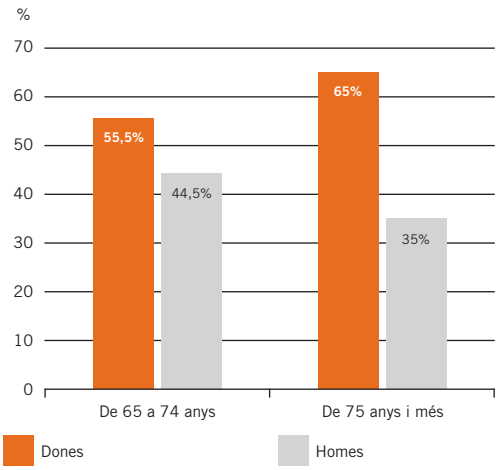

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Quan, a més, es desagreguen les dades més específicament per edat es pot observar amb més concreció quina és la situació en cada grup d'edat (taula 4). En general, la tendència és que el nombre de persones entrevistades en situació de viduïtat augmenti, tant entre els homes com entre les dones, a mesura que s'incrementa l'edat. Un exemple clar es pot copsar en les dones de 75 anys i més. Les vídues hi són majoria i doblen el percentatge de dones vídues de la franja de 65 a 74 anys (30,1% *versus* 61,8%). En canvi, com és lògic, es dóna una situació inversa en l'estoc de dones grans casades per les mateixes franges d'edat (55,8% *versus* 27,4%).

En el cas dels homes grans la tendència és la mateixa però no s'accentua, ni de bon tros, amb la mateixa força. El nombre d'homes vidus de 75 anys i més constitueix només el 17,3% del grup de població més envellida. També cal destacar que la disminució del percentatge d'homes grans casats entre ambdós grups d'edat només és de deu punts percentuals (de 89,9% a 79,5%).

Finalment, també és important senyalar una dada relacionada amb el sexe que té poc pes poblacional però que resulta interessant. Si s'observen les dades sobre separacions i divorcis, es pot copsar que el 7% de les dones d'entre 65 i 74 anys es troba en aquesta situació mentre que entre els homes el percentatge és gairebé inexistent (0,7%). Aquesta realitat es pot explicar pel fet que els homes se solen tornar a casar després de separar-se o divorciar-se, tendència que no se sol donar entre les dones grans, que prefereixen mantenir la situació actual i sembla que no opten sovint per tornar-se a casar.

Figura 2. Estat civil de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

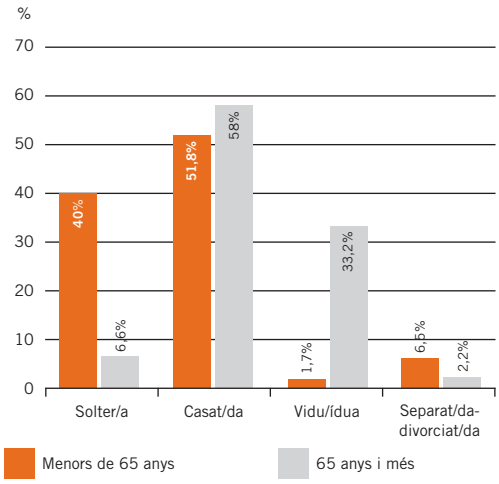

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 3. Estat civil de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe. 2006

	Dones	Homes	Total
Solter/a	9,1	2,7	6,6
Casat/da	40,2	85,2	58,0
Vidu/ídua	47,6	11,3	33,2
Separat/da	1,5	0,4	1,0
Divorciat/da	1,6	0,4	1,2
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(355)	(234)	(589)

V de Cramer = 0,447
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 4. Estat civil de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe i el grup d'edat. 2006.

	Dones (a)		Homes (b)	
	65-74 anys	≥ 75 anys	65-74 anys	≥ 75 anys
Solter/a	7,1	10,8	3,0	2,3
Casat/da	55,8	27,4	89,9	79,5
Vidu/ídua	30,1	61,8	6,4	17,3
Separat/da	3,3	0,0	0,7	0,0
Divorciat/da	3,7	0,0	0,0	0,9
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(195)	(160)	(129)	(105)

(a) V de Cramer = 0,380
(b) V de Cramer = 0,194
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

1.1.3. Nivell educatiu

Les dades sobre educació mostren la disparitat educativa que existeix entre la gent gran i la resta de la població. A mesura que el nivell d'estudis augmenta, la presència de gent gran és menor. En aquest sentit, a la figura 3 es veu que el 90,6% de la població de la Ciutat Comtal que té estudis superiors és menor de 65 anys, mentre que la gent gran només configura el 9,4% d'aquest col·lectiu. Una configuració semblant també és present en la proporció que ocupa la gent gran entre les persones que tenen estudis secundaris finalitzats. En canvi, succeeix el contrari en els escalafons formatius més baixos. En aquesta línia, la gent gran analfabeta representa el 62,5% de la població que es troba en aquesta situació i el 72,9% de la població que no té els estudis primaris finalitzats.

Les mancances de formació de la gent gran s'expliquen, en gran part, perquè la majoria de persones van viure la seva infantesa i adolescència durant la postguerra. Durant els anys quaranta i cinquanta del segle xx no existia un accés universal a l'educació i no es considerava com una prioritat. En aquest sentit, les escoles d'adults, les universitats o altres centres formatius de la ciutat de Barcelona tenen un paper important en la formació de la gent gran, especialment la que no havia pogut accedir als nivells més bàsics. La no finalització dels estudis que actualment es consideren reglats o universals caracteritza una part important de la gent gran de la ciutat de Barcelona, que, tal i com s'analitzarà més endavant, ha afectat de forma important els seus ingressos més enllà dels 64 anys.

Les dades educatives reflecteixen una realitat ben interessant quan es té en compte el sexe; senyalen com les desigualtats educatives no només apareixen per generacions –pel desenvolupament que ha viscut la societat barcelonina i catalana– sinó també per sexe. Les dones són majoria entre les persones analfabetes i entre les que no han finalitzat els estudis primaris, tal i com es mostra a la figura 4 (78,4% en el primer cas i 79,2% en el segon). Pel que fa als estudis primaris i als estudis secundaris, la presència d'homes i de dones és bastant equilibrada, mentre que entre la població universitària es percep com apareix una presència majoritària d'homes (64,5%), que, si es ponderés per la seva presència menor en el col·lectiu de gent gran, encara seria més gran. En aquesta línia, les desigualtats de gènere que existien en la societat barcelonina es van reflectir en les oportunitats educatives dels homes i les dones durant la postguerra i els anys cinquanta del segle xx.

Quan aquestes dades relacionades amb el món de l'educació es comparen amb les de Catalunya s'observa com la ciutat de Barcelona parteix d'un avantatge clar. El fet que Barcelona fos un pol d'atracció per a intel·lectuals, científics i professionals liberals durant la segona meitat del segle xx ha influït i ha fet que la gent gran que resideix a Barcelona estigui més formada que la mitjana catalana. També cal tenir present que durant els anys setanta i vuitanta –anys en què la gent gran objecte d'aquest estudi es va desenvolupar professionalment– encara existien diferències importants pel que feia a les oportunitats de treball de les persones amb estudis superiors entre la ciutat, altres zones de la regió metropolitana

Figura 3. Nivell d'estudis de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

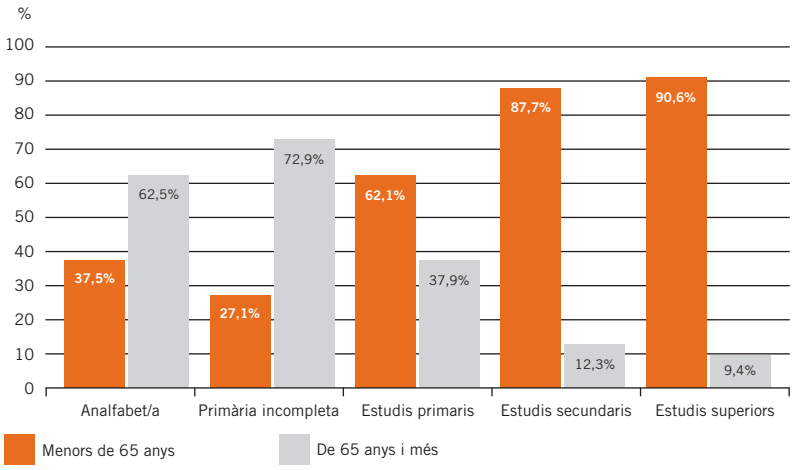

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 4. Nivell d'estudis de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe. 2006

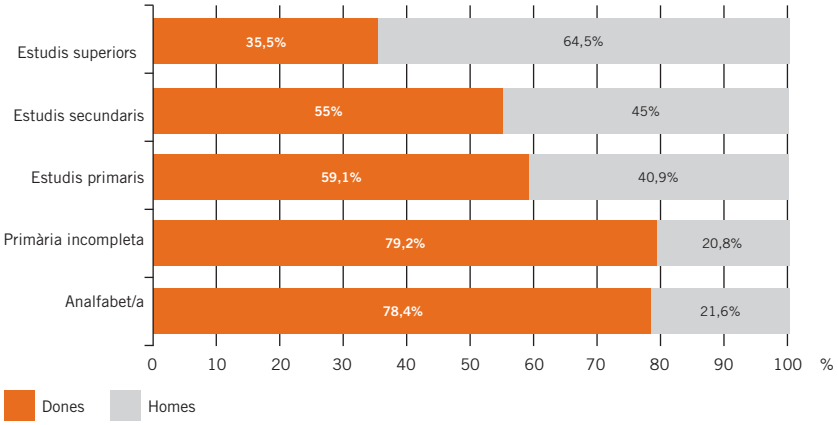

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 5. Nivell d'estudis de la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
Analfabet/a	1,7	5,0
Primària incompleta	19,5	29,8
Estudis primaris	50,2	47,8
Estudis secundaris	19,8	12,8
Estudis superiors	8,8	4,6
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(589)	(2.144)

V de Cramer = 0,228
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

i, especialment, respecte a la resta del territori català. A la taula 5 s'observa com aquestes variacions es fan paleses, a través de l'existència d'un percentatge més gran de població amb estudis secundaris i superiors. En ambdós casos la presència d'aquests estudis entre la població són clarament més elevats a la ciutat de Barcelona (19,8% amb estudis secundaris i 8,8% amb estudis superiors).

1.1.4. Estatus socioeconòmic

La situació socioeconòmica de la gent gran de la ciutat de Barcelona varia sensiblement segons l'edat. En les dades de la taula 6 (a la pàgina següent) es veu que hi ha una proproció més gran de persones de categoria professional alta i mitjana entre la població menor de 65 anys. En canvi, cal destacar que el 51% de la gent gran és de categoria professional baixa. Probablement les diferències educatives entre generacions observades anteriorment tenen una relació important amb aquestes diferències de categoria. Una altra hipòtesi que es podria apuntar és que les persones menors de 65 anys de categoria baixa anessin a viure a altres municipis de la regió metropolitana de Barcelona atès l'elevat nivell de vida de la ciutat.

L'heterogeneïtat del col·lectiu de la gent gran en relació amb la categoria socioprofessional també està estretament lligada al sexe (taula 7, a la pàgina següent). El percentatge de dones grans que es troben en la categoria socioprofessional baixa és sensiblement major que el d'homes (60,9% i 39,8%, respectivament). A la inversa, també es pot observar com el percentatge d'homes de categoria professional alta és més elevat que el de dones. A mesura que augmenta l'edat de les persones entrevistades disminueix la disposició econòmica de la gent gran. Aquesta relació és clara ja que sol anar acompanyada d'una menor disposició d'ingressos que quan s'estava participant activament en el mercat laboral.

Taula 6. Categoria professional de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Total
Alta	20,2	12,9	18,6
Mitjana	42,4	36,1	41,1
Baixa	37,2	51,0	40,3
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.693)	(497)	(2.190)

V de Cramer = 0,123
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 7. Categoria socioprofessional de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe i segons el grup d'edat. 2006

	Sexe (a)		Grups d'edat (b)	
	Dones	Homes	65-74 anys	≥ 75 anys
Alta	6,9	19,7	17,6	8,0
Mitjana	32,2	40,5	33,3	39,1
Baixa	60,9	39,8	49,1	52,9
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(264)	(233)	(256)	(241)

(a) V de Cramer = 0,241
(b) V de Cramer = 0,145
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

1.2. Estructura familiar

Les llars on viu la gent gran solen tenir unes característiques particulars diferenciades de les de la resta de la població. A la taula 8 s'observa com el tipus de llar més comuna entre la gent gran és la de viure en parella (42,1%), una pràctica que, entre la resta de la població, sol estar present més aviat entre la població de menys de 65 anys i no és tan majoritària (16,1%). Aquest fet es dóna principalment perquè els fills i/o filles ja s'han emancipat de casa. Ara bé, cal destacar dues situacions interessants: una se sol donar entre la gent gran més jove i l'altra entre la més envellida. La primera és viure en parella i amb fills i/o filles (que encara no s'han emancipat). El 12% de la gent gran respon a aquesta tipologia de llars i la parella només sol tenir un fill o filla, ja que la mitjana de persones de la llar és de tres. La segona situació, una de les més importants especialment entre les persones de 75 anys i més, és la de viure sol o sola. Les altres situacions familiars són minoritàries, tal i com es mostra a la taula 8. Aquestes dades indiquen que la gent gran prefereix –o es veu obligada– a viure en solitud, en detriment d'altres modalitats familiars.

Quan s'especifica el sexe en les dades sobre la tipologia de les llars es constata una tendència natural que ja s'ha esmentat anteriorment. Per la major esperança de vida de les dones, els homes tendeixen a viure més en parella o en parella amb fills i/o filles més que no pas sols. D'aquesta manera, quan els homes moren, les dones continuen residint a la mateixa llar, soles. Les dades senyalen que el 32,6% de les dones grans viuen soles mentre que aquesta situació només es dóna en el 8% dels homes (figura 5).

Quan es comparen les dades dels dos àmbits territorials estudiats, les diferències són poques però es podrien destacar alguns elements diferenciadors entre la ciutat de Barcelona i la realitat catalana (taula 9, a la pàgina 20). El nombre de gent gran que viu en parella sense fills ni filles a la ciutat és menor que la mitjana catalana (42,1% i 46,6%, respectivament). Aquesta realitat està condicionada pel major nombre de separacions i divorcis a Barcelona, de mitjana, que a Catalunya. Una dada que fa palesa aquesta tendència és que el nombre de famílies monoparentals entre la gent gran és major a

la ciutat de Barcelona que a Catalunya (5,5% i 3,9% respectivament). El fet que existeixi un nombre major de llars de Barcelona en les quals encara viu algun fill i/o filla també afecta en el sentit de fer que hi hagi un nombre més gran de persones grans que hi viuen en parella. Aquesta situació podria ser conseqüència de les majors dificultats d'emancipació dels joves en l'àmbit metropolità i urbà que en altres contextos. Un altre element a destacar és el major nombre de llars unipersonals i de persones grans que viuen en llars sense nucli a Barcelona. Aquestes lleus diferències (7,3% *versus* 4,5%) es podrien explicar per l'existència d'un major capital social familiar i de comunitat en entorns rurals i en ciutats mitjanes que en les grans ciutats. Una altra qüestió relacionada amb aquest darrer punt és que el nombre de gent gran que viu amb els seus familiars (llars uninuclears amb altres persones) és menor a Barcelona que a Catalunya. Caldria destacar també que aquestes variacions són encara massa febles per poder constatar tendències explícitament diferenciades.

Quan es mostren les dades de les parelles amb fills i/o filles a la llar es pot observar com són bastant similars per sexe. Tot i que hi ha un predomini clar de la gent gran que no té fills ni filles que resideixin a la mateixa llar, la majoria d'aquelles persones que conviuen amb fills i/o filles, ho fan només amb un. Conviure amb dos fills o més se sol donar en rares ocasions. El nombre més elevat de dones que d'homes que viuen amb els fills a la llar reflecteix l'existència d'algunes famílies monoparentals que perviuen més enllà dels 65 anys. Així doncs, un cop ajustada la informació per aquesta variable semblaria que el nombre d'homes i de dones que tenen fills i/o filles a la llar és gairebé idèntic (taula 10, a la pàgina següent).

Taula 8. Estructura i grandària de les llars on resideix la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons grups els d'edat. 2006

	Menors de 65 anys		De 65 anys i més	
	Llars (%)	**Mitjana de persones**	**Llars (%)**	**Mitjana de persones**
Unipersonal	6,3	1	22,9	1
Sense nucli	4,9	3	7,3	2
Parella	16,1	2	42,1	2
Parella amb fills i/o filles	54,1	4	12,0	3
Monoparental	7,7	2	5,5	2
Altres persones	9,0	4	9,5	4
Dos o més nuclis	1,9	6	0,7	5
Total	**100,0**	**3**	**100,0**	**2**
Mida mostral	(1.836)		(589)	

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 5. Sexe de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el tipus de llar on resideix. 2006

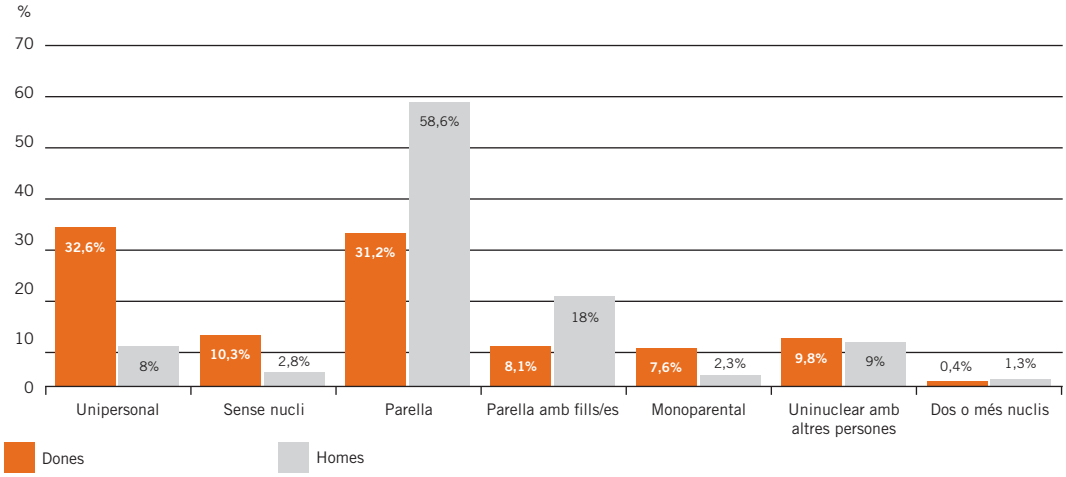

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 9. Tipologia familiar de la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
Unipersonal	22,9	19,3
Sense nucli	7,3	4,5
Parella	42,1	46,6
Parella amb fills/es	12,0	10,6
Monoparental	5,5	3,9
Uninuclear i altres persones	9,5	12,6
Dos o més nuclis	0,7	2,5
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(589)	(2.144)

V de Crame r = 0,059
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 10. Nombre de fills i/o filles a la llar de la gent gran de la ciutat de Barcelona que ha tingut descendència segons el sexe. 2006

	Dones	Homes
Cap fill/a la llar	67,7	72,5
Un	28,3	24,4
Dos	3,6	3,1
Tres	0,4	0,0
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(295)	(214)

Nota: Percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

1.3. Ocupació prèvia i inactivitat laboral

L'ocupació prèvia i la inactivitat laboral de la gent gran determinen els ingressos que aquestes persones reben en la seva pensió de jubilació. El salari base i els anys de cotització a la Seguretat Social són els barems sobre els quals es calculen les pensions i que marquen els tipus d'ingressos de la gent gran. En aquest apartat es pot observar quin percentatge de gent gran ha treballat amb anterioritat[3] i quins han estat els motius per deixar la feina.

Pel que fa al primer aspecte, a la taula 11 es pot copsar com la totalitat dels homes grans o bé ha treballat amb anterioritat o bé encara està en actiu. En canvi, una de cada quatre dones (el 25,4%) no ha treballat amb anterioritat. Pel que fa a aquest aspecte cal destacar que, en realitat, tot i que en algunes ocupacions hi hagi la possibilitat de jubilar-se més enllà dels seixanta-cinc,[4] són molt poques les persones grans que encara estan actives. Ho estan només el 4,5% dels homes i l'1,5% de les dones. Pel que fa a les diferències que existeixen per grups d'edat es percep que la proporció de gent gran de la franja d'edat més envellida que no ha treballat mai és més gran que entre les persones que tenen entre 65 i 74 anys (19,4% i 11,2% respectivament). Aquesta situació concreta està condicionada pel nombre més elevat de dones que d'homes que tenen aquestes característiques.

Els motius principals pels quals les persones grans van deixar de treballar (taula 12) són, en primer lloc, per haver-se jubilat per edat. Aquesta situació és més visible en els homes (62,1%) que en les dones (33,6%) atès que els homes han tingut una major taxa d'activitat que les dones. Després d'aquesta situació, la més freqüent és la jubilació anticipada, que apareix en un 21% dels homes i en un 13,6% de les dones. Aquesta dada referma la situació anteriorment anunciada i indica que, tot i haver-se flexibilitzat l'edat de jubilació, la gent gran o bé és jubila als 65 anys o bé ho fa abans d'aquesta edat, però rarament ho fa més enllà dels 65 anys. També cal remarcar que si bé la jubilació anticipada és un dels motius principals d'haver deixat de treballar entre la gent gran, aquest motiu no

Taula 11. Gent gran de la ciutat de Barcelona que ha treballat abans segons el sexe segons el grup d'edat. 2006

	Sexe (a)		Grups d'edat (b)		Total
	Dones	Homes	65-74 anys	≥ 75 anys	
Sí	73,1	95,8	84,3	80,0	82,1
No	25,4	0,0	11,2	19,4	15,4
Actiu/va	1,5	4,2	4,5	0,6	2,5
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(355)	(234)	(289)	(300)	(589)

(a) V de Cramer = 0,350
(b) V de Cramer = 0,163
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

3. Les dades són declarades per les persones entrevistades. Aquestes no reflecteixen si aquestes ocupacions anteriors han tingut un contracte amb el que existia la cotització a la Seguretat Social pertinent ni els anys de cotització d'aquests.

4. El Pacte de Toledo sobre les pensions de 1995 i la seva reforma de 2003 recullen l'opció de perllongar l'edat de jubilació més enllà dels 65 anys.

Taula 12. Motius de la gent gran de la ciutat de Barcelona per deixar la feina segons el sexe. 2006

	Dones	Homes	Total
Acomiadament o tancament de l'empresa	9,0	7,5	8,3
Jubilació per l'edat	33,6	62,1	47,2
Jubilació anticipada	13,6	21,0	17,1
Malaltia o incapacitat	16,2	7,4	12,0
Per a la realització de tasques reproductives	23,3	0,0	12,2
Altres motius	4,4	2,0	3,2
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(260)	(224)	(484)

V de Cramer = 0,428
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

es trobaria en la mateixa posició en el cas de les dones. Entre les dones, el segon motiu més important per haver deixat de treballar està clarament relacionat amb les desigualtats de gènere. Un 23,3% de les dones grans van deixar de treballar a causa de la dedicació a les tasques reproductives. Un altre element en què el sexe hi té un paper important és haver deixat la feina per malaltia o incapacitat. El percentatge de dones (16,2%) dobla el d'homes (7,4%) en aquest aspecte.

1.4. Origen i llengua

1.4.1. Origen

L'origen dels habitants d'un territori pot reflectir algunes diferències de costums i d'hàbits entre la població. La distribució de la població de la ciutat per origen és més polaritzada entre la gent gran que entre la resta de la població. Els grans fluxos migratoris interns que es van produir a l'inici de la segona meitat del segle xx han marcat la configuració de la societat barcelonina. La presència de persones nouvingudes d'altres parts d'Espanya va créixer considerablement, atès que Barcelona i la seva àrea metropolitana van ser un pol d'atracció important per a la població immigrant de l'interior. És per aquest motiu que un segment considerable de la gent gran, el 46,4%, és nascut fora de Catalunya; aquestes diferències no són tant accentuades entre la població menor de 65 anys, ja que les persones nascudes fora de Catalunya en representen el 32,7% (taula 13). Cal matisar també algunes variacions importants en aquest sentit. Mentre que entre la gent gran la població nascuda fora de Catalunya és nascuda a l'Estat espanyol, entre la resta de la població hi ha una part important que té aquesta característica però també hi ha una altra part important que és d'origen estranger.

Concretament, l'evolució en els darrers sis anys pel que fa a l'origen de la població pràcticament no ha variat, com es pot observar a la taula 14. En principi, en els propers anys les proporcions de població nascuda fora de Catalunya haurien de disminuir si observem les característiques dels estocs actuals de població menor de 65 anys.

Taula 13. Origen geogràfic de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Total
Nascut/de a Catalunya	67,3	53,6	64,0
Nascut/da fora de Catalunya	32,7	46,4	36,0
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.836)	(589)	(2.425)

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 14. Origen geogràfic de la gent gran de la ciutat de Barcelona. Evolució 2000-2006

	2000	2006
Nascut/da a Catalunya	54,8	53,6
Nascut fora de Catalunya	45,2	46,4
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(484)	(589)

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

1.4.2. Llengua

A la figura 6 (a la pàgina següent) s'observa com el català és la llengua més pròpia de la gent gran. Gairebé la meitat de la gent gran la té com a llengua primera (el 47%). Aquesta situació està molt condicionada per l'origen geogràfic de la població, ja que si la persona ha nascut a Catalunya, la llengua pròpia sol ser el català en una proporció més gran que la descrita. Però aquesta realitat canvia per a les persones menors de 65 anys, entre les quals la llengua més pròpia és el castellà. Tot i que entre aquest segment de població, en comparació amb el de la gent gran, hi hagi un percentatge més elevat de persones nascudes a Catalunya, la llengua més pròpia és el castellà en el 43% dels casos. La presència elevada de persones nouvingudes i la seva descendència que registra la ciutat de Barcelona al llarg de la segona meitat del segle XX és un factor important, que influeix de forma clara en la major presència del castellà que del català entre la població menor de 65 anys. Aquest fenomen és ben interessant, ja que una bona part d'aquest sector de població ha nascut a Catalunya, però tot i conèixer la llengua catalana –en part perquè han rebut l'educació escolar en català– tenen el castellà com a llegua pròpia, ja sigui perquè és la llengua de comunicació de la seva família o del seu entorn d'iguals.

Quan es considera la llengua combinada de tots els membres de la llar s'observa com, a casa de la gent gran, la situació més repetida és que tots els membres tinguin el català com a llengua pròpia. Aquesta circumstància és similar en les dues darreres edicions de l'Enquesta (40,8% i 41,2%). La població gran que viu en llars tots els membres de la qual són de llengua castellana disminueix lleugerament (passa del 33,3% al 29,5%) i augmenta la població gran que viu en llars en què es parla català i castellà (6,8% l'any 2000 i 8,4% el 2006), o bé només castellà o bé ambdues llengües (5,8% l'any 2000 i 7,1% el 2006) i altres situacions (que passen de ser l'1,2% a ser el 4,5% dels casos) (taula 15).

Figura 6. Llengua de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons els grups d'edat. 2006

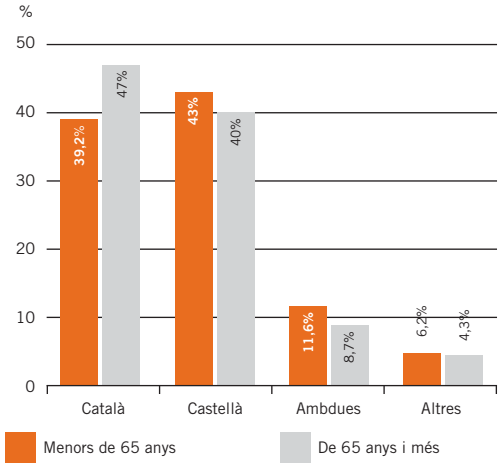

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 15. Llengua combinada amb tots els membres de la llar on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona. Evolució 2000-2006

	2000	2006
Tothom català	40,8	41,2
Tothom castellà	33,3	29,5
Tothom ambdues	9,7	5,2
Català/castellà	6,8	8,4
Català/ambdues	1,8	2,5
Castellà/ambdues	5,8	7,1
Català/castellà/ambdues	0,6	1,6
Altres situacions	1,2	4,5
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(484)	(589)

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2000-2006.

1.5. Coneixement del català

El coneixement de la llengua catalana és major entre la població menor de 65 anys que entre la gent gran. Aquest fenomen s'explica, en gran mesura, perquè la llengua catalana va ser prohibida com a llengua d'instrucció durant el franquisme. Són poques les persones grans que entenen el català i l'escriuen: només representen el 35%, mentre que aquesta mateixa situació entre les menors de 65 anys assoleix el 64,7%. Aquestes dades reflecteixen la importància que té la immersió lingüística en el coneixement de la llengua catalana. La transmissió de la llengua s'ha donat entre la gent gran perquè ha estat la llengua d'ús oral freqüent a la família i en alguns espais de la societat barcelonina que defugien la prohibició del català. Un 36,4% de la gent gran parla català però no l'escriu

perquè, la gran majoria, no el va aprendre a l'escola. També cal destacar que gairebé la totalitat de la gent gran afirma que entén el català. Només un 3,3% diu que no l'entén, tal com es pot veure a la figura 7.

Com es desprèn de les dades esmentades anteriorment, l'origen geogràfic marca el nivell de coneixement de la llengua catalana de la gent gran. Mentre que el 54,7% de les persones que han nascut a Catalunya parla i escriu el català, només un 12,1% de les nascudes fora de Catalunya reuneix aquestes característiques. Tot i això, el nivell de parla i el de comprensió entre la gent gran que ha nascut fora de Catalunya sembla elevat. En el primer cas és del 27,8% i en el segon, del 53,2%. Finalment, val la pena comentar que el 6,9% de les persones grans barcelonines nascudes fora de Catalunya no entenén el català (taula 16).

Un altre factor que altera sensiblement el coneixement de la llengua catalana és el nivell d'estudis. A més formació, més coneixement oral i escrit. Per exemple, un 61,9% de les persones amb estudis secundaris i un 60,3% de les que tenen estudis universitaris la parlen i l'escriuen. I la situació inversa també es pot copsar en la taula 17. Només el 7,3% de la gent gran que no va acabar els estudis primaris parla i escriu el català. Si es prenen com a referència aquelles persones grans que entenen el català, però que no el parlen, es pot copsar com la formació pot tenir un paper important a l'hora de fomentar les habilitats lingüístiques de les persones entrevistades i a veure's amb més capacitat de parlar la llengua encara que no sàpiguen escriure-la.

Figura 7. Nivell de coneixement del català de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons els grups d'edat. 2006

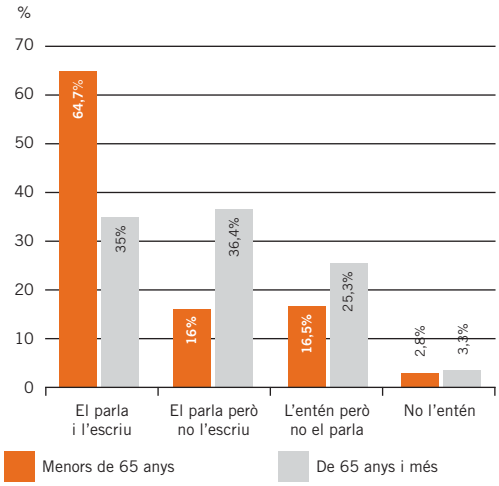

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 16. Nivell de coneixement del català de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons l'origen geogràfic. 2006

	Nascuts a Catalunya	Nascuts fora de Catalunya
El parla i l'escriu	54,7	12,1
El parla però no l'escriu	43,9	27,8
L'entén però no el parla	1,4	53,2
No l'entén	0,0	6,9
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(316)	(272)

V de Cramer = 0,669
Nota: Percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 17. Nivell de coneixement del català de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el nivell d'estudis. 2006

	Analfabet/a	Primaris incomplets	Primaris	Secundaris	Superiors	Total
El parla i l'escriu	0,0	7,3	31,9	61,9	60,3	35,0
El parla però no l'escriu	32,2	45,6	38,8	29,4	19,8	36,4
L'entén però no el parla	53,5	42,7	26,4	6,5	17,9	25,4
No l'entén	14,3	4,4	2,9	2,2	2,0	3,2
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mida mostral	(10)	(115)	(295)	(114)	(54)	(588)

V de Cramer = 0,251
Nota: Percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

1.6. Conclusions. Àmbit sociodemogràfic

• L'envelliment i la feminització de la gent gran de la ciutat de Barcelona són dues de les tendències que s'han constatat en aquest apartat sociodemogràfic. En les dues darreres edicions de l'Enquesta s'ha pogut constatar com, l'any 2006, la població de 75 anys i més és, per primera vegada, més gran proporcionalment que la que té entre 65 i 74 anys. En l'edició de l'Enquesta del 2000 aquest grup de població conformava el 46,2% de la gent gran, mentre que en la del 2006 ha assolit el 51%.

• La majoria de la gent gran (58%) està casada però també hi ha un nombre important de persones vídues (33,2%). Quan es té en compte el sexe, les dades varien considerablament, ja que l'estat civil majoritari de les dones és la viduïtat (47,6%) seguit, en menor mesura, pel matrimoni (40,2%). De fet, aquestes xifres estan molt condicionades pel gran nombre d'homes grans que estan casats (85,2%). Aquest fet es produeix per l'esperança de vida de les dones, més elevada respecte als homes. Aquesta situació també marca, de forma important, el nombre de llars unipersonals que existeix entre la gent gran. Un 22,9% de la gent gran de Barcelona viu en llars unipersonals. En el cas de les dones grans aquesta realitat assoleix el 32,6%.

• El nivell educatiu de la gent gran de la ciutat és molt menor que el de la població menor de 65 anys, per les diferències que existien en l'accés a l'educació entre els anys de la postguerra i els actuals. Ara bé, també cal destacar que la gent gran de la ciutat de Barcelona té un nivell d'estudis superior –el 19,8% té estudis secundaris i el 8,8% estudis universitaris– a la mitjana catalana (12,8% i 4,6%, respectivament). La variable del sexe en aquest apartat indica explícitament que les dones han tingut menys oportunitats educatives que els homes. És per aquest motiu que aquestes representen el 80% de la gent gran que no té estudis primaris o és analfabeta.

• L'envelliment de la població comporta una restricció econòmica important ja que es deixa de ser actiu o activa en el mercat laboral i els ingressos que es perceben de les pensions de jubilació no són gaire abundosos. Les dades sobre inactivitat laboral senyalen que hi ha molt pocs casos de persones de més de 65 anys que encara estiguin en actiu. Només ho està el 2,5% de la gent gran. Les causes principals per deixar la feina han estat el fet d'assolir l'edat de jubilació (47,2%) o la jubilació anticipada (17,1%). En el cas de les dones aquesta realitat té les seves particularitats, ja que el segon motiu per deixar la feina anticipadament és realitzar tasques reproductives (23,3%). Aquesta darrera situació, com es veurà més endavant, marcarà significativament els ingressos de jubilació de les dones grans.

• Pel que fa a l'origen de la gent gran de la ciutat de Barcelona cal destacar que la població nascuda a Catalunya és major que la nascuda fora (53,6% i 46,4%). La gran presència de gent nascuda fora de Catalunya és deguda als elevats fluxos migratoris que va registrar Barcelona, amb l'arribada de persones provinents d'altres punts d'Espanya durant els anys cinquanta, seixanta i setanta del segle passat. La procedència geogràfica determina l'ús i el coneixement de la llengua catalana. La gent gran sol tenir més com a pròpia la llengua catalana que la població menor de 65 anys. Tot i així, aquest darrer segment de població té un major coneixement parlat i escrit de la llengua catalana que la gent gran, a causa de l'escolarització de les persones entrevistades. El nivell d'estudis també afecta de manera important el coneixement de la llengua: el 61,9% de la gent gran amb estudis secundaris i el 60,3% amb estudis universitaris parlen i escriuen el català, en canvi només ho fan el 7,3% de persones grans que no tenen estudis primaris i el 31,9% de les que els tenen primaris.

2. Àmbit econòmic

En aquest capítol s'analitzen tots aquells elements que estan relacionats amb l'economia de la gent gran de Barcelona com, per exemple, la font dels seus ingressos o el nivell d'aquests ingressos, tant a títol individual com familiar. També es presenta quina percepció té la gent gran de l'estat de l'economia familiar i general, així com quines despeses principals i quins hàbits de consum tenen.

2.1. Ingressos

2.1.1. Tipologia d'ingressos

Les pensions de jubilació són la font d'ingressos principal de la gent gran de la ciutat de Barcelona. En l'evolució temporal 2000-2006 es pot contemplar com hi ha hagut un augment en l'accés als diferents tipus de pensions (taula 18). Si l'any 2000 el 62,7% rebia ingressos principalment de les pensions de jubilació, aquesta xifra s'ha incrementat l'any 2006 i ha assolit el 65,6%. Aquest augment es dóna principalment en un percentatge relativament baix –però alhora significatiu– de gent gran que passa de no disposar d'ingressos a tenir-ne d'algun tipus. Aquesta situació pot reflectir com un nombre cada vegada més gran de dones accedeix a alguna de les diferents tipologies de pensions de jubilació (sigui contributiva o no contributiva). Així i tot, un 10,4% de la gent gran de la ciutat de Barcelona encara no disposa de cap tipus d'ingrés. Tot i que hagi disminuït, és una proporció significativa que cal tenir sempre present. Un altre tipus d'ingrés que està intensament relacionat amb el gènere és la pensió de viduïtat. Aquesta no ha variat en els darrers sis anys.

Quan es diferencien les dades per sexe, les desigualtats són explícites. La totalitat de les persones que no tenen cap tipus d'ingrés o que tenen pensions de viduïtat són dones. Aquestes solen tenir també un menor accés a les pensions de jubilació tal com s'indica a la figura 8, que s'explica per una menor incorporació de les dones al món del treball més regulat (amb cotitzacions a la Seguretat Social).

Els tipus d'ingressos econòmics no varien gaire significativament si s'agafa com a punt de referència la gent gran de la ciutat de Barcelona i es compara amb la mitjana de Catalunya (taula 19)

Taula 18. Tipus d'ingrés principal de la gent gran de la ciutat de Barcelona. Evolució 2000-2006

	2000	2006
No té ingressos	12,5	10,4
Pensió de jubilació	62,7	65,6
Pensió de viduïtat	17,3	17,3
Altres ingressos	7,5	6,7
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(483)	(588)

Percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 19. Tipus d'ingrés principal de la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
No té ingressos	10,4	10,0
Pensió de jubilació	65,6	67,8
Pensió de viduïtat	17,3	16,2
Altres ingressos	6,7	6,0
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(589)	(2.143)

V de Cramer = 0,049
Percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 8. Tipus d'ingrés principal de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe. 2006

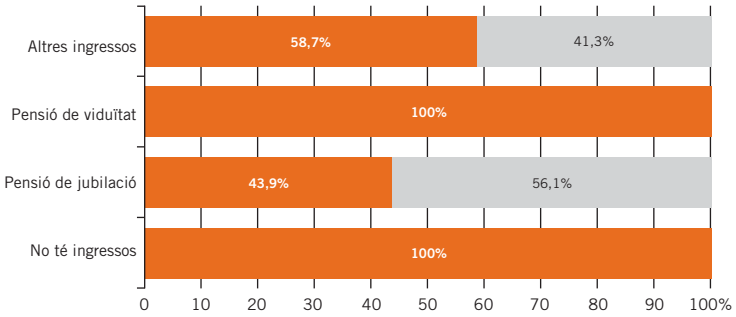

Dones Homes

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

2.1.2. Ingressos individuals

Quan es fa referència als ingressos que té una persona cal diferenciar entre aquells que rep de forma individual i aquells que rep el seu entorn més proper i les persones que resideixen a la mateixa llar. En primer lloc, cal destacar les variacions importants que es perceben en els ingressos individuals entre la població menor de 65 anys i la gent gran. A la figura 9 es pot observar com la majoria de les persones que es concentren en els estrats més baixos –entre 300 i 600 euros– són gent gran, atès que les pensions de jubilació que perceben, especialment les dones, se situen entre aquestes quantitats. En els estrats més elevats, en canvi, es concentra més població menor de 65 anys, atès que la majoria estan treballant activament en el mercat laboral. Un exemple d'aquesta situació és que, del conjunt de la població que ingressa més de 1.500 euros mensuals, només el 23,7% és gent gran. Aquests darrers és molt probable que tinguin altres ingressos addicionals a més de la seva pensió de jubilació, ja sigui a través dels seus estalvis –fons de pensió privats–, hipoteques verticals o altres. Finalment, cal destacar que el 39,4% de les persones que tenen uns ingressos de menys de 300 euros mensuals i el 18,6% de les que no tenen cap ingrés tenen 65 anys o més. Cal tenir present que una part important d'aquests dos grups són probablement joves que tenen uns ingressos molt baixos o que no en tenen.

Quan les dades s'analitzen per sexe i per grups d'edat es fan paleses diferències significatives. Pel que fa al sexe, les dones grans són les que reben menys ingressos individuals. A la taula 20 es veu que gairebé no hi ha homes grans entre les persones que no tenen cap tipus d'ingrés llevat d'algun cas excepcional. En canvi, un 15,8% de dones es troba en aquesta situació de pobresa personal i de dependència elevada. El mateix passa entre les persones grans que ingressen menys de 300 euros mensuals. De forma general, una dada que demostra de forma explícita el nivell d'ingressos menor de les dones és prendre com a referència el llindar dels 600 euros mensuals d'ingressos individuals. Mentre que el percentatge de dones que ingressen menys d'aquesta quantitat és del 68,4% (gairebé set de cada deu), el d'homes és del 25,9%. Aquesta situació està fortament determinada, com s'ha destacat, per les desigualtats de gènere al llarg de les diferents trajectòries de vida laboral dels homes i les dones i per l'existència d'un nombre molt més elevat de pensions no contributives en les segones que en els primers. D'altra banda, les variacions que apareixen per l'edat senyalen que la gent gran més envellida tendeix, de forma genèrica, a tenir uns ingressos mensuals més grans, per l'efecte que tenen les pensions de viduïtat tant entre les dones que no tenien ingressos anteriorment com entre les que sí que disposaven d'alguns ingressos. Per exemple, la suma de la proporció de persones d'entre 65 i 74 anys que no té cap ingrés més la de les persones de la mateixa edat que tenen uns ingressos de menys de 300 euros és d'un 18,2%, mentre que es redueix a un 10% en el cas de les persones de 75 anys i més que estan en aquesta situació.

Els ingressos mensuals de la gent gran de Barcelona són lleugerament més elevats que els de la mitjana catalana. A Catalunya, el 56,7% de la població de 65 anys i més rep menys de 600 euros mensuals; en el cas de la ciutat de Barcelona aquest percentatge baixa fins al 51,5% (taula 21).

Figura 9. Ingressos individuals mensuals de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

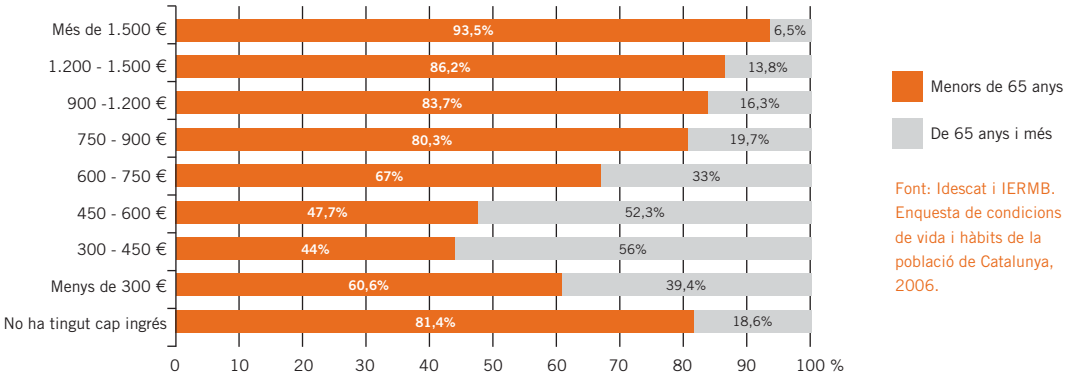

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 20. Ingressos individuals mensuals de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Sexe (a)		Grups d'edat (b)	
	Dones	**Homes**	**65-74 anys**	**≥ 75 anys**
No ha tingut cap ingrés	15,8	0,4	12,5	7,0
Menys de 300 €	7,2	0,0	5,7	3,0
De 301 a 450 €	24,6	9,4	13,2	23,8
De 451 a 600 €	20,8	16,1	13,2	24,3
De 601 a 750 €	7,8	11,2	7,9	10,3
De 751 a 900 €	3,3	11,6	7,4	5,9
De 901 a 1.200 €	6,0	21,6	14,9	9,5
De 1.201 a 1.500 €	2,4	9,1	6,2	4,0
Més de 1.500 €	1,7	9,0	7,6	1,7
NS/NC	10,4	11,6	11,4	10,5
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(354)	(235)	(289)	(300)

(a) V de Cramer = 0,495
(b) V de Cramer = 0,169
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 21. Ingressos individuals mensuals de la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	**Catalunya**
No ha tingut cap ingrés	9,7	9,5
Fins a 450 €	22,9	25,6
De 451 a 600 €	18,9	21,6
De 601 a 750 €	9,1	10,1
De 751 a 900 €	6,6	7,9
De 901 a 1.200 €	12,1	9,8
De 1.201 a 1.500 €	5,1	3,3
Més de 1.500 €	4,6	2,8
Té ingressos irregulars	0,0	0,2
NS/NC	10,9	9,0
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(589)	(2.144)

V de Cramer = 0,117
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

2.1.3. Ingressos familiars

Un altre indicador per observar de quins recursos econòmics disposa la gent gran és el dels ingressos familiars. Aquest element complementa l'anàlisi anterior ja que existeix un nombre important de persones grans que o bé no tenen ingressos, o bé els que tenen són insuficients per viure amb normalitat. Metodològicament, però, l'anàlisi dels ingressos familiars topa amb un problema insalvable, que és el fet que més d'una de cada quatre persones entrevistades respon No Sap/No Contesta a aquesta pregunta. Per tant, tots els resultats relatius a aquest tema s'han d'analitzar amb una prudència lògica. La comparativa entre els ingressos familiars de la població menor de 65 anys i els de la gent gran revela grans diferències entre ambdós col·lectius. La participació activa en el mercat laboral marca un motiu de diferenciació clar pel que fa als ingressos, però també cal destacar que no només existeixen desigualtats en els recursos perquè unes persones hagin treballat activament i de forma voluntària en el mercat laboral i les altres no. També existeixen elements culturals relacionats amb el gènere que tenen un pes important en la generació de desigualtats. És probable que en el futur i amb l'accés cada vegada més important de les dones al mercat laboral –i a la cotització a la Seguretat Social– les pensions i, en conseqüència, els ingressos familiars de la gent gran siguin més alts. La situació actual, però, és la següent. Mentre que del subgrup de menors de 65 anys de la ciutat de Barcelona, el percentatge dels que no superen els 15.000 euros anuals és de l'11,3%, el de la gent gran que es troba en la mateixa situació és el 42,8%. Aquest fet és, en part, lògic, perquè també en les llars en què viu la gent gran el nombre de persones residents és menor (taula 22,a la pàgina següent). Tanmateix, també cal destacar que només el 18,2% de la gent gran afirma que té a l'abast uns ingressos familiars que superen els 20.000 euros anuals –que equivaldrien a un salari d'uns 1.425 euros nets mensuals d'una persona.

Una vegada es relacionen els ingressos amb el tipus de llar en què resideix la gent gran (taula 23,a la pàgina següent), destaca que les persones que tenen menys recursos no solen viure amb les seves famílies sinó més aviat en llars unipersonals o en parella –casos en què la dona no disposa d'ingressos–. El 88,8% de les persones que tenen uns ingressos familiars de menys de 6.000 euros anuals viuen soles. A mesura que va augmentant el nombre de persones que resideixen a la llar també ho fan, paral·lelament, els ingressos. Un exemple clar d'aquesta realitat són les llars plurinuclears o les llars uninuclears amb altres persones o bé amb la parella. Quan existeix una parella de persones grans en què tots dos membres tenen ingressos, els recursos econòmics es veuen incrementats de forma considerable. Però quan es dóna la pèrdua d'una de les dues persones de la parella –encara que existeixi la pensió de viduïtat–, l'economia familiar en queda sensiblement afectada.

Taula 22. Ingressos familiars anuals de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Total
Menys de 6.000 €	1,4	6,3	2,6
De 6.001 a 9.000 €	2,2	12,6	4,7
De 9.000 a 12.000 €	3,4	9,9	5,0
De 12.001 a 15.000 €	4,3	14,0	6,7
De 15.001 a 20.000 €	11,3	12,1	11,5
Més de 20.000 €	49,9	18,2	42,1
NS/NC	27,5	26,9	27,4
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.835)	(589)	(2.424)

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 23. Ingressos familiars anuals de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el tipus de llar. 2006

	< 6.000 €	6.001-9.000 €	9.000-12.000 €	12.001-15.000 €	15.001-20.000 €	Més de 20.000 €	NS/NC
Unipersonal	88,8	59,0	25,9	16,1	8,9	6,2	10,6
Sense nucli	0,0	8,8	7,9	6,2	1,1	6,8	12,0
Parella	2,9	32,2	56,0	65,4	55,3	38,7	34,7
Parella amb fills/es	0,0	0,0	2,0	5,1	14,2	19,8	21,4
Monoparental	8,3	0,0	8,2	2,3	6,7	7,9	6,0
Uninuclear amb altres persones	0,0	0,0	0,0	4,9	13,8	19,1	13,7
Plurinuclear	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	1,6
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(37)	(74)	(58)	(83)	(71)	(107)	(158)

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

2.2. Percepció de la situació econòmica i del nivell de vida

A banda de preguntar pels ingressos directes o indirectes de les persones, l'Enquesta ofereix informació sobre l'opinió de les persones entrevistades en relació amb la seva situació econòmica. La percepció de les persones pot ser molt variable segons els seus hàbits de consum. Per exemple, encara que tinguin pocs ingressos, el nivell de vida pot ser modest i la persona pot declarar que viu bé amb els recursos de què disposa o viceversa. A continuació, es presenta informació no només sobre l'opinió de les persones entrevistades en relació amb la situació econòmica de la família sinó també de la societat en general. Cal tenir present que aquestes percepcions estan fortament determinades pel moment conjuntural en què es va realitzar el qüestionari (anys 2005-2006), abans de la crisi econòmica actual.

2.2.1. Percepció de la situació econòmica pròpia

La percepció més directa sobre l'economia familiar, tal i com es veu en la figura 10, és lleugerament diferent segons el grup d'edat. A les llars on viu la gent gran hi sol haver més dificultats econòmiques que a les de la resta de la població, tot i que, com es veurà més endavant, també tenen menys despeses. Els ingressos baixos destacats anteriorment fan que el 37,3% de la gent gran visqui en llars en què les persones tenen alguna o moltes dificultats per arribar a final de mes. Tot i així, també cal destacar que la majoria de la gent gran viu en llars que passen suficientment amb els recursos de què disposen (el 54%) i són poques, el 8,7%, les que viuen en llars on es viu folgadament.

Aquesta percepció de dificultats econòmiques senyalada anteriorment té implicacions socioeconòmiques importants. Com és lògic, a les llars de gent gran de categoria professional baixa tenen més dificultats econòmiques que a la resta. Per exemple, el 48,1% d'aquest col·lectiu declara tenir alguna dificultat econòmica o moltes. D'altra banda, la gent gran de categoria alta i la de categoria mitjana viu en llars que tenen uns ingressos suficients d'acord amb les despeses que tenen. Però, especialment, la gent gran de categoria professional alta és la que sol tenir una situació econòmica més folgada, ja que el 26% viu amb facilitat o molta facilitat. Aquest fet només es donaria en el 10% de les llars de la gent gran de categoria professional mitjana i en el 5% de les de categoria baixa (taula 24).

Figura 10. Percepció de les dificultats econòmiques per arribar a final de mes a les llars de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

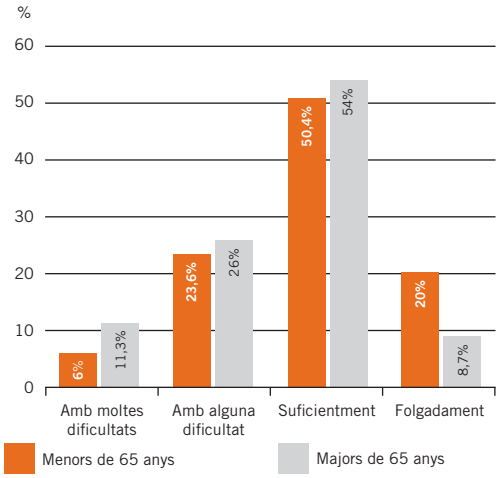

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 24. Percepció de les dificultats econòmiques per arribar a final de mes a les llars de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons la categoria professional. 2006

	Alta	Mitjana	Baixa	Total
Amb moltes dificultats	5,5	10,4	13,9	11,5
Amb dificultat	8,9	18,5	34,2	25,3
Suficientment	59,6	61,1	46,9	53,7
Amb facilitat	21,2	8,2	5,0	8,2
Amb molta facilitat	4,8	1,8	0,0	1,3
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(63)	(179)	(252)	(494)

V de Cramer = 0,229
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

2.2.2. Evolució del nivell de vida familiar

Quan es fa referència a la millora del nivell de vida familiar en el darrer any[5] s'observa com la percepció de millora és gairebé inexistent entre la gent gran. Només un 4,6% declara haver millorat mentre que la mateixa percepció es dóna en el 20,5% dels menors de 65 anys. Les xifres són molt similars entre ambdós grups d'edat quan es parla del manteniment de l'estatus familiar –les persones que destaquen que el seu nivell de vida no ha variat. Allà on hi ha diferències significatives és en l'empitjorament. Mentre que gairebé quatre de cada deu persones grans (el 38,9%) afirma que el nivell de vida de la seva família ha empitjorat, entre la resta de la població aquest percentatge és sensiblement més baix (21,8%) (taula 25, a la pàgina següent). Aquest fet podria veure's condicionat per dos factors que

5. El treball de camp de l'Enquesta es va dur a terme durant els anys 2005-2006.

afecten especialment la gent gran, més concretament els seus ingressos. Un és el fet d'haver-se jubilat i deixar d'estar actiu en el mercat laboral, situació que comporta uns ingressos més baixos. I l'altre és quedar-se vidu o vídua –fet que també afecta negativament els ingressos de la llar.

A la figura 11 es reflecteix quines perspectives de futur tenen les persones entrevistades, no només pel que fa a l'economia familiar sinó també respecte a la societat en general. En els dos grups d'edat analitzats la tendència és similar pel que fa a l'empitjorament de la situació. Ambdós col·lectius solen ser més pessimistes amb la situació econòmica de la societat en general que amb la de la seva pròpia família. Per exemple, el 33,3% de la gent gran opina que la seva situació empitjorarà mentre que gairebé la meitat (el 48,7%) destaca que aquest fet s'estendrà a la població en general. Aquesta situació s'inverteix en la gent gran de la ciutat quan es parla de millora: la gent gran pensa que millorarà més la situació de la resta de la població (un 13,4%) que no pas la seva situació econòmica familiar (un 6%). Aquesta dinàmica no es dóna de la mateixa manera entre la resta de la població, que es manté més optimista sobre el futur de la seva família que sobre el de la resta de la societat. Finalment, també cal senyalar que la majoria de la gent gran (el 60,7%) creu que continuarà tenint una situació econòmica familiar igual o millor.

Taula 25. Valoració del nivell de vida actual de la seva família respecte al de fa un any de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Total
Ha millorat	20,5	4,6	16,7
És igual	57,7	56,5	57,3
Ha empitjorat	21,8	38,9	26,0
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.833)	(586)	(2.148)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 11. Perspectives de futur sobre el nivell de vida familiar i sobre la població en general que té la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

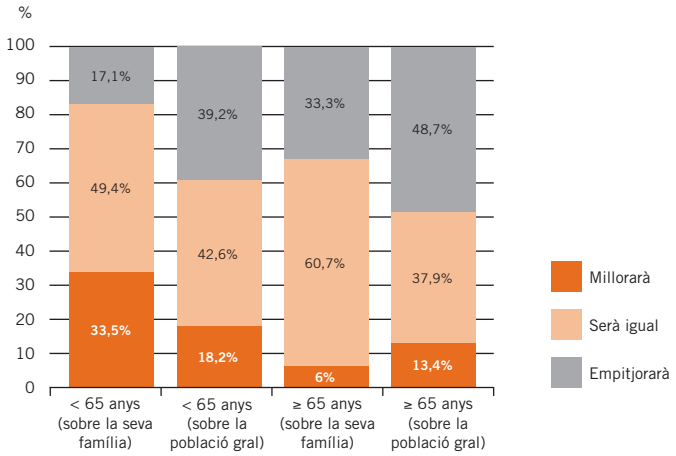

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

2.2.3. Episodis de dificultat econòmica i maneres de solucionar-los

El baix nivell d'ingressos de la gent gran té implicacions en la seva capacitat d'estalvi. Mentre que el 44,4% dels menors de 65 anys viu en llars on s'ha pogut estalviar en el darrer any, només el 20,8% de la gent gran viu en llars on ho han pogut fer. Dit d'una altra manera, vuit de cada deu persones grans viuen en llars on no s'ha pogut estalviar en el darrer any, tal com s'observa a la taula 26.

Davant d'una situació de crisi econòmica familiar o d'un moment de dificultat, el comportament de les llars on viu la gent gran sol ser semblant al de la resta de la població, però té uns trets específics

que cal comentar (taula 27). L'estratègia més comuna és la de reduir les despeses actuals. En el cas dels menors de 65 anys aquesta situació apareix en el 49,4% dels casos i en el de la gent gran en el 63% de casos. Cal destacar, però, com veurem més endavant, que el tipus de despeses que es redueixen són diferents. Mentre que en els primers estan més relacionades amb el lleure, en els segons ho estarien més amb la cistella bàsica de la compra (alimentació, vestit i/o calçat). Les diferències entre aquests dos grans grups d'edat apareixen també en les altres estratègies davant la crisi. Mentre que a les llars on viu la gent gran s'opta més per gastar els estalvis (11,7%) o demanar ajuda als familiars (16,6%); a la resta de les llars s'opta més aviat per estratègies relacionades amb l'accés a un crèdit bancari (18%) o bé amb el món laboral, com ara posar-se a treballar (8,9%) o cercar una altra feina (5,0%).

Com es destacava anteriorment, les despeses d'oci i de lleure són les que queden més afectades per les dificultats econòmiques. El 57% de les llars on viuen els menors de 65 anys i el 36,4% de les de la gent gran reduirien en primera instància aquest tipus de despesa. Les despeses que tindrien una reducció més gran en les llars de la gent gran serien les relacionades amb la cistella de la compra, com habitualment sol passar en el cas de les persones que disposen de menys recursos econòmics. El 23% ho farien amb reduccions en el vestit i calçat, un 11,5% en els objectes per a la llar i un 10,2% en alimentació (taula 28).

Taula 26. Possibilitats d'estalvi a la llar de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona per grups d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Total
S'ha estalviat	44,4	20,8	38,7
No s'ha estalviat	55,6	79,2	61,3
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.727)	(546)	(2.273)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 27. Principal tipus d'acció davant les dificultats econòmiques a la llar segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més que viu en llars on han tingut dificultats econòmiques en els darrers cinc anys. Bacelona 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Reduir despeses	49,4	63,0
Gastar estalvis	6,3	11,7
Utilitzar crèdits bancaris	18,0	4,3
Demanar ajuda família/amistats	9,7	16,6
Buscar una altra feina	5,0	0,0
Posar-se a treballar	8,9	0,0
Liquidar inversions	0,7	1,0
Demanar ajuda als Serveis Socials	1,8	3,4
Una altra possibilitat	0,2	0,0
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(515)	(112)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 28. Tipus de despeses reduïdes a la llar davant les dificultats econòmiques en els darrers cinc anys segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més que viu en llars on han hagut de reduir despeses en els darrers cinc anys. Barcelona 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Oci i lleure	57,0	36,4
Vestit i calçat	14,6	23,0
Una mica de tot	10,3	14,6
Alimentació	2,6	10,2
Mobles i objectes per la llar	8,1	11,5
Begudes i tabac	2,0	0,0
Béns i serveis mèdics	1,2	0,7
Telèfon	1,3	0,5
Electricitat, aigua i gas	1,1	1,7
Altres	1,8	1,4
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(852)	(221)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

2.3. Despeses diverses

En aquest apartat es mostren les despeses principals de la població, recollides a l'Enquesta. Aquestes despeses són les relacionades amb l'habitatge, amb l'oci i el lleure i amb el transport. A continuació, es presenta l'anàlisi, tot posant un èmfasi especial en les diferències entre la gent gran i la resta de la població de la ciutat de Barcelona. Així mateix, també es mostren algunes variacions internes dins de la població de 65 anys i més, per exemple de gènere.

2.3.1. Despeses de pagament de l'habitatge

Atès que una gran part de la gent gran ja ha pagat la hipoteca –com s'observarà en el capítol 3 d'aquesta publicació– les despeses mensuals a la llar pel que fa al pagament de l'habitatge varien considerablement entre els diferents grans grups d'edat. A mesura que augmenta la quantitat de diners destinats al pagament de l'habitatge, la proporció de llars on viuen persones de 65 anys i més va disminuint sostingudament. A la figura 12 s'indica el percentatge de llars on viuen persones grans que paguen menys de 300 euros al mes de despeses de pagament de l'habitatge, i que és del 58,7%, mentre que aquesta mateixa situació en la resta de la població representa el 18,4%. Tot i així, cal constatar que hi ha una part important de la població de 65 anys i més, el 31,4%, que viu en llars en què les despeses d'aquesta mena superen els 300 euros mensuals. Aquesta situació és habitual per a la resta de la població; cal tenir en compte que una bona part ha d'afrontar mensualment una hipoteca o un lloguer més alt que la quantitat indicada. Concretament, el 74,2% de la resta de la població està en aquesta situació.

Figura 12. Despeses mensuals a la llar en el pagament de l'habitatge de la població de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

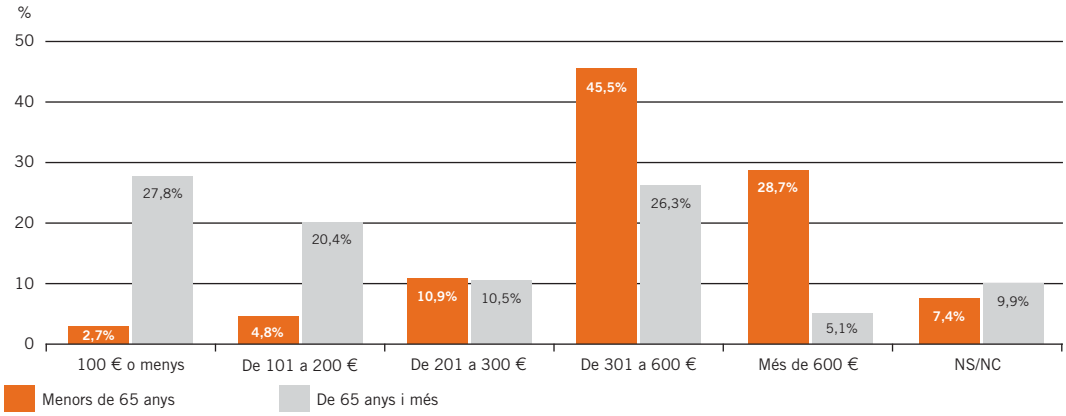

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

2.3.2. Despeses en oci i lleure

Pel que fa a les despeses lligades a l'oci i el lleure –com pot ser anar a sopar a restaurants, pagar la quota d'un gimnàs, anar d'excursió, al cinema o al teatre–,les diferències també són molt significatives. Ja sigui per motius de salut o per motius econòmics, la gent gran tendeix a tenir una despesa mínima o inexistent en aquest tipus d'activitats. De fet, la majoria de la gent gran de la ciutat de Barcelona no té cap tipus de despesa (52,5%) en oci i lleure, tot i que té els serveis d'oci i de lleure molt propers. En canvi, la dinàmica observada a la resta de la població seria notablement diferent. El 63% de la població de menys de 65 anys sol gastar-se més de 50 euros mensuals en oci i lleure (taula 29).

L'oci i el lleure torna a estar molt marcat per les diferències de gènere quan es pren com a referència exclusivament el col·lectiu de gent gran. Gairebé sis de cada deu dones grans (el 59,4%) no té cap tipus de despesa en activitats d'oci i de lleure, una situació que només es dóna en quatre de cada deu homes grans (42%). Són els homes els qui solen tenir més despeses en activitats d'oci i lleure, un patró

que senyala que, moltes vegades, aquest oci o lleure no és compartit, sinó més aviat realitzat per l'home. Mentre que el 29% dels homes dedica més de 50 euros mensuals a l'oci i al lleure, el percentatge de dones que hi destinen una quantitat semblant és tres vegades inferior, el 9,6% (taula 30). És molt probable que aquesta situació sigui conseqüència dels majors ingressos que tenen els homes grans.

Taula 29. Despeses mensuals en activitats de lleure (cinema, restaurants, gimnàs o excursions) de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Total
0 €	12,9	52,5	22,5
Fins a 50 €	24,1	30,2	25,6
Entre 51 i 100 €	21,2	7,2	17,8
Més de 100 €	41,8	10,1	34,1
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.818)	(585)	(2.403)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 30. Despeses mensuals en activitats de lleure (cinema, restaurants, gimnàs o excursions) de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe. 2006

	Dones	Homes	Total
0 €	59,4	42,0	52,5
Fins a 50 €	31,0	29,0	30,2
Entre 51 i 100 €	4,2	11,6	7,2
Més de 100 €	5,4	17,4	10,1
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(353)	(231)	(584)

V de Cramer = 0,258
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

2.3.3. Despeses en transport

Pel que fa a les despeses relacionades amb la mobilitat (taula 31), es percep clarament com una part important de la gent gran (el 40,4%) no té despeses d'aquest tipus o bé perquè fa vida en el seu entorn més immediat o bé per qüestions de salut. Tot i així, també es constata que la majoria de la gent gran entrevistada sí que té despeses i que aquestes, majoritàriament, no superen els 50 euros mensuals. Només en el 12,1% dels casos se superaria aquesta quantitat. Com és obvi, les despeses de la resta de la població pel que fa al transport són més elevades; no només perquè tendeixen a moure's més per anar a treballar, sinó també perquè disposen de cotxe en una major proporció que la gent gran.

En aquest àmbit també es poden observar algunes diferències significatives de gènere. Gairebé la meitat de les dones grans solen quedar-se en el seu entorn més proper (el 48,7%) i, per tant, no tenen despeses de transport, una situació que només es dóna per al 27,5% dels homes grans. En aquest punt s'han de tenir en compte diferents factors relacionats entre si i que produeixen les diferències de gènere que es mostren a la taula 32. D'una banda, que l'estat de salut de les persones té efectes importants en la mobilitat i, com a conseqüència, en les despeses de transport. I, de l'altra, que la població més envellida està configurada, en gran mesura, per dones. Finalment, també caldria afegir-hi que hi ha elements culturals que faciliten més que siguin els homes més que no pas les dones els qui

Taula 31. Despeses mensuals en transport (benzina, bitllets, etc.) de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Total
0 €	9,6	40,4	17,1
Fins a 50 €	47,9	47,5	47,9
Entre 51 i 100 €	24,7	8,0	20,6
Més de 100 €	17,8	4,1	14,4
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.818)	(585)	(2.403)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 32. Despeses mensuals en transport (benzina, bitllets, etc.) de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe. 2006

	Dones	Homes	Total
0 €	48,7	27,5	40,4
Fins a 50 €	44,3	52,7	47,5
Entre 51 i 100 €	4,9	12,7	8,0
Més de 100 €	2,1	7,1	4,1
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(355)	(230)	(585)

V de Cramer = 0,251
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

assumeixin la despesa del transport, ja que els primers solen ser els qui es fan càrrec de les despeses del cotxe, en cas que se'n tingui.

2.4. Hàbits de compra

Després d'observar els ingressos, les despeses principals de la gent gran i la seva comparativa amb la resta de la població –que indiquen en quines condicions viu la població de Barcelona–, l'Enquesta també fa un breu repàs dels hàbits de compra principals. En aquest apartat s'observarà quins són els indrets on compra principalment la gent gran, el tipus d'establiment, la freqüència de la compra i la tipologia.

2.4.1. Lloc de compra

A continuació es mostra a quins llocs acudeix la població de Barcelona per adquirir diferents tipus de béns de primera necessitat com ara l'alimentació fresca, l'envasada, el vestit i el calçat. En general, la població tendeix a comprar-los en el seu entorn més pròxim, el barri de residència. Però cal destacar que depenent del tipus de bé de consum, l'àmbit de compra pot ser diferent. Tal i com es pot observar en les dues taules següents (33 i 34) tant a les llars on viu la gent gran com a les de les persones menors de 65 anys es tendeix, gairebé sempre, a comprar els aliments frescos i els aliments envasats en el mateix barri de residència. Són molt poques les persones que es desplacen al centre o a altres barris.

Ara bé, aquells béns en què sí que s'observa una variació important entre els hàbits de la gent gran i els de la resta de la població són els de vestit i calçat (taula 35). En una proporció important de

Taula 33. Lloc de compra dels aliments frescos a les llars on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Al mateix barri	91,6	94,3
Al centre del municipi de residència	1,2	1,2
En un altre barri	5,2	3,7
En un altre municipi	0,3	0,5
Indistintament	1,7	0,3
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.834)	(588)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 34. Lloc de compra dels aliments envasats a les llars on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Al mateix barri	90,7	95,3
Al centre del municipi de residència	1,0	1,0
En un altre barri	6,1	2,9
En un altre municipi	0,4	0,3
Indistintament	1,8	0,5
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.832)	(588)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 35. Lloc de compra dels vestits i el calçat a les llars on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Al mateix barri	46,0	70,4
Al centre del municipi de residència	24,5	13,1
En un altre barri	15,1	8,4
En un altre municipi	0,6	0,7
Indistintament	13,8	7,4
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.826)	(576)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

les llars on viuen les persones menors de 65 anys se sol adquirir aquests productes en un altre barri (15,1%) o al centre de la ciutat (24,5%). En canvi, aquesta tendència no es dóna amb la mateixa intensitat a les llars on viu la gent gran. En aquestes llars el vestit i el calçat es continuen comprant de forma majoritària (en el 70,4% dels casos) en el mateix barri de residència. Així doncs, sembla –com es veia anteriorment en les despeses de transport– que la gent gran sol fer la seva vida quotidiana en el seu entorn més directe i només es desplaça puntualment. La gent gran que té un estat de salut més bo i un poder adquisitiu mitjà-alt tendeix a anar més a comprar al centre de la ciutat que no pas la resta de persones grans.

2.4.2. Tipus d'establiment

Tot i que a la gran majoria de llars on viu la gent gran se sol adquirir gairebé la totalitat de la cistella de la compra al mateix barri, el tipus d'establiment on es compra pot ser diferent segons cada producte. A la figura 13 es diferencia entre aquells establiments on se solen adquirir els aliments frescos i aquells on s'adquireixen els aliments envasats. Els establiments on majoritàriament sol acudir la població a comprar els productes són el mercat municipal i el supermercat. Els hàbits de compra de les llars on viu la gent gran experimenten una polarització clara. D'una banda, els aliments frescos se solen comprar al mercat municipal en la majoria dels casos (el 59,9%) i, en canvi, els aliments envasats al supermercat. Aquesta darrera situació apareix en el 84,9% dels casos. En aquest sentit, la gent gran tendeix poc a comprar els productes envasats a la botiga tradicional especialitzada. Aquestes dades qüestionen la hipòtesi que la gent gran encara segueix unes pautes de consum tradicionals i continua adquirint els productes a la botiga de proximitat. A Catalunya, i especialment als pobles, aquesta és la realitat, però a la ciutat de Barcelona, no.

Tal com es pot observar a les taules 36 i 37 (a la pàgina següent), semblaria que ni a les llars on viuen les persones menors de 65 anys ni a les llars on viu la gent gran no es tendeix gaire a comprar a la botiga tradicional especialitzada, ni per adquirir aliments frescos (15,1% i 14,1%) ni aliments envasats (1,4% i 4,6%). El mercat setmanal tampoc no sembla un lloc habitual de compra per a aquests tipus de productes. A les llars on viu la gent gran se sol acudir més al mercat municipal a comprar els aliments frescos (59,9% *versus* 46%). Però en una part d'aquestes llars també es realitza la compra dels aliments frescos al supermercat, tot i que aquesta sol ser una pràctica lleugerament més emprada per les persones menors de 65 anys (21,4% *versus* 31,2%). Pel que fa als aliments envasats, l'establiment principal de referència és clarament el supermercat.

Les diferències principals que es poden observar entre els hàbits de consum de les llars on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya (taula 38, a la pàgina següent) és que a la ciu-

Figura 13. Tipus d'establiment on es compra habitualment els aliments frescos i els aliments envasats de les llars on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona. 2006

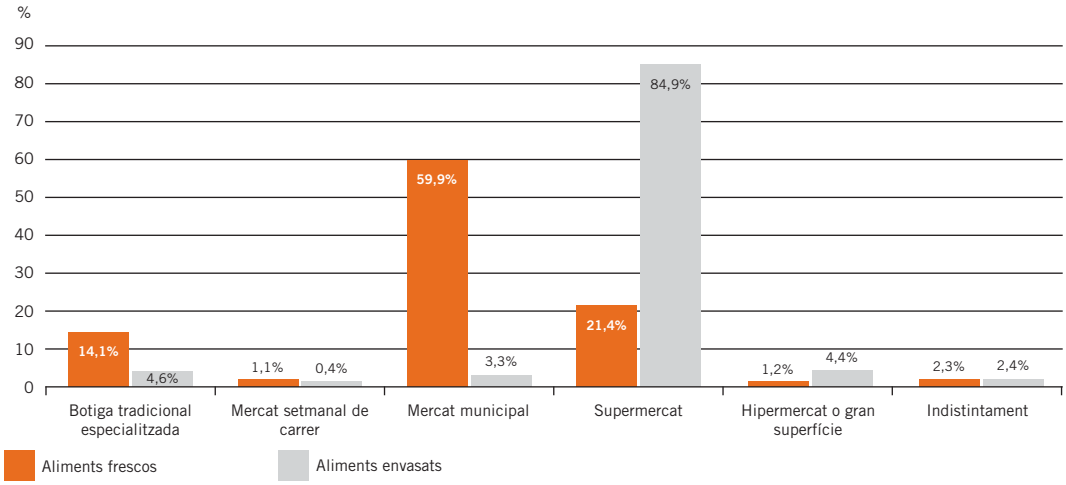

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 36. Tipus d'establiment on es compren habitualment els aliments frescos a les llars on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Botiga tradicional especialitzada	15,1	14,2
Mercat setmanal de carrer	1,4	1,1
Mercat municipal	46,0	59,9
Supermercat	31,2	21,4
Hipermercat o grans magatzems	3,4	1,2
Indistintament	2,9	2,2
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.834)	(588)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 37. Tipus d'establiment on es compren habitualment els aliments envasats a les llars on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Botiga tradicional especialitzada	1,4	4,6
Mercat setmanal de carrer	0,0	0,4
Mercat municipal	1,3	3,3
Supermercat	84,1	84,9
Hipermercat o grans magatzems	9,6	4,4
Indistintament	3,6	2,4
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.831)	(584)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 38. Tipus d'establiment on es compren habitualment els aliments frescos a les llars on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
Botiga tradicional especialitzada	14,2	24,7
Mercat setmanal de carrer	1,1	3,8
Mercat municipal	59,9	36,7
Supermercat	21,4	26,5
Hipermercat o grans magatzems	1,2	2,9
Indistintament	2,2	5,4
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(588)	(2.142)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

tat s'acudeix més al mercat municipal que a la botiga tradicional especialitzada. En aquest sentit, la proximitat de molts mercats als habitatges i l'extensa xarxa existent promou que s'hi comprin els aliments frescos. Si es compara per àmbits territorials, la distinció és ben clara. Mentre que el 59,9% de les llars on viu la gent gran de Barcelona segueix aquesta pauta de consum, això només passa en el 36,7% de les llars de la gent gran de Catalunya. En aquestes darreres se sol acudir més a la botiga del barri o del poble o al supermercat més proper, per la mancança de mercats municipals.

2.4.3. Freqüència de la compra

Les pautes de consum de la gent gran solen estar condicionades no només per l'espai on es realitzen, majoritàriament de proximitat, sinó també pel temps que se sol destinar a aquesta activitat. Com que a les llars on viuen les persones de 65 anys i més se sol tenir més temps per sortir a comprar que en la resta de llars, també se sol anar més sovint a comprar. En canvi, en la majoria de llars on viu la població menor de 65 anys (el 57,1%) s'hi sol anar un cop per setmana, pel fet de tenir menys temps disponible. Aquesta situació de compra setmanal és menys freqüent a les llars on viu la gent gran, només en el 37% dels casos. Com a exemple de l'assiduïtat de compra a les llars de la gent gran, es pot observar que la majoria, el 56,1%, sol anar a comprar o bé cada dia o bé cada dos o tres dies (figura 14). Val a dir que l'estat de salut pot condicionar de forma important aquesta freqüència de compra, ja que no és el mateix una persona gran que és autònoma i pot sortir al carrer cada dia per a comprar que una altra persona gran que té una dependència elevada i que necessita ajuda per fer-ho, pel seu estat de salut. Finalment, cal apuntar que solen ser molt poques les persones d'ambdós col·lectius que afirmen que a

Figura 14. Periodicitat en la compra principal d'aliments en les llars on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

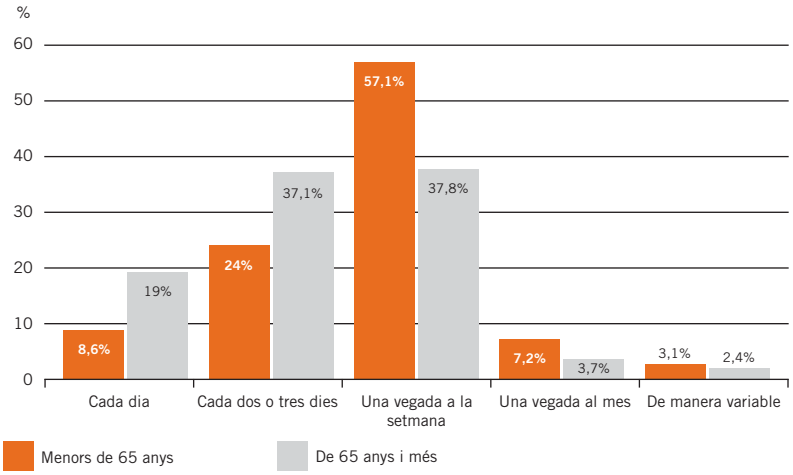

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

la llar on viuen es va a comprar un cop al mes o que hi van de forma variable. En definitiva, sembla que hi ha una pauta de periodicitat del consum ben marcada en les llars de Barcelona i que aquesta pauta seria de més freqüència de compra entre la gent gran que entre la resta de la població.

2.4.4. Modalitats de compra i pagament

De les diverses modalitats de compra que existeixen, més enllà de la que requereix la presència física del client o la clienta a l'establiment, la més habitual a les llars on viu la gent gran és el servei a domicili, tot i que només l'ha fet servir –en l'any anterior a la realització del qüestionari– el 15,8% de les persones. Les altres modalitats tenen molt poca presència i apareixen en casos comptats. En canvi, aquestes diferents modalitats sí que han arrelat a les llars on viu la resta de la població de la ciutat. Per exemple, al 25,3% de les llars on viu la població menor de 65 anys es va emprar el servei a domicili i al 19% la compra per Internet. Aquestes darreres modalitats podrien ser emprades de forma més freqüent a les llars de la gent gran ateses les dificultats que tenen algunes persones per sortir de casa o per carregar el pes de la compra. Però hi ha una sèrie de dificultats que poden frenar l'ús més freqüent d'aquestes maneres de comprar. En el primer cas –el del servei a domicili–, aquesta possibilitat s'ofereix al client o clienta quan el volum de la compra és elevat i supera una quantitat estipulada de diners. En molts casos, aquesta pauta de consum no es troba gaire estesa entre la gent gran, que, més que fer una gran compra, fa compres puntuals diàries o cada dos o tres dies. Pel que fa al segon element, la modalitat de compra per Internet, és la menys emprada a les llars on viu la gent gran (1,6%) (taula 39, a la pàgina següent). Aquesta situació podria canviar si augmentés de la formació i l'aprenentatge de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) entre la gent gran

Taula 39. Modalitats de compra utilitzades l'últim any a les llars on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006.

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Servei a domicili	25,3	15,8
Compra per catàleg	9,6	3,0
Compra per Internet	19,0	1,6
Compra directa a pagesos	7,5	3,8
Consum de productes no comprats	11,9	5,8

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

i si aquestes disposessin d'ordinador i connexió a Internet. Com veurem en aquest mateix apartat, a les llars on resideix la gent gran no hi sol haver ni ordinador ni connexió a Internet. És probable que les persones ara adultes –menors de 65 anys–, d'aquí a uns anys vagin modificant aquesta pauta de consum quan entrin a formar part de la gent gran ja que, una part important d'elles sí que disposa de les TIC a casa i en fa un ús més quotidià.

L'ús de la targeta de crèdit en les compres sol ser molt més habitual entre les persones menors de 65 anys que entre la gent gran, que sol pagar les compres en efectiu. Els percentatges d'ús de la targeta de crèdit són contraposats entre ambdós grups, com es pot comprovar a la taula 40. Si el percentatge de la gent gran que empra la targeta de crèdit només és del 32,7% –aproximadament una de cada tres persones–, el de la resta de la població és del 67,1% –dues de cada tres persones.

Taula 40. Ús de la targeta de crèdit com a forma de pagament de la població de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Empra la targeta de crèdit	67,1	32,7
No l'empra	32,9	67,3
Total	100,0	100,0
Mida mostral	(1.834)	(589)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

2.5. Equipament domèstic

Les pautes de consum de la gent gran també es reflecteixen en la disposició d'equipament domèstic. En primer lloc s'analitza la presència a les llars de les diferents tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC). Com es veu a la taula 41, el poc ús que fa la gent gran de l'ordinador i d'Internet s'explica, en bona mesura, perquè són poques les llars de les persones grans que tenen ordinador i, a

Taula 41. Equipament domèstic que posseeix a la llar la població de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006.

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Reproductor de vídeo	76,2	60,9
DVD	87,5	49,4
Equip de música amb CD	87,6	47,8
Congelador	66,3	52,0
Aspiradora	74,0	50,4
Microones	84,1	69,7
Rentaplats	49,3	31,8
Càmera de vídeo	40,5	13,4
Assecadora	26,6	10,0
Cuina vitroceràmica	20,1	8,2
Telèfon fix	88,0	97,5
Telèfon mòbil a la llar	97,5	70,5
Telèfon mòbil d'ús personal	90,8	48,6
Ordinador	76,6	24,1
TV de pagament	25,9	13,2
Connexió a Internet	64,1	15,3

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

més, connexió a Internet. En canvi tenir aquest equipament és una realitat molt estesa a les llars de les persones menors de 65 anys. Mentre que en la gent gran això només es dóna en el 15,3% de les llars, en el segon cas arriba al 64,1%. Els equipaments amb més presència a les llars de les persones grans de Barcelona són el telèfon fix –un aparell pràcticament universalitzat– (en el 97,5% dels casos), així com el telèfon mòbil (70,5%). L'ús del mòbil a títol personal encara és baix entre la gent gran si es compara amb la resta de la població. Mentre que el 48,6% de la gent gran entrevistada el fa servir, entre la resta de la població l'ús assoleix el 90,8%. De forma genèrica, la presència d'equipament domèstic sol ser més baixa en les llars de la gent gran que en les de les persones menors de 65 anys. Com es pot observar a la taula 41 hi ha una menor presència de rentaplats, aparells de DVD, aspiradores, equips de música, assecadora o microones.

2.6. Conclusions. Àmbit econòmic

• La font d'ingressos principal de la gent gran és la pensió de jubilació, seguida de la pensió de viduïtat. La primera situació apareix en el 65,6% dels casos i la segona en el 17,3%. Les dades també indiquen que un 10,4% de la gent gran no té cap tipus d'ingrés. És important destacar que la totalitat de les persones que perceben els ingressos principals a través de les pensions de viduïtat o que no tenen ingressos són dones. Aquestes dues realitats palesen la situació de precarietat econòmica de moltes dones grans de la ciutat de Barcelona.

• Les diferències de gènere són molt explícites en els ingressos mensuals individuals. Dos exemples d'aquesta precarietat en l'accés als recursos econòmics són els següents. El percentatge de dones grans que ingressen menys de 600 euros mensuals és del 68,4%, una situació que només es dóna en el 25,9% dels homes. També s'observa com el 15,8% de dones grans no té cap tipus d'ingrés, enfront del 0,4% dels homes en aquesta situació. En els ingressos familiars es dóna una tendència similar. Els ingressos anuals del 88,8% de les llars unipersonals –la gran majoria de les quals són llars de dones que viuen soles– no superen els 6.000 euros anuals.

• L'opinió de la gent gran sobre la situació econòmica de la seva llar és més pessimista que la de la resta de la població. La gent gran sol tenir uns hàbits de consum més modestos. De fet, el 37,3% opina que a la seva llar tenen alguna dificultat per arribar a final de mes o moltes. Quan es parla de l'evolució del seu nivell de vida familiar, el 38,9% de la gent gran declara que ha empitjorat mentre que aquesta situació es reflecteix només en el 21,8% de menors de 65 anys. Aquest empitjorament del nivell de vida pot ser degut a fenòmens com l'arribada a la jubilació o la viduïtat, moment en què els ingressos disminueixen sensiblement. En aquest sentit, quan apareix algun moment de crisi econòmica familiar, la gent gran sol reduir les despeses bàsiques de la cistella de la compra més que la resta de la població. Això és així perquè la gent gran o bé no sol tenir despeses extres d'oci i lleure o bé si en té són molt baixes. Un exemple d'aquesta situació és que el 59,4% de les dones grans no té cap despesa en aquest àmbit mentre que el percentatge d'homes grans que no en té és del 42%. una realitat lògica tenint en compte els menors ingressos de les primeres en comparació amb els segons.

• Els hàbits de compra a les llars on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona estan molt relacionats amb el seu espai vital més directe. La gran majoria sol comprar la cistella bàsica al seu barri de residència, com sol fer també la resta de les llars. En canvi, aquesta dinàmica es trenca en el cas del vestit i el calçat. Mentre que la gent gran viu en llars on solen continuar comprant aquests productes en el seu entorn més proper, a les llars de la resta de la població ho fan o bé al seu barri o bé al centre de la ciutat. Es perceben diferències importants entre les llars de la gent gran i les de la resta de la població en la compra de productes frescos. Les primeres solen acudir més al mercat municipal que les segones (59,9% i 46% respectivament). Aquesta tendència també diferencia les llars de la gent gran de Barcelona de la mitjana de llars de gent gran de Catalunya, en què només se sol anar al mercat en el 36,7% dels casos. En altres indrets se sol anar més a comprar en botigues tradicionals.

• L'ús de les noves modalitats de pagament i de les tecnologies de la informació i comunicació és molt menor a les llars on viu la gent gran que a les de les persones menors de 65 anys. Per exemple, mentre que només en l'1,6% de les primeres han comprat per Internet en el darrer any, aquesta situació s'ha donat en el 19% de les segones. Aquesta realitat és lògica si tenim en compte la baixa presència d'ordinador i Internet entre l'equipament domèstic de què disposa la gent gran. Només el 24,1% de la gent gran té ordinador i el 15,3% connexió a Internet a casa. Entre les persones menors de 65 anys aquestes proporcions són molt més elevades, del 76,6% i del 64,1% respectivament.

3. Espai vital

3.1. Habitatge

L'habitatge i el seu entorn més proper solen formar part de l'espai vital i de relació més emprat per les persones. En aquest apartat es realitzarà una descripció detallada de les característiques de l'habitatge de la gent gran de la ciutat de Barcelona, així com també de les preferències i els inconvenients –relacionats amb el seu àmbit de residència– que troba aquest sector de la població. Per a la descripció d'aquests elements, en primer lloc, s'exploraran les característiques bàsiques de l'habitatge, el règim de tinença de l'habitatge, la seva antiguitat i grandària. En segon lloc, s'exploraran els principals inconvenients de l'habitatge així com també les preferències residencials de la gent gran.

3.1.1. Règim de tinença

La tinença d'un pis o una casa ha estat un motiu d'inversió important de la població barcelonina. En la nostra societat, la cultura de la propietat ha estat i encara està molt arrelada, situació que es trasllada a les dades que apareixen a la taula 42. Gairebé tres de cada quatre persones grans de la ciutat de Barcelona (el 73%) són propietàries del pis o la casa on resideixen. Per altra banda, també s'observa que hi ha un gruix significatiu de gent gran de la ciutat (el 22,1%) que o bé va optar pel lloguer o bé, com sol passar majoritàriament en aquests casos, no ha pogut acumular capital ni pagar una hipoteca. Finalment, també caldria destacar que la tinença de l'habitatge per cessió es dóna en molt pocs casos (4,8%).

En aquestes dades s'observen algunes diferències per gènere o per edat. Aquestes variacions no són gaire importants, però sí que són significatives i cal senyalar-les. Pel que fa al gènere, la propietat sol estar més present entre els homes que entre les dones grans de Barcelona. El 79,5% dels homes grans són propietaris, el percentatge en el cas de les dones és del 68,7%. De fet, les dades senyalen una tendència que està marcada pels ingressos baixos o la inexistència d'ingressos entre les dones grans. Aquestes, davant dels impediments econòmics que han tingut per accedir a un pis de propietat, resideixen més sovint en pisos de lloguer. Pel que fa a l'edat, es pot observar com el grup d'edat més jove, el de 65 a 74 anys, té més accés a l'habitatge de propietat que el col·lectiu més envellit. Aquesta situació es dóna per l'augment de la demanda i adquisició d'habitatge existent especialment entre la població adulta i el segment de la gent gran més jove.[6]

Entrant més a fons en aquestes dades es poden observar diferents tipologies pel que fa, especialment, a la propietat i al lloguer. Tenir un pis en propietat no necessàriament indica que la hipoteca ja hagi estat pagada totalment. Quan la gent gran encara paga una hipoteca, aquesta despesa els comporta destinar-hi d'una part important dels seus ingressos. Però aquesta situació, com es pot observar a la taula 43 (a la pàgina següent), no és significativa en el cas de la ciutat de Barcelona, ja

Taula 42. Règim de tinença de l'habitatge on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Sexe (a)		Grups d'edat (b)		Total
	Dones	Homes	65-74 anys	≥ 75 anys	
En propietat	68,7	79,5	75,3	70,6	73,0
Lloguer	24,7	18,3	21,1	23,3	22,1
Cessió	6,6	2,2	3,6	6,1	4,9
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(355)	(234)	(289)	(300)	(589)

(a) V de Cramer = 0,132
(b) V de Cramer = 0,068
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

6. Aquesta tendència és identificada per Barnada, J; Donat, C. i Miralles-Guasch, C. (2007). *Habitatge i Mobilitat Residencial. Primeres dades de l'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població de Catalunya.* 2006. IERMB.

Taula 43. Règim de tinença de l'habitatge on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
En propietat, pagat	68,7	77,7
En propietat amb hipoteca	4,3	6,4
Lloguer indefinit	19,0	9,5
Lloguer a terminis	3,1	2,2
Cessió i altres	4,9	4,2
Total	100,0	100,0
Mida mostral	(589)	(2.141)

V de Cramer = 0,214
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

que només el 4,3% de la gent gran està en aquesta situació –a diferència de la situació a Catalunya, on aquesta mateixa dada assoleix el 6,4%. En aquest sentit, es pot destacar que gairebé la totalitat de la gent gran de la ciutat que té un pis de propietat ja el té pagat. Una de les dades més destacades de la gent gran de la ciutat de Barcelona en comparació amb la del conjunt de Catalunya és el major percentatge de persones grans que tenen un contracte de lloguer indefinit. Gairebé una de cada cinc persones grans de la ciutat es troba en aquesta circumstància (el 19%), mentre que aquest fet es dóna poc sovint a Catalunya (el 9,5% dels casos). El lloguer indefinit ha permès a la gent gran viure sola amb el nivell d'ingressos baixos que perceben. Aquesta situació podria desaparèixer en el futur atès que ja no es fan contractes indefinits amb la mateixa naturalesa i un nombre important de persones grans no podrien assumir els preus de lloguer actuals en situació de mercat lliure.

3.1.2. Superfície de l'habitatge

La gent gran de la ciutat de Barcelona i de la primera corona de la regió metropolitana resideix en habitatges més petits que a la resta del territori. Però quan aquestes dades es comparen, dins mateix de la ciutat, entre la gent gran i la resta de la població, no s'observen diferències importants entre ambdós col·lectius. La gent gran sol viure en habitatges més petits. A la figura 15 es pot comprovar com hi ha un percentatge més elevat de persones menors de 65 anys que viuen en pisos o cases d'entre 71 i 100 metres quadrats que de persones de 65 anys i més (45,7% *versus* 42,1%). Les altres dimensions registrarien percentatges similars o bé idèntics en alguns casos.

Figura 15. Superfície de l'habitatge on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

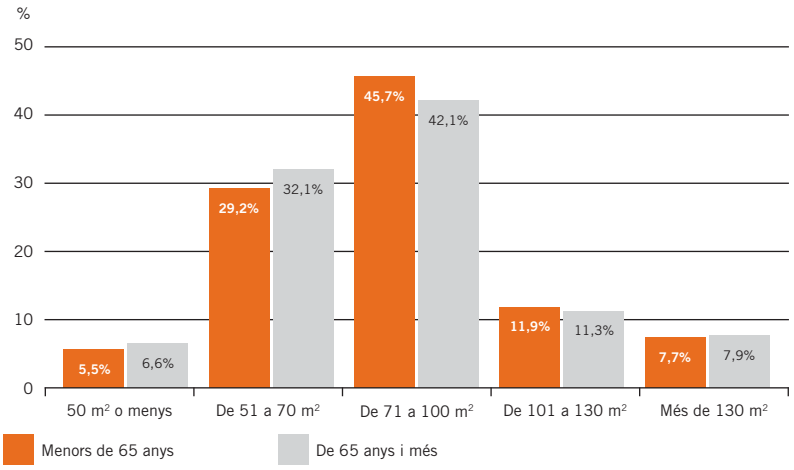

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

L'aspecte en què sí que existeixen diferències remarcables en la grandària de l'habitatge és la categoria professional. El motiu principal és que els habitatges més grans també són més cars i, alguns pisos, només estan a l'abast de poques butxaques. Una dada significativa que es pot observar a la taula 44 és que gairebé la meitat de la gent gran de categoria professional alta (el 49,7%) viu en pisos o cases de més de 100 m², mentre que aquesta mateixa proporció es redueix al 6,1% entre la població gran de categoria baixa. Aquesta situació també es dóna a la inversa. És a dir, una gran proporció de gent gran de classe baixa resideix en habitatges de menys de 70 m², concretament el 53,1%. En canvi, només el 10,5% de les persones grans de la categoria socioprofessional més alta es troba en aquesta circumstància. La gent gran de categoria mitjana té un comportament intermedi, tot i que seguiria una pauta similar a la gent gran de categoria baixa, tal i com es pot apreciar a la taula 44.

Com s'ha destacat anteriorment, la superfície de l'habitatge on resideix la població de Barcelona es diferencia de la mitjana catalana. Un dels factors principals que influeix en aquesta dinàmica són les diferències que existeixen en la disponibilitat de sòl urbanitzable en els dos àmbits territorials. Tot i que aquestes diferències no siguin gaire elevades, es pot copsar com la població catalana resideix més en cases que la població barcelonina. Aquestes solen tenir una superfície més gran que els pisos i, per tant, això influeix en una major proporció de gent gran que resideix en habitatges de més de 100 m² i de més de 130 m². La proporció de gent gran de Catalunya que resideix en habitatges de més de 100 m² és del 28,7% mentre que a la ciutat de Barcelona la proporció de gent gran que ho fa és del 19,1%. Alhora, també es pot observar que hi ha un nombre més gran de persones grans en habitatges amb una superfície menor, com els de 50 m² o menys o els que tenen entre 51 i 70 m² (taula 45).

Taula 44. Superfície de l'habitatge on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona segons la categoria socioprofessional. 2006

	Alta	Mitjana	Baixa	Total
50 m² o menys	3,1	1,6	12,0	7,1
De 51 a 70 m²	7,4	30,6	41,1	32,9
De 71 a 100 m²	39,8	47,0	40,8	42,8
De 101 a 130 m²	27,3	12,5	4,2	10,3
Més de 130 m²	22,4	8,3	1,9	6,9
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(64)	(178)	(247)	(484)

V de Cramer = 0,443
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 45. Superfície de l'habitatge on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
50 m² i menys	6,6	3,8
De 51 a 70 m²	32,1	23,6
De 71 a 100 m²	42,1	43,9
De 101 a 130 m²	11,3	14,6
Més de 130 m²	7,9	14,1
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(578)	(2.016)

V de Cramer = 0,184
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

3.1.3. Antiguitat de l'habitatge

On sí que hi ha variacions importants entre la gent gran i la resta de la població és en l'antiguitat de l'habitatge. La gent gran de la ciutat de Barcelona sol viure en pisos molt antics, la majoria construïts abans del 1960. Concretament, el 50,4% de la gent gran viu en habitatges d'aquestes característiques. En aquest conjunt trobem persones grans que, majoritàriament, o bé viuen de lloguer o bé, en el seu moment, van adquirir un habitatge de segona mà que havia estat construït abans de l'any 1960. Com és habitual, la ciutat de Barcelona –per les seves limitacions de sòl– és l'àmbit territorial on els habitatges són més antics. També cal destacar que una part important dels habitatges on resideix la gent gran van ser construïts entre el 1961 i el 1980 (38,6%). Un dels principals factors que expliquen aquest darrer fenomen és que la població de la ciutat de Barcelona, durant aquests anys, va créixer molt pels índexs elevats d'immigració que es registraven, amb l'arribada de persones que procedien de diferents punts d'Espanya, especialment del sud. Aquestes dades indiquen, de forma indirecta, que una part important de les persones grans encara resideix en els habitatges que va adquirir pocs anys després d'arribar a la ciutat. Les diferències principals amb la resta de la població també es troben en els pisos de construcció més recent, especialment pel que fa als pisos finalitzats a partir del 1971. Si bé el 42,5% de les persones de 65 anys resideix en pisos edificats després del 1971, aquesta xifra descendeix de forma important entre la gent gran (el 22,5%) (figura 16).

Com s'indicava anteriorment, la presència d'habitatges de lloguer en les finques més antigues és important, com es mostra a la taula 46. El 65,1% del parc d'habitatges de lloguer de la gent gran es troba en edificis anteriors al 1950. En canvi, aquesta antiguitat només es dóna en el 24% dels habitatges de propietat. La correlació entre el lloguer i l'antiguitat també és dóna de forma inversa. És a dir, només el 4,9% dels habitatges de lloguer són construïts més enllà del 1970. Com es veurà més endavant, aquest darrer tipus d'habitatges –antic i en règim de lloguer– sol tenir unes deficiències estructurals que afecten la vida quotidiana de la gent gran i que estan relacionades, en molts casos, amb el deteriorament de les condicions d'habitabilitat i amb la manca d'espais adequats per a la gent gran.

També cal destacar que apareixen diferències entre Barcelona i Catalunya pel que fa a l'antiguitat dels habitatges on viu la gent gran (taula 47). En aquest sentit, mentre que a Barcelona el percentatge d'habitatges on viu la gent gran construïts abans del 1960 és del 50,4%, la mitjana catalana se situa en el 36,1%. Aquest decalatge és conseqüència del que ja s'ha constatat anteriorment: la manca de sòl a la ciutat de Barcelona i l'elevat preu dels habitatges en comparació amb la situació catalana fa que un nombre més gran de persones grans resideixi en habitatges més antics. Però això no només passa entre la gent gran sinó també entre la resta de població, si es comparen ambdós àmbits territorials.

Figura 16: Antiguitat de l'habitatge on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

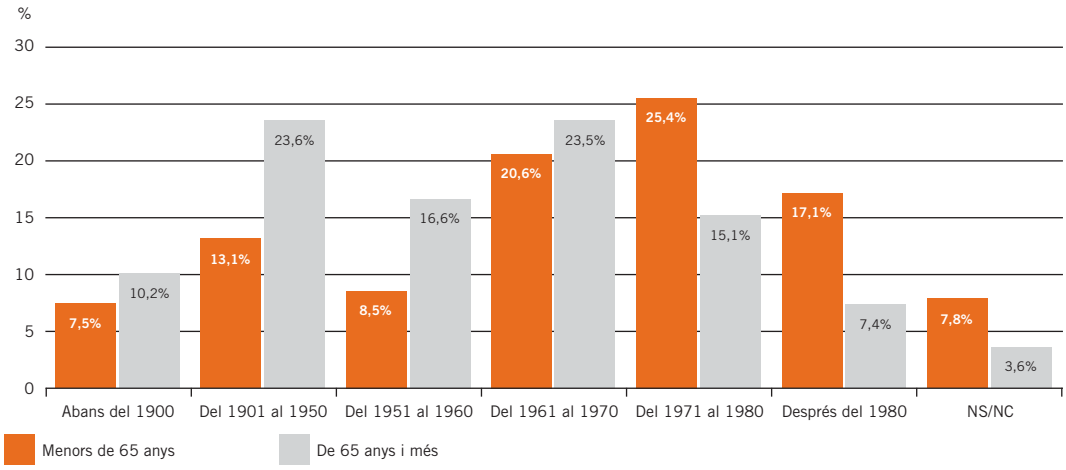

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

La tinença d'una segona residència sol ser un indicador d'estatus socioeconòmic important. A la taula 48 es pot observar que, tot i que la gent gran de la ciutat de Barcelona tingui uns ingressos baixos, com s'ha observat en l'àmbit econòmic, majoritàriament té un habitatge de propietat i, una part important, també en té un de segona residència. La gent gran sol ser més propietària d'una segona residència que la resta de la població. Aquesta realitat pot estar influïda per diversos motius i senyala indirectament que, si bé la majoria de gent gran de la ciutat està en una situació econòmica delicada, una part destacable, el 28,2%, o bé ha gaudit d'una situació econòmica millor i ha pogut adquirir una segona residència o bé ha heretat una residència familiar.

Taula 46. Antiguitat de l'habitatge on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el règim de tinença. 2006

	Propietat	**Lloguer**
Abans del 1900	6,3	24,1
Del 1901 al 1950	17,7	41,0
Del 1951 al 1960	16,5	16,2
Del 1961 al 1970	27,2	10,1
Del 1971 al 1980	19,8	2,1
Després del 1980	9,3	2,8
NS/NC	3,2	3,7
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(430)	(130)

V de Cramer = 0,405
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 47. Antiguitat de l'habitatge on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	**Catalunya**
Abans del 1900	10,2	10,0
Del 1901 al 1950	23,6	15,8
Del 1951 al 1960	16,6	10,3
Del 1961 al 1970	23,5	22,8
Del 1971 al 1980	15,1	19,8
Després del 1980	7,4	15,6
NS/NC	3,6	5,7
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(589)	(2.144)

V de Cramer = 0,188
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 48. Tinença de segona residència de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	**De 65 anys** i més
Sí	24,3	28,2
No	75,7	71,8
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.835)	(589)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

3.1.4. Instal·lacions i infraestructures

Les dades de l'Enquesta també proporcionen informació detallada sobre quins equipaments tenen els habitatges de la gent gran i si hi ha algunes divergències entre aquests i els de la resta de la població de la ciutat. En aquest punt, cal diferenciar entre les infraestructures de què disposa l'espai de residència i les d'altres espais de l'edifici. Les primeres estan relacionades amb aquells elements bàsics que es considera que una llar hauria de tenir, mentre que les segones podrien ser prescindibles. La presència o no d'algunes infraestructures bàsiques –com ara calefacció o aigua corrent calenta– pot indicar quines són les condicions de vida de la gent gran en el seu espai vital més directe en comparació amb la resta de la població.

La taula 49 (a la pàgina següent) senyala com existeixen alguns elements que tenen un caràcter gairebé universal, tant per a la gent gran com per a les persones menors de 65 anys. Són la dutxa o banyera (98,8% i 99,9%), l'aigua corrent calenta (97,5% i 99,1%) o el wàter dins de casa (98,1% i 99,8%). Altres elements, en canvi, tenen una presència més baixa, que si bé d'una banda pot estar relacionada amb la tinença de l'habitatge –per exemple, si es tracta d'un pis de lloguer és probable que no disposi d'algunes infraestructures com ara la calefacció o l'aire condicionat–, hi ha diferències significatives pel que fa als dos grans grups d'edat. En aquesta línia es pot observar com el percen-

tatge de gent gran que disposa de calefacció (52,5% i 58,6%), d'ascensor (63,7% i 73,8%) o d'aire condicionat (26,7% i 43,2%) és menor que el de la resta de la població. També cal destacar que l'antiguitat dels habitatges –que divergeix entre la gent gran i la resta de la població– també pot afectar en el sentit d'augmentar o disminuir aquestes lleus diferències.

Pel que fa als espais relacionats amb l'habitatge també es contemplen algunes dades indicatives de diferents hàbits i condicions de vida; la majoria estan relacionades amb l'ús del cotxe. En aquest punt específic hi ha dos factors que tenen un pes important. D'una banda, la tipologia de l'habitatge –els més antics no disposen de garatges interiors–; i de l'altra, el fet que la gent gran de la ciutat de Barcelona no faci servir el cotxe amb la mateixa proporció que la resta de la població –per motius de salut, de canvi d'hàbits o bé perquè no té cotxe. Aquestes dues realitats poden afectar, de forma considerable, el fet que la gent gran tingui proporcionalment menys garatges, tant fora de l'edifici com a l'edifici mateix.

S'ha considerat convenient observar fins a quin punt la tinença de l'habitatge afecta de forma important l'existència de les infraestructures i els espais (taula 50). S'observen variacions importants, sobretot pel que fa a la calefacció, l'ascensor i l'aire condicionat. Les diferències més grans es manifesten en l'existència o no de calefacció. Mentre que els pisos o les cases de propietat en tenen en el 57,6% dels casos, aquesta situació només es registra en el 38,2% dels pisos o les cases de lloguer.

Pel que fa als espais, molt pocs pisos de lloguer tenen garatge a dins de l'edifici (només el 1,7%) mentre que aquesta situació apareix en un de cada cinc habitatges de propietat (19,4%). L'existència de jardins, piscina o hort és molt baixa a la ciutat de Barcelona atesa la seva estructura urbana. En altres municipis, en canvi, és més habitual l'existència d'aquests tipus d'espais.

Taula 49. Presència d'equipament a l'habitatge on viu la població de 16 i més anys de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Infraestructures		
Dutxa o banyera	99,9	98,8
Calefacció	58,6	52,5
Aigua corrent calenta	99,1	97,5
Vàter dins de casa	99,8	98,1
Ascensor	73,8	63,7
Aire condicionat	43,2	26,7
Espais		
Garatge fora de l'edifici	22,2	11,1
Garatge dins l'edifici	27,0	14,8
Jardí o pati	13,4	14,7
Piscina	2,0	1,8
Hort	0,4	0,5

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 50. Presència d'equipament a l'habitatge on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el règim de tinença. 2006

	Propietat	Lloguer
Infraestructures		
Dutxa o bany	99,8	97,0
Calefacció	57,6	38,2
Aigua corrent calenta	98,5	94,7
Vàter dins de casa	99,6	94,4
Ascensor	67,2	50,8
Aire condicionat	30,8	16,3
Espais		
Garatge fora de l'edifici	12,9	7,1
Garatge dins l'edifici	19,4	1,7
Jardí o pati	15,5	9,4
Piscina	2,3	0,0
Hort	0,6	0,0

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

3.1.6. Inconvenients de l'habitatge

Quan es pregunta a la població pels inconvenients de l'habitatge es constata que un elevat percentatge de la població de 65 anys i més afirma que no té cap tipus d'inconvenient (aquesta xifra concretament assoleix el 43,4% de la gent gran entrevistada). Pel que fa als inconvenients principals que menciona la majoria de la població gran (el 56,6% restant), són la manca d'espai, la manca de llum o el soroll al carrer. Curiosament, les persones que troben més inconvenients relacionats amb la manca de llum, el soroll del carrer o dels veïns són les menors de 65 anys i no tant la gent gran, tal i com es pot observar a la figura 17.

Figura 17. Inconvenients de l'habitatge on viu la població de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

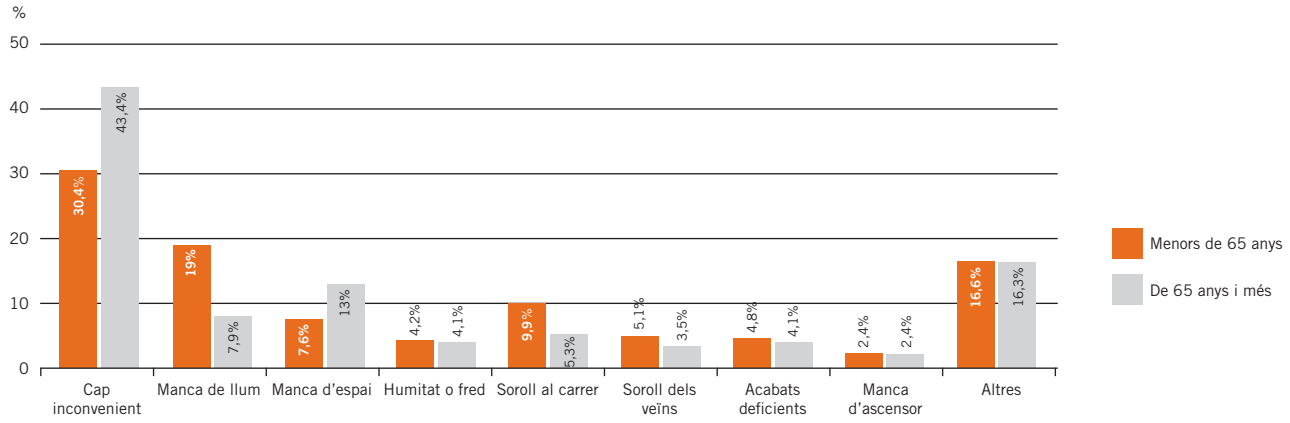

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

3.2. Mobilitat residencial i preferències de localització residencial

A més de les característiques bàsiques de l'habitatge, aquest apartat d'espai vital realitza una diagnosi sobre la mobilitat residencial de la població de la ciutat de Barcelona i les seves preferències d'habitabilitat i d'entorn vital proper.

3.2.1. Anys de residència a l'habitatge i al municipi

Com sembla lògic, el col·lectiu de gent gran està format per les persones que han viscut més anys a la ciutat de Barcelona. Ara bé, cal destacar que aquestes dades –diferenciades per grans grups d'edat–, d'una banda proveeixen informació que ja s'havia destacat prèviament en l'apartat 1 d'aquesta publicació, quan es parlava de la presència important de persones nascudes fora de Catalunya i, de l'altra, remeten al fet que la ciutat de Barcelona sol ser un pol d'atracció de persones joves i adultes a causa de les oportunitats de treball que hi existeixen. En aquest sentit, entre les persones que han viscut sempre a Barcelona hi ha un percentatge molt baix de gent gran. Només un 6,6% de les persones grans entrevistades respondria a aquesta situació. En canvi, entre la població menor de 65 anys aquest percentatge assoleix el 16,3%. També cal destacar el gran nombre de persones menors de 65 anys que fa menys de deu anys que resideixen a la ciutat en el mateix habitatge. Aquest percentatge se situa en el 42,1% (figura 18).

Figura 18. Anys que fa que resideix a l'habitatge la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

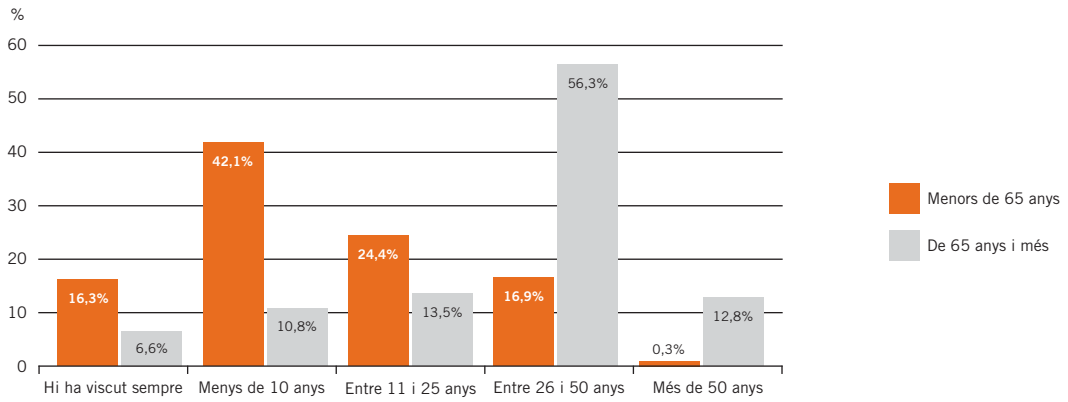

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Les dades que no estan tan determinades per l'edat de les persones entrevistades són les comparatives d'anys de residència entre la ciutat de Barcelona i la mitjana catalana. Aquestes, reflectides a la taula 51(a la pàgina següent), indiquen que Barcelona sol ser una ciutat on la gent gran resideix des de fa més anys en el mateix habitatge. Si es té en compte la xifra de persones grans que fa més de 25 anys que resideix a Barcelona i es compara amb la mitjana catalana és pot observar com les primeres han variat lleugerament menys de residència que les segones (69,1% i l'altre de 61,7%).

Quan es pregunta sobre la intenció de canviar d'habitatge en els propers cinc anys gairebé la totalitat de les persones grans entrevistades senyala que no té cap motiu per fer-ho. En canvi, aquesta situació és sensiblement diferent entre la població menor de 65 anys. Gairebé una de cada tres persones (el 31,6%) destaca que vol canviar d'habitatge. Aquesta situació es concentra especialment entre la població més jove (taula 52).

Taula 51. Anys que fa que resudeix a l'habitatge la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
Hi ha viscut sempre	6,6	6,4
Menys de 10 anys	10,8	15,6
Entre 11 i 25 anys	13,5	16,3
Entre 26 i 50 anys	56,3	50,9
Més de 50 anys	12,8	10,8
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(586)	(2.141)

V de Cramer = 0,086
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 52. Intenció de canviar d'habitatge els propers cinc anys que té la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Sí	31,6	4,0
No	68,4	96,0
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.833)	(589)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

3.2.2. Preferències de localització residencial

La majoria de persones grans prefereix viure al mateix habitatge on resideix actualment. A diferència de les persones menors de 65 anys, que majoritàriament canviarien d'habitatge o de barri, dues de cada tres persones grans (el 66,6%) escullen com a lloc preferit el seu habitatge i l'entorn més proper. La relació de la gent gran amb el seu espai vital més directe, com es veu al llarg d'aquest estudi, té una importància considerable. Només el 6,5% de la gent gran entrevistada escolliria viure en una altre barri mentre que ho faria el 16,1% de les persones menors de 65 anys. Finalment, cal senyalar que són poques les persones d'ambdós col·lectius que preferirien viure fora de la ciutat o de Catalunya. L'opinió de la gent gran, a diferència de la de la resta de la població, és més ferma, ja que si bé el 12,4% de la població menor de 65 anys no té preferències clares, aquesta mateixa taxa només assoliria el 4,9% entre la gent gran (taula 53). En general, doncs, amb la informació recollida, es pot constatar una clara voluntat de la gent gran de continuar residint en el mateix barri.

Taula 53. Lloc preferit per viure de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Al mateix habitatge on resideix	32,9	66,6
Al mateix barri, però en un altre habitatge	25,0	13,9
En un altre barri del mateix municipi	16,1	6,5
En un altre municipi de Catalunya	8,7	4,1
Fora de Catalunya	4,9	4,0
No té preferències	12,4	4,9
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.795)	(586)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

La tendència demostrada anteriorment també apareix quan es realitza la distinció segons la categoria professional. Tot i això, les diferències que es mostren a la taula 54 estan més relacionades amb l'estat de l'habitatge on resideix la gent gran que no amb les preferències marcades per la categoria professional en si mateixa. El que es pot observar és que, a mesura que es va descendint de categoria, les persones entrevistades tenen una menor preferència per viure en el mateix habitatge. Per exemple, mentre que la gent gran de categoria alta que prefereix viure en el mateix barri però en un altre habitatge és el 8,5%, aquesta mateixa situació ascendeix fins al 18,1% entre la gent gran de categoria baixa.

Taula 54. Lloc preferit per viure de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons la categoria professional. 2006

	Alta	Mitjana	Baixa	Total
Al mateix habitatge on resideix	72,1	65,9	61,2	64,2
Al mateix barri, però en un altre habitatge	8,5	12,5	18,1	14,8
En un altre barri del mateix municipi	8,0	5,8	7,3	6,9
En un altre municipi de Catalunya	5,6	7,2	3,0	4,9
Fora de Catalunya	0,0	2,4	6,7	4,3
No té preferències	5,8	6,2	3,7	4,9
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(63)	(180)	(251)	(494)

V de Cramer = 0,138
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

3.3. Equipaments i infraestructures del barri

L'Enquesta també demana que s'avaluïn els diferents equipaments i serveis de proximitat que existeixen al barri (taula 55). En general l'opinió de la gent gran i de la gent menor de 65 anys sol ser molt semblant i, en algun cas, idèntica. De forma general però, la gent gran tendeix a avaluar més

Taula 55. Avaluació* de l'estat dels equipaments del barri que fa la població de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Enllumenat	6,5	7,0
Asfaltat	6,4	6,4
Neteja del carrer	5,3	5,9
Zones verdes	5,7	6,2
Parcs infantils	5,5	6,1
Equipaments esportius	5,9	6,6
Serveis sanitaris públics	6,6	7,2
Guarderies o escoles bressol	5,8	6,3
Escoles infantils i de primària	6,5	6,6
Instituts d'ensenyament secundari	6,2	6,6
Centres cívics	6,2	6,5
Casals d'avis	6,2	6,5
Biblioteques públiques	6,4	6,8
Mercat municipal	6,8	7,1
Botigues	7,1	7,5
Transport públic urbà	7,2	7,3
Transport públic intermunicipal	6,8	7,0

*Mitjana de la valoració en una escala de 0 a 10.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

positivament que la resta de població els equipaments i serveis del barri. De fet, en cap cas la gent gran fa una avaluació més baixa que la resta de la població. L'avaluació més positiva de l'estat dels equipaments que fa la gent gran és l'enllumenat. I, concretament, l'element que registra una nota més baixa és la neteja del carrer. Aquest aspecte coincideix també a ser el pitjor valorat per les persones menors de 65 anys. Respecte als serveis, els més ben puntuats per la gent gran són alguns serveis de proximitat, com ara les botigues, el transport públic urbà, els serveis de salut o el mercat municipal. Els serveis que valoren menys són les escoles bressol –probablement pel dèficit de places existent tant a Barcelona com en altres municipis– i l'existència de zones verdes o de parcs infantils.

3.4. Conclusions. Espai vital

• La gran majoria de la gent gran de Barcelona (el 73%) és propietària d'un habitatge. D'aquests, pràcticament la totalitat n'ha pagat la hipoteca i només el 4,3% encara en té una. La ciutat de Barcelona, però, sol tenir un nombre més elevat de persones que viuen en habitatges de lloguer que la mitjana catalana. Concretament, mentre que en el primer cas la gent gran que viu de lloguer és del 22,2%, aquesta proporció només és de l'11,7% en el segon cas. També cal destacar que a la ciutat de Barcelona hi ha un nombre elevat de persones grans que resideixen en un habitatge de lloguer indefinit (19%), una situació que els permet viure soles ja que, altrament, no podrien optar-hi a causa de l'elevat preu del lloguer d'un habitatge en el mercat lliure i la tipologia de contractes d'arrendament que existeix actualment.

• Una altra de les diferències observades entre la ciutat de Barcelona i la mitjana de Catalunya es reflecteix en la superfície i en l'antiguitat de l'habitatge. La gent gran de la ciutat de Barcelona sol viure en pisos o cases més petits i més antics que la mitjana catalana. On es palesen més clarament aquestes realitats és en els pisos de lloguer, el 65,1% dels quals són construïts abans de l'any 1950.

• Pel que fa a l'equipament dels habitatges s'ha pogut comprobar com una sèrie d'elements tenen una presència gairebé universal en les llars de la gent gran. Són la dutxa o banyera, l'aigua corrent calenta i el vàter dins de casa. N'hi ha d'altres, però, l'existència dels quals és menor, com la calefacció, l'ascensor o l'aire condicionat. Aquests elements es troben respectivament en el 52,5%, el 63,7% i el 26,7% de les llars. La presència d'aquests elements està fortament condicionada per l'antiguitat de l'habitatge, la categoria professional de les persones entrevistades i el règim de tinença.

• El 96% de la gent gran no té intenció de canviar d'habitatge i el 66,6% prefereix continuar residint en el mateix habitatge on viu actualment. Existeix una elevada preferència per continuar residint en el mateix barri tot i que el 13,9% de la gent gran –que correspon a les persones que viuen en els habitatges més deteriorats– escolliria fer-ho en un pis o una casa diferent de l'actual. En aquest sentit, la gent gran es troba còmoda en el seu entorn més proper i només un 8,1% escolliria viure fora de la ciutat de Barcelona.

• La gent gran acostuma a puntuar els equipaments del barri més positivament que la resta de la població. L'avaluació més positiva de la gent gran és per a l'enllumenat, i la més negativa per a la neteja del carrer. Pel que fa als serveis, la gent gran sol puntuar molt positivament els serveis de proximitat com l'existència d'un comerç de proximitat, els mercats municipals i els serveis de salut; o els de mobilitat, com el transport públic urbà. La gent gran no valora tan positivament les escoles bressol, les zones verdes i els parcs infantils pel fet que la percepció de la gent gran també està lligada a la cura dels néts i nétes.

4. Salut

L'edició de l'Enquesta 2006 recull una sèrie de preguntes sobre salut que no estaven contemplades en les edicions anteriors. Aquest apartat és fonamental si tenim en compte que la població d'estudi és la gent gran, que sol ser la que té més problemes de salut. De fet, sense la disponibilitat d'aquestes dades no es podria realitzar una diagnosi acurada de les condicions de vida i hàbits d'aquesta població. En aquest apartat es tracta la valoració subjectiva de l'estat de salut de la gent gran de la ciutat de Barcelona i com aquesta valoració pot estar condicionada per la categoria professional i/o altres variables. També hem seleccionat una sèrie d'informacions recollides sobre la dependència de la gent gran i, en el cas d'identificació d'alguna tipologia de dependència, hem volgut saber si es disposa de l'atenció d'algú, o bé si la persona que presenta algun grau de dependència queda desatesa.

4.1. Estat de salut

A la taula 56 es pot observar quina és la valoració subjectiva de les persones entrevistades sobre el seu estat de salut. Aquesta valoració no té per què estar relacionada amb el seu estat real. Pot ser que la persona es trobi físicament bé però que declari tenir un estat de salut precari o bé a la inversa. Tot i així, la relació sol ser important i, de forma habitual, la valoració subjectiva tendeix a estar lligada amb l'objectiva. Cal destacar que la majoria de la gent gran declara tenir un estat de salut regular, dolent o molt dolent (55,4%). Per altra banda s'observa que la resta disposa de bona salut (37,1%) i que un grup, més aviat reduït, afirma que té una salut molt bona (7,5%). Existeixen diferències importants per sexe. Els homes grans responen que tenen un millor estat de salut que les dones. Aquesta situació podria donar-se perquè les dones, en tenir més longevitat i arribar a edats més avançades, tenen la sensació de tenir un estat de salut més precari. Per exemple, mentre que la proporció de dones que destaquen que tenen un estat de salut dolent és del 20,3%, la dels homes que es troben en la mateixa circumstància és del 7,6%.

Quan s'analitzen les dades per grups d'edat (taula 57) s'observa com a mesura que va augmentant l'edat, l'estat de salut subjectiu també empitjora. Tot i que aquesta relació no sigui gaire acusada, és important. Mentre que més de la meitat de les persones de la franja d'entre 65 i 74 anys (el 50,8%) afirma tenir una salut bona o molt bona, aquesta proporció és dóna només en el 38,6% del grup més envellit.

Un dels elements més destacables d'aquest apartat és que la variable que afecta més l'estat de salut subjectiu no és ni l'edat ni el sexe, tot i que són variables importants, sinó la categoria professional. Les variacions en l'estat d'opinió de les persones entrevistades tenint en compte la seva categoria

Taula 56. Valoració de l'estat de salut de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe. 2006

	Dones	Homes	Total
Molt bona	6,1	9,6	7,5
Bona	32,4	44,3	37,1
Regular	36,7	36,2	36,5
Dolenta	20,3	7,6	15,3
Molt dolenta	4,5	2,3	3,6
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(233)	(355)	(588)

V de Cramer = 0,204
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 57. Valoració de l'estat de salut de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	65-74 anys	≥ 75 anys	Total
Molt bona	9,0	6,0	7,5
Bona	41,8	32,6	37,1
Regular	37,3	35,8	36,5
Dolenta	10,6	19,7	15,3
Molt dolenta	1,3	5,9	3,6
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(288)	(300)	(588)

V de Cramer = 0,192
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

professional són importants. Per exemple, a la taula 58, s'observa com la gent gran de categoria alta tendeix a expressar un estat de salut millor. El 79,8% afirma tenir una salut bona o molt bona. Aquesta mateixa realitat només es donaria en el 38,2% de les persones de categoria baixa i en el 47,7% de les de categoria mitjana. D'altra banda, també es constata una major concentració de persones de categoria mitjana i baixa en els estats de salut més desfavorables (20,9% i 21,5%, respectivament), mentre que aquesta situació entre les persones grans de categoria alta apareix en molt pocs casos (3,9%).

Una altra informació que ofereix l'Enquesta relacionada amb el món de la salut és la contractació d'una mútua privada d'assistència sanitària. Les dades senyalen algunes diferències importants entre la gent gran de diferents àmbits territorials i entre persones majors i menors de 65 anys. A la taula 59 es percep com la proporció de gent gran de la ciutat de Barcelona que a la seva llar disposa d'aquest servei privat de salut és menor (34,8%) que entre la resta de població de la mateixa ciutat (43,4%). Tot i així, aquesta proporció és molt més elevada a la ciutat de Barcelona que a la mitjana de Catalunya (el 22,7%). Amb tot, també és important destacar que a la majoria de llars on viu la gent gran no es té contractada cap mútua. Concretament, el 65,2% de la població gran de la ciutat es trobaria en aquesta situació.

Taula 58. Valoració de l'estat de salut de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons la categoria professional. 2006

	Alta	Mitjana	Baixa	Total
Molt bona	14,2	10,3	4,0	5,7
Bona	65,6	37,4	34,2	37,7
Regular	16,3	31,4	40,3	38,6
Dolenta	1,8	18,3	16,4	14,6
Molt dolenta	2,1	2,6	5,1	3,4
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(64)	(178)	(254)	(496)

V de Cramer = 0,209
Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 59. Contractació de mútua privada d'assistència sanitària a les llars on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona i de Catalunya segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys		De 65 anys i més	
	Barcelona	Catalunya	Barcelona	Catalunya
Sí	43,4	31,2	34,8	22,7
No	56,6	68,8	65,2	77,3
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.810)	(6.379)	(586)	(2.141)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

4.2. Dificultats per realitzar tasques quotidianes

S'han identificat les diverses dificultats que té la gent gran per dur a terme les tasques quotidianes: *a*) relacionades amb la mobilitat de la persona, com ara sortir al carrer, pujar o baixar escales i/o moure's dins de casa; *b*) activitats del dia a dia bàsiques per a sobreviure, com ara vestir-se, rentar-se i menjar de forma autònoma. Dels diferents aspectes que es van tractar a l'Enquesta, la dificultat que constata un major nombre de persones dependents és la de pujar o baixar escales. Un 36,3% de les persones entrevistades van destacar que tenien algun tipus de dificultat per fer-ho. També cal destacar que gairebé una de cada quatre persones grans de la ciutat té alguna dificultat per sortir al carrer (23,2%).

Les que tenen un nivell de dependència més sever solen ser minoria. Hi ha un 11,9% de persones grans que tenen poca mobilitat dins de casa i un 11,8% que tenen dificultats per vestir-se i rentar-se. Finalment, un 4,4% de les persones grans necessita l'ajuda d'algú per menjar (taula 60).

Quan es pregunta a les persones grans que tenen aquesta sèrie de dificultats quina ajuda reben i qui els ajuda, les dades senyalen que en la majoria de casos els familiars que viuen a la llar solen ser els que cobreixen aquestes mancances. Però quan no hi ha la presència d'aquestes persones de suport a la llar, la situació més habitual en les diferents dificultats és que ningú no els ajudi. Aquestes dades demostren que hi ha una part de persones grans amb dificultats que queden desateses. Per exemple, el 41% de les persones que tenen dificultats per pujar escales es trobarien en aquesta situació. Una altra característica que volem senyalar de les dades que es presenten a la taula 61 és que, en tercer lloc, qui ajuda més la gent gran a desenvolupar-se en la seva vida quotidiana són persones contractades, ja sigui de forma privada o a través dels serveis públics d'atenció domiciliària. Finalment, cal destacar que l'opció d'un familiar que no viu a la llar i que es desplaça a casa de la persona gran sol ser una pràctica poc comuna i que només seria important en el cas de la gent gran que no pot menjar sola.

Taula 60. Dificultat per realitzar algunes tasques quotidianes de la gent gran de la ciutat de Barcelona. 2006

Sortir al carrer	23,2
Pujar o baixar les escales	36,3
Moure's dins de casa	11,9
Vestir-se i rentar-se	11,8
Menjar sol/a	4,4

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 61. Persona de qui rep ajut la gent gran de la ciutat de Barcelona amb dificultats per realitzar algunes tasques quotidianes. 2006

	Sortir al carrer	Pujar/baixar escales	Moure's a casa	Vestir-se i rentar-se	Menjar
Familiar que viu a la llar	50,8	41,5	47,0	47,3	31,1
Familiar que no viu a la llar	10,2	7,6	7,0	6,8	17,7
Veí/ïna o conegut/da	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Enviat/da pels serveis socials	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Persona d'una associació d'ajuda	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Persona contractada	11,0	9,8	18,0	20,0	14,9
Ningú	25,7	41,1	28,0	25,9	36,3
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(96)	(116)	(46)	(54)	(19)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

4.3. Conclusions. Salut

• La majoria de la gent gran (el 55,4%) considera que el seu estat de salut és regular, dolent o molt dolent. Si en l'explotació d'aquestes dades es té en compte el sexe, es pot observar que les dones grans afirmen que tenen un estat de salut pitjor que els homes. Això és fruit principalment de la major esperança de vida de les dones respecte als homes. Concretament, mentre el percentatge de dones que afirma que té un estat de salut dolent és del 20,3% el dels homes és més baix, del 7,6%. A més del sexe hi ha una altra variable que té un paper molt important en la percepció de l'estat de salut: la categoria professional. Mentre el 79,8% de la gent gran de categoria alta afirma tenir un estat de

salut bo o molt bo aquesta situació només apareix en el 38,2% de persones grans de categoria baixa i en el 47,7% de la de categoria mitjana.

• La contractació d'una mútua privada d'assistència sanitària a la llar és més present entre la gent gran de la ciutat de Barcelona que entre la mitjana de la gent gran de Catalunya. Mentre que el 34,8% dels primers disposa d'un contracte amb una mútua, aquesta proporció és del 18% en els segons. Aquesta pauta no és específica de la gent gran sinó que ho és de la població barcelonina en general, que sol contractar més els serveis d'una mútua que la població de Catalunya.

• L'Enquesta ha permès observar quines són les principals dificultats que pateix la gent gran. D'aquestes, la principal és pujar i baixar escales, present en el 36,3% dels casos, seguit de sortir al carrer (23,2%), moure's dins de casa (11,9%) i vestir-se i rentar-se (11,8%). Són pocs els casos en què la dependencia és tan severa que no poden valdre's per si mateixos a l'hora de menjar (4,4%). El qüestionari també ofereix la possibilitat de creuar aquestes dades amb les dels principals agents que ajuden la gent gran que té aquests tipus de dependències. Les dades demostren que existeix un nombre important de persones grans que necessiten alguna ajuda i que queden desateses. Per exemple, el 41,1%% de les persones grans que tenen dificultats per pujar i baixar escales no reben ajuda de ningú.

5. Distribució del temps

Conèixer la disponibilitat de temps lliure de la gent gran és un bon indicador per portar a terme accions polítiques relacionades amb la gestió del temps que promoguin un envelliment actiu de la població (cursos de formació, activitats d'oci i lleure, etc.). En aquest apartat es tracten tots aquells elements que poden facilitar informació sobre aquesta temàtica, com ara la distribució de les tasques domèstiques o les activitats de lleure i oci que du a terme la població gran de Barcelona dins i fora de llar. També s'ha considerat convenient incloure, en relació amb el temps disponible, els hàbits de lectura de llibres i diaris, els estudis no reglats i la pràctica esportiva.

5.1. Tasques domèstiques

5.1.1. Distribució de les tasques domèstiques

La distribució de les tasques de la llar pot afectar de forma important el temps disponible de les persones en altres activitats d'oci i lleure. A la taula 62 es pot observar quins són els membres de la llar que realitzen les diferents tasques domèstiques. Tot i que els resultats estan fortament condicionats pel pes de les dones en la mostra, s'observa que les desigualtats de gènere en les responsabilitats de la casa encara són molt presents. Per exemple, tant cuinar com fer la neteja i tenir cura de la roba són tasques de les quals majoritàriament se'n fan càrrec les dones (el 72,5% en el primer cas i el 71,1% en el segon). Les dones també són les principals responsables de l'execució de les altres tasques, la neteja i el manteniment de la casa en un 63,1% i la neteja de la cuina en un 55%. En altres tasques aquesta responsabilitat no recau tant en la dona, com és el cas de la compra dels queviures (48,6%) o l'administració dels diners de la llar (46,9%) perquè solen ser activitats que, quan la gent gran viu en parella, sol compartir més sovint. En aquest sentit, s'observa com el 25,2% de les persones grans fan conjuntament la compra dels queviures i el 29% gestionen junts l'economia domèstica. En el desenvolupament de totes aquestes activitats hi ha una excepció, la de les reparacions. En aquest cas, el paper predominant el sol tenir, d'una banda, la contractació d'una persona remunerada (37,9%). Però quan les dades es controlen per la gent gran que viu en parella, aquesta tasca sol ser realitzada majoritàriament per l'home. De forma global, les reparacions les sol fer l'home en el 36,9% dels casos.

També cal destacar la presència, cada vegada més important, de persones remunerades en l'execució d'algunes tasques de la llar. El pes d'aquests serveis és més important que el d'altres membres de la família que ajuden la gent gran a realitzar-les. Els casos més explícits són els de la neteja de la cuina (15,4%) i de la neteja de la casa (9,8%).

Taula 62. Distribució de les tasques domèstiques a les llars de la gent gran de la ciutat de Barcelona. 2006

	Neteja i cura roba	Neteja i mant. casa	Neteja cuina	Cuinar	Compra aliments	Reparacions	Adm. dels diners
Membre principal femení	71,1	63,1	55,0	72,5	48,6	8,8	46,9
Membre principal masculí	4,7	6,9	6,4	6,3	10,8	36,9	14,9
Ambdós conjuntament	7,5	11,9	15,0	9,3	25,2	4,1	29,0
Un altre o diversos membres femenins de la família	6,5	5,6	5,3	5,5	6,4	1,1	3,2
Un altre o diversos membres masculins de la família	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Tots o diversos membres d'ambdós sexes	1,2	1,6	1,9	0,9	2,1	1,2	3,9
Persona remunerada	7,0	9,8	15,4	4,8	3,8	37,9	0,6
Persona de fora de la llar no remunerada	2,0	1,1	1,0	0,7	3,1	9,0	1,5
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(587)	(587)	(587)	(585)	(586)	(586)	(586)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Quan les dades sobre la distribució de les tasques es comparen pels dos grans grups d'edat s'observa que són semblants. És a dir, no és que la gent gran disposi d'un major nombre de persones remunerades que realitzi les tasques de la llar que la població menor de 65 anys. Tampoc no es percep que les dones grans es facin més càrrec de l'organització de les tasques que les dones menors de 65 anys. Més aviat, en aquest darrer punt, es donaria una situació semblant. Les tasques domèstiques organitzades conjuntament pels dos membres de la parella serien igualment freqüents entre la gent gran que entre la resta de la població. A la figura 19 s'observa que en el 22,9% dels casos, la gent gran organitza conjuntament les tasques dins de la parella i, en el cas de la resta de la població, aquesta xifra assoleix el 24,6%. En aquest sentit i amb les dades disponibles no es pot afirmar que les dones grans de la ciutat de Barcelona reprodueixin més un rol tradicional de gènere que la població femenina adulta.

Figura 19. Persona de la parella en qui recau l'organització de les tasques domèstiques a les llars on viu la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

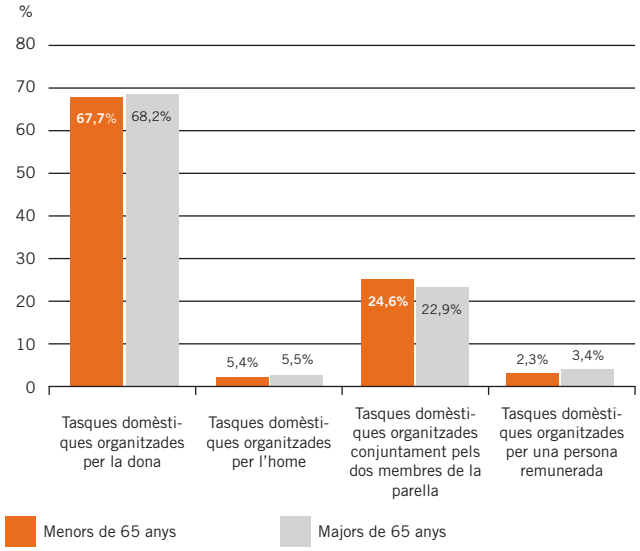

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 63. Persona en qui recau l'organització de les tasques domèstiques i familiars a la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Membre principal femení	66,8	66,4
Membre principal masculí	5,4	4,8
Ambdós conjuntament	17,0	14,7
Un altre o diversos membres femenins de la família	3,1	5,1
Un altre o diversos membres masculins de la família	0,5	0,0
Tots o diversos membres d'ambdós sexes	4,8	1,9
Persona remunerada	2,4	5,7
Persona de fora de la llar no remunerada	0,0	1,4
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.834)	(587)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 20. Persona de la parella en qui recau l'organització de les tasques domèstiques a les llars on viu la gent gran de la ciutat de Barcelona segons la categoria professional. 2006.

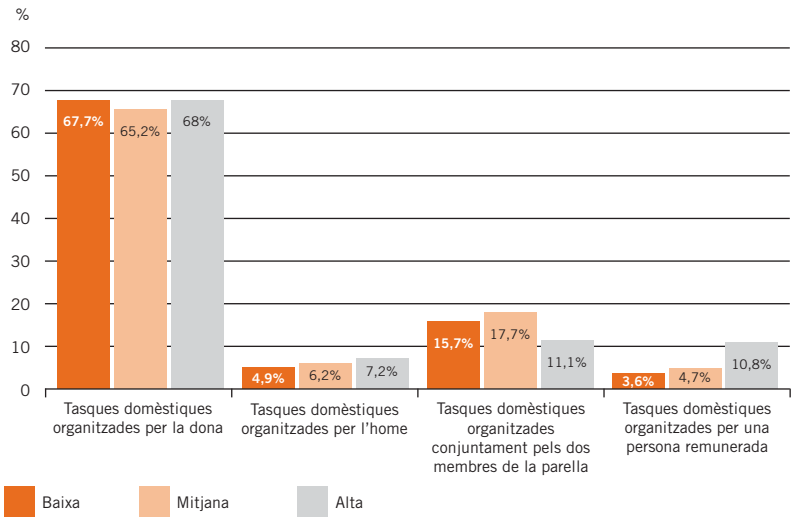

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Quan aquestes dades se centren més en el cas de la persona remunerada es poden observar algunes lleugeres variacions entre els dos grans grups d'edat. La taula 63 indica que existeix una lleugera major ajuda d'una persona remunerada entre la gent gran (5,7%) que entre la resta de la població (2,4%).

Per categories professionals tampoc no es veuen variacions gaire significatives. La gent gran de categoria alta que viu en parella sol realitzar menys tasques domèstiques de forma conjunta, perquè la contractació d'alguna persona que les realitza hi té un paper important. En la figura 20 es nota aquesta especificitat. D'altra banda, també cal destacar que la gent gran de categoria mitjana que viu en parella és el col·lectiu que tendeix més a repartir-se les tasques de la llar entre ambdós membres, tot i que no ho fan gaire més que la gent gran de categoria baixa.

5.1.2. Serveis remunerats

La contractació de serveis remunerats comporta un cost molt elevat quan es tracta d'una contractació privada i el cost total l'ha d'assumir la persona gran o la seva família. En aquest sentit, la proporció de gent gran que ha contractat una persona de fer feines per hores varia considerablement segons el poder adquisitiu de la persona gran. Mentre que només el 14,2% de la gent gran de categoria baixa gaudeix d'aquest tipus de serveis, en el cas de la categoria mitjana aquesta proporció assoleix el 35,4% i, en el de la classe alta, el 52% (figura 21). Les dades confirmen, doncs, que el suport en les tasques de la llar està fortament condicionat per la categoria professional. Caldrà veure els propers anys com afectarà l'extensió dels serveis d'atenció domiciliària a l'hora d'equilibrar la balança i d'atendre aquella gent gran a qui calgui un cop de mà en la realització d'algunes tasques domèstiques.

Atès que el nivell de renda és més elevat a la ciutat de Barcelona que a la mitjana de Catalunya i que hi ha un nombre més elevat de gent gran de categoria mitjana i alta, existeix una lleugera major contractació de serveis remunerats a la ciutat de Barcelona que a Catalunya. Per exemple, mentre que la proporció de Catalunya en la contractació d'aquest tipus de serveis és del 24,5%, en el cas de la ciutat de Barcelona augmenta quatre punts més, i assoleix el 28,5%. D'altra banda, la gran majoria de la gent gran de la ciutat (el 71,5%) no disposa d'aquests serveis remunerats o bé perquè no els necessita o bé perquè no en pot assumir el cost econòmic (taula 64).

Figura 21. Disposició de serveis remunerats a les llars de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons la categoria professional. 2006

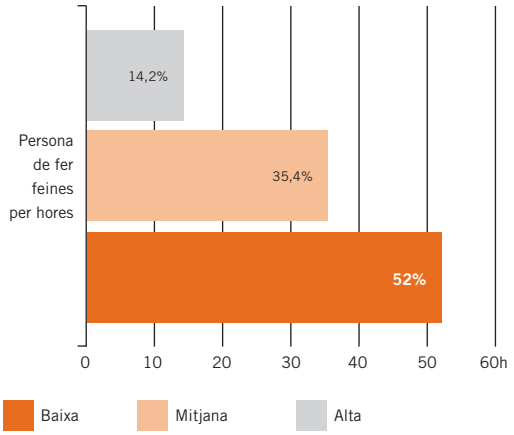

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 64. Disposició de serveis remunerats d'assistència per hores a les llars de la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
Sí	28,5	24,5
No	71,5	75,5
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(587)	(2.142)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

5.2. Activitats de lleure

L'oci i el lleure formen una part important del que s'anomena envelliment actiu de la gent gran atès que la gran majoria de persones de 65 anys i més han deixat de treballar i tenen més temps lliure que en etapes anteriors de la vida per desenvolupar diferents activitats de lleure, de formació i/o culturals. Ara bé, també cal destacar, com s'ha comentat, que existeix una sèrie de privacions tant econòmiques com de salut que cal tenir en compte ja que, depenent de com es gestionin, poden frenar o promoure aquest tipus d'envelliment actiu. Dels diferents tipus d'activitats de lleure que existeixen, l'Enquesta diferencia entre les que ocupen el temps lliure de la gent gran i que es fan a la llar, com ara escoltar música, llegir o mirar la televisió, i les que es fan fora de la llar, com ara anar al cinema, al teatre o dinar o sopar en un restaurant.

5.2.1. Disponibilitat de temps lliure

La gent gran disposa, generalment, de temps per a fer diferents activitats o tasques. La valoració de les persones entrevistades sobre aquesta situació va ser molt postiva. En una escala del 0 al 10 la gent gran de la ciutat de Barcelona valorava molt positivament la disponibilitat de temps lliure. Les dones menys que els homes, com és lògic, atesa la major càrrega que tenen en les tasques domèstiques. Tot i això, les diferències no són gaire grans, tal com es pot observar a la taula 65. Mentre que les dones valoraven la seva disponibilitat amb un 7,83, els homes ho feien amb un 8. On es perceben més variacions és en els grups d'edat. Sembla que la gent gran de més edat té més temps lliure que les persones que tenen entre 65 i 74 anys (8,33 i 7,47 respectivament). Aquesta situació podria estar condicionada pel fet que una part de la gent gran encara està activa en el mercat laboral o bé té cura dels néts i/o nétes.

Taula 65. Avaluació de la disponibilitat de temps lliure de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe i l'edat. 2006

	Sexe		Grup d'edat	
	Dones	Homes	65-74 anys	≥ 75 anys
Mitjana de la valoració*	7,83	8,00	7,47	8,33

*En una escala de de 0 a 10 en que 0 = molt poc temps i 10 = molt temps.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

5.2.2. Activitats de lleure dins de casa

Les activitats de lleure més quotidianes de la gent gran a la llar –primera opció de resposta– solen ser mirar la televisió, llegir, escoltar música i/o la ràdio, fer labors o dedicar-se a aficions diverses. Les dades de l'Enquesta senyalen algunes diferències importants especialment pel que fa al sexe, ja que les variacions per edat només es veurien afectades en un augment del temps dedicat a mirar la televisió i en una disminució de la lectura. Mentre que l'activitat de lleure realitzada a casa, en primera instància, per les dones és mirar la televisió (un 35%); la dels homes és la lectura (37,9%). Aquesta darrera resulta ser una tasca menys habitual entre les dones (21,5%). Tot i així, com s'ha pogut observar en apartats anteriors, encara que la lectura sigui l'activitat de lleure més realitzada pels homes en primera opció, de forma global les dones tendeixen a llegir més que els homes. Una altra característica del lleure de les dones a casa és el fet de fer labors. Mentre que per a un 16,6% de dones és la primera activitat, cap home no va optar per aquesta opció de resposta. Aquesta situació és habitual ja que el fet de fer labors ha estat i continua essent una tasca molt feminitzada. També cal destacar que la gent gran troba interès en aficions molt diverses durant el seu temps lliure i que una bona part de la població les practica a casa però que aquestes activitats són molt diverses, com veiem a la taula 66.

Com s'assenyalava prèviament, l'activitat més freqüent tenint en compte la informació existent en les diferents opcions de resposta és la de mirar la televisió. Gairebé la totalitat de la gent gran realitza aquesta activitat en el seu temps lliure a casa, encara que no sempre sigui la primera opció. Les altres opcions més seleccionades són escoltar la ràdio (65,6%) i escoltar música (51,5%). Aquestes dues activitats solen ser més practicades –amb 5,2 i 6,5 punts de diferència respectivament– a la ciutat de Barcelona que no pas a la mitjana de Catalunya, tal i com es pot observar a la taula 67. Les altres activitats solen practicar-se, més o menys, en proporcions similars.

Quan es fa la comparativa amb la població menor de 65 anys no es perceben gaires diferències entre uns i altres, sobretot, en mirar la televisió o escoltar la ràdio. Això sí, les persones menors de 65 anys solen escoltar més música que la gent gran –aquesta situació estaria condicionada pel fet que gairebé la totalitat de la població jove ho fa– i, per contra, hi ha una major proporció de gent gran que fa labors que entre la resta de població. Finalment, també cal destacar que la població menor de 65 anys es dedica a altres aficions de forma més intensa que la gent gran, tal i com s'observa a la figura 22.

Taula 66. Activitats realitzades a casa durant el temps lliure (primera resposta) per la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe segons el grup d'edat. 2006

	Sexe		Grup d'edat	
	Dones	Homes	65-74 anys	≥ 75 anys
Llegir	21,5	37,9	32,1	23,4
Mirar la televisió/DVD/vídeo	35,0	30,5	28,8	36,8
Escoltar música	0,9	3,5	2,7	1,1
Escoltar la ràdio	2,4	0,8	0,4	3,0
Reposar	5,0	1,8	2,1	5,3
Feines de la llar	7,8	3,4	6,0	6,1
Fer labors	16,6	0,0	9,6	10,3
Bricolatge	0,4	2,4	2,0	0,4
Cuinar	0,7	0,0	0,0	0,9
Activitats artístiques	1,9	4,6	5,0	1,1
Fer passatemps	1,7	2,9	2,4	2,0
Internet	0,0	0,9	0,4	0,3

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 22. Realització d'activitats de lleure dins de casa, sovint o ocasionalment, per la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

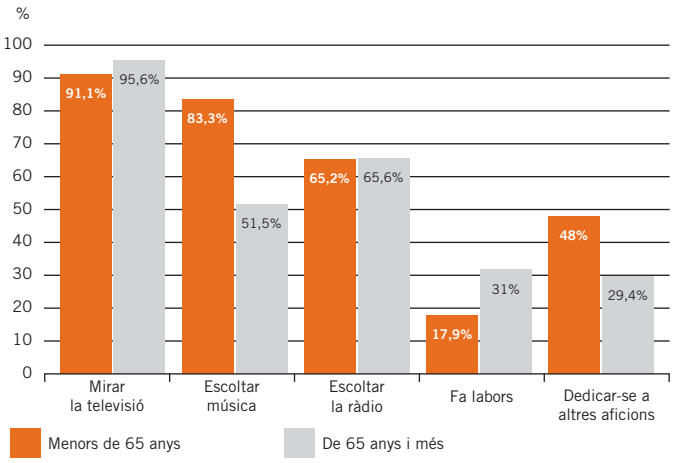

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 67. Realització d'activitats de lleure dins de casa, sovint o ocasionalment, per la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
Mirar la televisió	95,6	95,8
Escoltar música	51,5	45,0
Escoltar la ràdio	65,6	60,4
Fer labors	31,0	30,9
Dedicar-se a altres aficions	29,4	26,6

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

5.2.3. Activitats de lleure fora de casa

On existeixen més variacions entre la gent gran i la resta de la població és en les activitats de lleure fora de casa, com ara anar d'excursió, anar a fer àpats en restaurants, anar al cinema, a visitar museus o al teatre. Totes elles estan relacionades amb l'estat de salut –perquè per fer-les hom s'ha de trobar bé–, amb la mobilitat de la persona i amb el seu poder adquisitiu i capital cultural. La pràctica en què es dóna una distància més important entre els dos grans grups d'edat és la d'anar al cinema. És una activitat poc realitzada per la gent gran, en comparació amb la resta de la població. En la figura 23 es pot veure com el 57,1% de les persones menors de 65 anys solen anar sovint o ocasionalment al cinema. Aquesta mateixa situació només es dóna en el 19% de la gent gran. Passa una cosa semblant amb l'acte d'anar a bars i discoteques (43,1% i 8,9%) així com també amb l'anar a restaurants (69,4% i 36,1%). Les activitats en què amdos grups de pooblació mantenen una distància més curta i, per tant, en què les pautes podrien ser més semblants són les activitats de visitar museus o exposicions i les anades al teatre.

Pel que fa a la gent gran, cal remarcar que existeixen unes pautes diferenciades entre el lleure femení i el masculí. Els homes grans solen tenir un lleure més actiu fora de casa que les dones grans, a excepció d'una activitat concreta, anar al teatre, ja que les dones hi acudeixen més (22,3% respecte a 17,5% en el grup d'edat de 65 a 74 anys). Els homes solen anar més als bars i restaurants que les dones. Ara bé, també cal destacar que les variacions no només es registren en aquest tipus d'activitats sinó també en altres com ara anar d'excursió, una activitat de lleure duta a terme pel 42,2% dels homes i el 28,8% de les dones. Aquesta darrera situació s'accentua en el grup d'edat de més de 75 anys, en què una de les activitats més realitzades és anar a restaurants (ho fa un 39,1% dels homes i un 20% de les dones). En aquest grup d'edat, les excursions són practicades per un 23,1% d'homes i un 9,2% de dones, respectivament (taula 68).

La categoria professional també hi té una influència important (taula 69). La gent gran provinent d'una categoria alta realitza, amb escreix, més activitats de lleure fora de casa que la resta de la gent gran. L'activitat més habitual en les tres categories socials és la d'anar a restaurants, una pràctica duta a terme per gairebé vuit de cada deu persones grans de categoria alta (78,6%), quatre de cada deu de categoria mitjana (40,6%) i tres de cada deu de categoria baixa (27,2%). A mesura que el poder adquisitiu minva també ho fa el fet d'anar sovint o ocasionalment a restaurants. Però aquesta pauta no només apareix en el cas d'activitats que requereixin uns ingressos elevats sinó també en altres activitats on són presents factors de capital cultural com és el cas d'acudir a museus i exposicions o d'anar al teatre. Finalment, també cal senyalar un fenomen interessant: aquesta darrera relació també apareix fortament marcada en la realització d'excursions. Mentre que el 55,2% de la gent gran de categoria alta realitza excursions, la proporció de gent gran de categoria baixa que fa aquesta activitat és del 18,4%.

Figura 23. Realització d'activitats de lleure fora de casa, sovint o ocasionalment, per la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

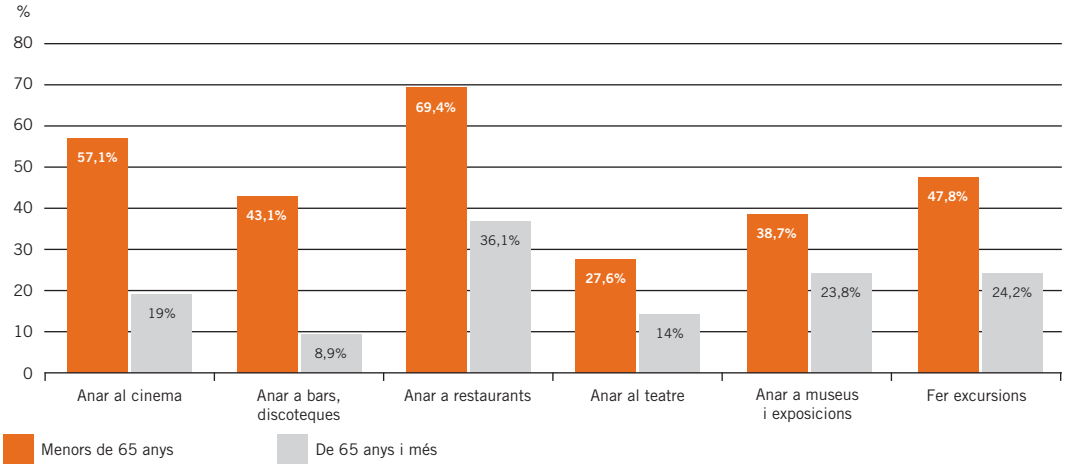

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Els àmbits territorials no marquen sensiblement les activitats de lleure de la gent gran. Simplement, els i les habitants de la ciutat de Barcelona assisteix més al cinema (el 19% respecte a l'11,5%), al teatre (el 14% respecte al 10%) i a museus i exposicions (el 23,8% respecte al 17,4%) que la població de Catalunya, segurament per la proximitat d'aquests serveis. El desplaçament de la gent gran a altres poblacions per accedir a aquests serveis en condiciona la seva pràctica habitual. També cal comentar que la gent gran de Catalunya sol anar més als bars que la gent gran de la ciutat de Barcelona (13,4% *versus* 8,9%) (taula 70). Aquesta situació estaria condicionada pel fet que, especialment als pobles, el bar acostuma a ser un lloc de trobada important amb la comunitat local i amb les amistats.

Taula 68. Realització d'activitats de lleure fora de casa, sovint o ocasionalment per la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe i el grup d'edat. 2006

	65-74 anys		≥ 75 anys	
	Dones	Homes	Dones	Homes
Anar al cinema	25,7	30,8	7,9	14,8
Anar a bars, discoteques	8,4	15,2	4,7	9,9
Anar a restaurants	41,8	51,1	20,0	39,1
Anar al teatre	22,3	17,5	7,9	8,2
Anar a museus i exposicions	33,2	35,1	12,6	16,6
Fer excursions	28,8	42,2	9,2	23,1

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 69. Realització d'activitats de lleure fora de casa, sovint o ocasionalment, per la gent gran de la ciutat de Barcelona segons la categoria professional. 2006

	Alta	Mitjana	Baixa
Anar al cinema	50,7	21,1	12,0
Anar a bars, discoteques	11,7	10,9	9,1
Anar a restaurants	78,6	40,6	27,2
Anar al teatre	38,1	17,0	6,8
Anar a museus i exposicions	62,2	31,2	12,2
Fer excursions	55,2	29,8	18,4

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 70. Realització d'activitats de lleure fora de casa, sovint o ocasionalment, per la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
Anar al cinema	19,0	11,5
Anar a bars, discoteques	8,9	13,4
Anar a restaurants	36,1	30,1
Anar al teatre	14,0	10,0
Anar a museus i exposicions	23,8	17,4
Fer excursions	24,2	23,2

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

5.2.4. Estudis no reglats i pràctica esportiva

A continuació es presenten dos tipus d'activitats de lleure que la gent gran sol realitzar fora de casa i que no estan contemplades entre les activitats citades en l'apartat anterior. Aquestes activitats són els estudis no reglats i la pràctica de l'esport.

Gairebé la totalitat de la gent gran tant de la ciutat de Barcelona (93,2%) com de Catalunya (95,5%) no cursava cap tipus d'estudis no reglats quan se'ls va entrevistar o un mes abans de l'entrevista. Entre les poques persones grans que feien algun tipus de curs destacaven els cursos instrumentals (3%), els d'arts plàstiques (1,5%) o els cursos d'altres tipus (1%) (taula 71, a la pàgina següent).

En segon lloc, es poden observar quines són les principals pràctiques esportives de la gent gran de Barcelona. Primer de tot, cal comentar que el percentatge de gent gran que realitza algun esport també és baix. L'any 2006, només el 29,4% de la gent gran en feia. En aquest sentit, el que cal destacar és que l'esport per a la gent gran sol ser una experiència poc habitual, tot i que pot afectar positivament el seu estat de salut. El 70,6% de la gent gran no en practica o bé perquè tenen un estat de salut que no els ho permet o bé perquè no disposen dels serveis o d'informació necessària per practicar-lo. Caminar és l'esport més freqüent de la gent gran. L'any 2006 el 47,5% de la gent gran que feia alguna activitat esportiva sortia a caminar. La resta d'esports més practicats estan relacionats

Taula 71. Participació de la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya en estudis no reglats durant l'últim mes. 2006

	Barcelona	Catalunya
No ha fet cap curs	93,2	95,5
Reciclatge professional	0,3	0,1
Formació ocupacional	0,0	0,1
Cursos instrumentals	3,0	1,7
Cursos d'artesania, música i arts plàstiques	1,5	1,1
Cursos relacionats amb l'esport o la salut	0,6	0,3
Altres cursos	1,0	0,8
NS/NC	0,4	0,4
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(589)	(2.144)

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 72. Esport practicat més assíduament per la gent gran de la ciutat de Barcelona que practica algun esport de manera habitual. 2006

Gimnàstica/aeròbic	17,7
Natació	18,9
Tennis	0,8
Caminar	47,5
Petanca	1,7
Bicicleta estàtica	2,1
Altres	11,3
Total	**100,0**
Mida mostral	(173)

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

amb la possibilitat de disposar d'un gimnàs o un espai on la gent gran pot fer gimnàstica o aeròbic (el 17,7% en fa) o natació (el 18,9%). Però cal destacar que aquests percentatges són minoritaris si es té en compte tota la població gran de la ciutat de Barcelona (taula 72).

5.2.5. Hàbits de lectura

Si es comparen els hàbits de lectura de la gent gran de la ciutat de Barcelona amb els de la resta de la població s'observa com, de forma general, solen ser baixos. Un exemple d'aquesta situació és el percentatge de gent gran que llegeix llibres cada dia: és del 26% (entre la població menor de 65 anys és del 33,2%). De fet, si se sumen les persones grans que llegeixen cada dia i les que ho fan diversos dies a la setmana només s'arriba a aglutinar el 37,9% de la gent gran. La gran majoria de la gent gran no acostuma a tenir hàbits de lectura de llibres, bé pel baix nivell educatiu ja indicat en el primer capítol d'aquesta publicació, o bé per alguns problemes de salut lligats a la capacitat de llegir. En aquesta línia, a la taula 73 s'observa com el 28,9% de la gent gran mai o gairebé mai no llegeix llibres. El percentatge de la resta de la població present en aquest ítem és més baix, el 15,2%. Finalment, l'11,6% de persones de 65 anys i més tenen problemes funcionals de lectura, o bé perquè són persones analfabetes, o bé, en alguns casos, perquè tenen problemes de visió o de salut que no els permeten llegir.

La relació entre la lectura de llibres i el nivell d'estudis és molt clara. Mentre que la gent gran que té estudis en sol llegir més habitualment, a mesura que el nivell d'estudis és més baix també disminueix l'hàbit de lectura. Les persones grans que llegeixen cada dia o diversos dies a la setmana i que tenen la primària incompleta o només els estudis primaris són una minoria. La majoria de la gent

Taula 73. Freqüència de lectura de llibres de la població de 16 anys i més la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Cada dia	33,2	26,0
Alguns dies a la setmana	21,3	11,9
Un dia a la setmana	4,7	1,4
De tant en tant	24,6	20,2
Mai o gairebé mai	15,2	28,9
Té problemes funcionals o no sap llegir	1,0	11,6
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.835)	(589)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 74. Freqüència de lectura de llibres de la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
Cada dia	26,0	17,2
Alguns dies a la setmana	11,9	8,7
Un dia a la setmana	1,4	2,4
De tant en tant	20,2	18,6
Mai o gairebé mai	28,9	36,3
Té problemes funcionals o no sap llegir	11,6	16,8
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(589)	(2.144)

V de Cramer = 0,156.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

gran que té aquest costum sol tenir estudis secundaris finalitzats o estudis universitaris, tal i com es veu en la figura 24. Ambdós col·lectius conformarien el 67% de la gent gran que llegeix llibres cada dia i el 65% de la gent gran que ho fa diversos dies de la setmana. Aquesta situació es capgira quan ens fixem en les persones que no en solen llegir mai o gairebé mai. Aquestes freqüències estan configurades, en un 65%, per gent gran que té un nivell d'estudis baix.

Existeixen algunes diferències territorials pel que fa als hàbits de lectura de llibres entre la gent gran que resideix a la ciutat de Barcelona i la que viu a Catalunya (taula 74). La gent gran de Barcelona tendeix a llegir més. Per exemple, mentre que a Barcelona el 37,9% de persones grans llegeix cada dia o ho fa sovint, la mateixa dada a Catalunya se situa en el 25,9% –dotze punts percentuals per sota. Primer de tot, caldria destacar l'efecte que té, en les dades, el fet que a la ciutat de Barcelona hi hagi un nombre més elevat de persones grans que tenen un nivell d'estudis alt en comparació amb la mitjana de la gent gran catalana. Val a dir que sovint la població de les grans ciutats tendeix a llegir més que la població de ciutats mitjanes o de zones rurals.

A la figura 25 apareixen les freqüències de lectura de llibres i diaris de la gent gran tenint en compte el sexe. Com es pot observar, la lectura de llibres és una pràctica feminitzada en els seus extrems, tant entre aquelles persones que solen llegir sovint o cada dia, com entre les persones que no llegeixen mai o gairebé mai. La primera situació es dóna pel fet que l'hàbit de lectura de llibres

Figura 24. Freqüència de lectura de llibres per part de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el nivell d'estudis. 2006.

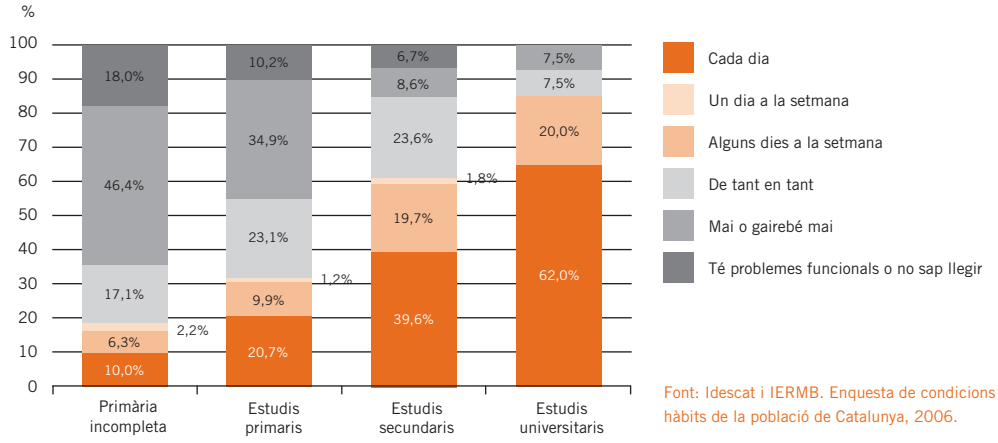

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 25. Freqüència de lectura de diaris (D) i de llibres (LI) de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe. 2006

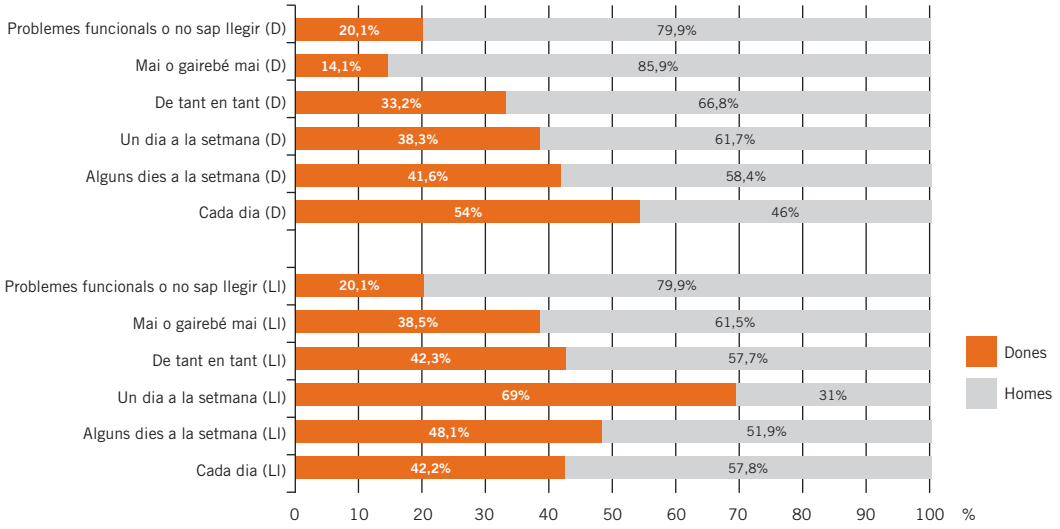

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

està més estès entre les dones grans que entre els homes grans. La segona, en gran part, reflecteix les mancances educatives i funcionals de les dones grans de la ciutat de Barcelona.

Pel que fa als diaris, la situació és peculiar. En general, les dones grans solen llegir els diaris amb una freqüència similar a la dels homes, quan es fa referència a una pràctica periòdica. Entre les persones grans que llegeixen la premsa cada dia, el 46% són dones i el 54% homes. Tot i això, la presència dels homes grans va disminuint a mesura que la pràctica de la lectura es va fent més esporàdica o bé inexistent. Aquest efecte, causat pel major nombre de dones que d'homes en la mostra, situa les dones com a grup majoritari entre les persones grans que llegeixen els rotatius diversos dies a la setmana (58,4%) o que ho fan un dia a la setmana (61,7%). També passa el mateix, però de forma molt accentuada, entre les dones grans que no llegeixen mai o gairebé mai i entre les persones que tenen problemes funcionals o no saben llegir, un fet que s'explica –com ja s'ha constatat anteriorment– pel gran nombre de dones grans que són analfabetes o bé que tenen un estat de salut precari que no els permet practicar la lectura.

L'hàbit de la lectura de diaris està condicionat, com en el cas de la lectura dels llibres, pel nivell d'estudis de la població (figura 26). En aquesta línia, les persones grans que tenen estudis universitaris o secundaris tendeixen a llegir més sovint els diaris que les persones grans amb estudis primaris o inacabats. La majoria de la gent gran que sol llegir els diaris com a mínim un cop a la setmana té un nivell d'estudis elevat, mentre que la majoria de les persones que el llegeixen de forma esporàdica, que no ho fan, o no poden fer-ho, formen part de la franja d'estudis baixos.

Com passa amb la lectura de llibres, també se sol donar una major freqüència de lectura de diaris entre les persones menors de 65 anys que entre la gent gran. El major nombre de persones amb estudis secundaris i universitaris explica gran part d'aquestes diferències intergeneracionals. Però també cal remarcar que aquestes diferències no són gaire grans. El punt més important de variació no només es dóna en les pràctiques de lectura més habituals –com llegir cada dia (51,9% *versus* 43,9%)– sinó també entre les persones que tenen alguns problemes funcionals o que no saben llegir. Entre la població menor de 65 anys, el percentatge de població que està en aquesta situació és gairebé inexistent, el 0,8%. Aquesta proporció és tan baixa perquè l'estat de salut òptim per a la lectura es reflecteix gairebé en la totalitat de la població menor de 65 anys –a excepció d'alguns casos particulars– i perquè l'analfabetisme gairebé s'ha eradicat. Entre la gent gran aquests factors no es dónen en la mateixa mesura, ja que hi ha encara un nombre significatiu de persones que no sap llegir ni escriure o que

Figura 26. Freqüència de lectura de diaris de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el nivell d'estudis. 2006

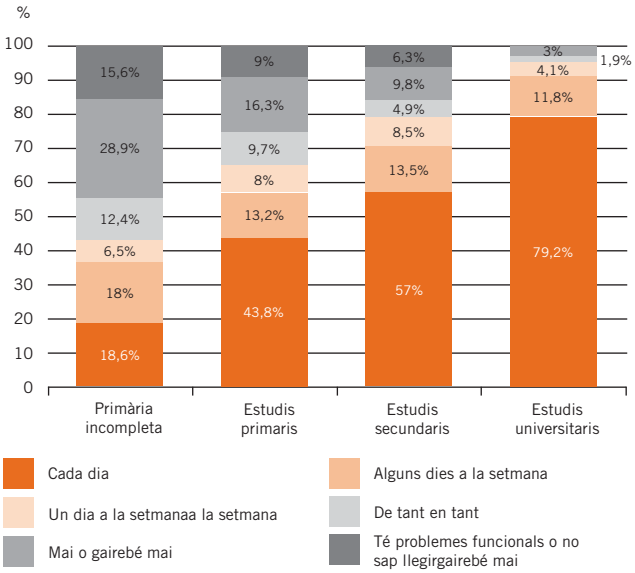

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

té problemes de salut que li impedeixen llegir. A la taula 75 es veu que el 10,5% de la gent gran es troba en aquesta circumstància.

Una altra pregunta de l'Enquesta relacionada amb els hàbits de lectura va ser demanar a les persones entrevistades quins mitjans de comunicació empren habitualment per obtenir informació sobre la seva ciutat. Els més utilitzats són els mitjans de comunicació generals (televisió autonòmica, premsa general i altres), el 67,1%. A més distància d'aquests mitjans, apareixen les amistats, les persones conegudes i els i les familiars, que serveixen com a transmissors de les activitats o esdeveniments locals, el 10,8%. Els instruments propis del consistori tenen un impacte menor. Com es pot veure a la taula 76, només el 7,9% de la gent gran consulta el butlletí municipal i el 5% la televisió local. Les tendències observades a la ciutat de Barcelona són diferents de les de la mitjana catalana, on la xarxa d'amistats i persones conegudes és la font principal d'informació sobre la realitat del seu municipi (34,2%) i on el butlletí o la televisió local solen arribar amb més força (14,3% i 8,1%, respectivament) donades les diferències que marquen les magnituds territorials i les relacions amb la família, les amistats i la comunitat.

Taula 75. Freqüència de lectura de diaris de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Cada dia	51,9	43,9
Alguns dies a la setmana	19,9	13,9
Un dia a la setmana	6,0	7,3
De tant en tant	10,1	8,4
Mai o gairebé mai	11,3	16,0
Té problemes funcionals o no sap llegir	0,8	10,5
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.833)	(587)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 76. Mitjà de comunicació utilitzat freqüentment per la gent gran per informar-se de les qüestions locals a la ciutat de Barcelona i a Catalunya. 2006

	Barcelona	Catalunya
Mitjans de comunicació generals	67,1	23,8
Premsa local no gratuïta	2,5	6,2
Butlletí municipal (Revista de l'Ajuntament)	7,9	14,3
Premsa local gratuïta	4,0	7,6
Emissora de ràdio local	0,3	2,6
TV local	5,0	8,1
Internet	0,4	0,2
Amics, coneguts i familiars	10,8	34,2
Un altre mitjà	1,7	1,5
No s'informa	0,3	1,5
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(556)	(2.066)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

5.3. Conclusions. Distribució del temps

• Les desigualtats de gènere en la realització de les principals tasques de la llar són evidents en els resultats obtinguts de l'Enquesta. Les dones realitzen majoritàriament totes les tasques domèstiques a excepció de les reparacions, que solen encarregar-se a una persona contractada (37,9%) o les fa el membre principal masculí de la llar (36,9%). Les tasques de la llar més compartides pels dos membres principals de la llar són la compra dels queviures, en el 25,2% dels casos, i l'administració dels diners, en el 29% dels casos. Un altre aspecte relacionat amb la realització de les tasques de la llar i que també es pot constatar és que no existeixen diferències generacionals. És a dir, les desigualtats de gènere i la coresponsabilitat de les tasques estan presents en la mateixa mesura a les llars on viuen les persones menors de 65 anys i a les de la la gent gran. Per tant, no es podria afirmar que a les llars on viuen les persones menors de 65 anys es donen unes pautes més igualitàries en la distribució de les tasques domèstiques. En els casos de més necessitat, la gent gran contracta i remunera una persona per realitzar les tasques de la llar que no pot assumir. La contractació d'aquest servei està fortament condicionada per la categoria professional, ja que mentre que el 52% de la gent gran de categoria professional alta disposa d'una persona que fa feines de la llar per hores, només la contracta el 14,2% de les persones grans de categoria professional baixa.

• La gent gran és un dels col·lectius que disposa de més temps lliure. Així ho van afirmar les persones entrevistades. Tot i així, no és gaire freqüent que facin activitats fora de la llar i sovint aquestes activitats s'acaben limitant, per l'estat de salut, la manca d'oferta o altres circumstàncies, a activitats de lleure dins de la llar. De les darreres, les més realitzades són mirar la televisió, escoltar la ràdio o música. Una de les més habituals és fer labors, una activitat de lleure totalment feminitzada. Quan es fa alguna activitat de lleure fora de casa, és principalment anar a restaurants, fer excursions o anar a museus o exposicions. Cal recordar que la despesa en activitats d'oci i lleure de la gent gran és minsa. El gènere, però, també sol marcar significativament dues activitats que no solen tenir un cost gaire elevat: anar d'excursió i als bars (els homes grans hi solen anar més que les dones).

• El percentatge de gent gran que cursa estudis no reglats a Barcelona és força baix (6,8%). Solen ser cursos instrumentals, d'artesania i arts plàstiques, però el baix nombre de persones grans inscrites en aquests cursos fa que aquesta informació sigui esbiaxada i no se'n pugui deduir una tendència clara pel que fa a quins cursos serien més necessaris ni el perquè d'aquesta baixa participació en els estudis no reglats.

• El 70,6% de la gent gran no practica cap tipus d'esport. El més practicat és caminar i ho fa el 47,5% de la gent gran que fa algun esport. Altres esports depenen de la possibilitat d'incsriure's en algun club esportiu, com ara la natació (18,9%) o la gimnàstica i l'aeròbic (17,7%).

• Els hàbits de lectura dels habitants de Barcelona de 65 anys i més són més baixos que els de la resta de la població. Pel que fa als llibres, la gent gran no sol llegir tan assíduament com les persones menors de 65 anys. Una característica que marca una distància important entre els lectors i els no lectors és el nivell d'estudis i el gènere. La gent que té més estudis i les dones grans solen llegir més llibres. Pel que fa als diaris, la situació és ben peculiar. Els hàbits de lectura entre homes i dones solen ser similars en cas que se'n faci lectura diària. Ara bé, a mesura que la freqüència de l'hàbit de lectura de diaris va disminuint, la proporció de dones va disminuint tambe, atès el gran nombre de dones grans analfabetes i/o amb estudis primaris incomplets, que no solen llegir la premsa.

6. Xarxes relacionals

Les relacions de la gent gran amb el seu entorn –en què s'inclou la família, les amistats i la comunitat– és fonamental per a les condicions de vida d'aquest col·lectiu. El capital social familiar i comunitari que tingui la gent gran és determinant a l'hora de poder dur a terme diverses tasques, com ara anar a comprar, anar al metge, fer esport o altres activitats. Una persona gran que no disposi d'aquestes xarxes relacionals té una sèrie de mancances que cal cobrir.

Aquest apartat està organitzat de la manera següent. Primer de tot, es presenten les diferents relacions de la gent gran amb el seu entorn i la freqüència que tenen. Aquesta informació es complementa amb dades que indiquen quines són les referències que tenen les persones entrevistades quan passen per un moment difícil emocionalment o econòmicament. Finalment, es presenten els principals resultats de l'Enquesta pel que fa a l'associacionisme i al voluntariat entre la gent gran de la ciutat de Barcelona, quines característiques tenen i si les tendències mostrades són gaire diferents de les de la resta de la població.

6.1. Relacions de sociabilitat

Les relacions socials s'analitzen tenint present amb qui se sol tenir relació, on es desenvolupen majoritàriament les relacions, amb quina freqüència es donen i com van evolucionant amb el pas del temps. Tots aquests elements es tenen en compte en les taules i figures que veurem a continuació.

6.1.1. Pautes de relació

A la taula 77 apareixen els protagonistes principals de les relacions diàries de la gent gran de la ciutat de Barcelona, segons el sexe i el grup d'edat. Si bé no sembla que l'edat hi tingui un paper important, el sexe sí que el té. Les persones amb qui la gent gran té més contacte periòdic són els familiars que no resideixen a la llar. Aquesta situació s'accentua més entre les dones grans que entre els homes grans: es dóna en el 53,1% de les dones, i en el cas dels homes el percentatge es redueix al 41,1%. El segon col·lectiu amb més presència és el del veïnat, atès que la gent gran sol passar molt de temps en el seu entorn més proper. En el tercer col·lectiu –les amistats– es fa palesa una variació significativa pel que fa al sexe. La relació diària dels homes amb les seves amistats és el doble que la de les dones (18% *versus* 9,3%). Les dones grans, en canvi, acostumen a tenir més connexió amb la família.

Taula 77. Relacions diàries fora de la llar que té la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe i el grup d'edat. 2006

	Sexe		Grup d'edat	
	Dones	Homes	65-74 anys	≥ 75 anys
Amb familiars que no viuen a la llar	53,1	41,1	47,5	49,1
Amb veïns/nes	31,8	31,0	32,6	30,4
Amb companys/es de feina o estudis	1,3	4,1	3,2	1,7
Amb amics/gues	9,3	18,0	12,4	13,1
Companys/es de partit, associacions	0,3	2,3	0,7	1,5

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

6.1.2. Localització de les relacions

Com s'indicava en apartats anteriors, la vida quotidiana de la gent gran es desenvolupa en l'entorn més proper, en el seu espai vital residencial. A la taula 78 (a la pàgina següent) es pot copsar com el 61,2% de les relacions de la gent gran es dóna en aquest emplaçament. O bé a la mateixa escala o bé

Taula 78. Localització de les relacions més freqüents fora de la llar que té la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
A la mateixa escala	4,1	13,3
Al mateix barri de residència	38,7	47,9
Al centre del mateix municipi	4,6	2,3
En un altre barri del mateix municipi	28,1	17,5
En un altre municipi de Catalunya	5,1	5,3
Fora de Catalunya	0,9	1,7
Indistintament	18,5	12,0
Total	**100,0**	**100,0**
Mida mostral	(1.791)	(572)

Nota: percentatges calculats sense la categoria NS/NC.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

en el mateix barri de residència. En el cas de les persones menors de 65 anys, la localització d'aquestes relacions quedaria més polaritzada entre el barri i altres contextos més allunyats. En aquest cas, el 42,8% de les relacions es donarien en el primer àmbit territorial. La gent gran no té la mateixa mobilitat que la resta de la població. Un dels motius principals és que no ha d'anar a treballar o estudiar fora del barri de residència com fan sovint les persones menors de 65 anys i l'altre és que tampoc no gaudeix del mateix estat de bona salut. És per aquest motiu que la gent gran té menys relacions fora del barri que la resta de la població barcelonina (24,5% respecte 34,1%).

6.1.3. Avaluació de l'evolució de les relacions

L'opinió sobre les relacions contempla variacions significatives segons els grups d'edat. A l'Enquesta es va preguntar a les persones entrevistades com havien evolucionat les seves relacions personals amb el pas del temps. Les respostes es reflecteixen a la figura 27. Són molt poques les persones d'ambdós col·lectius que manifesten una evolució negativa de les seves relacions personals. La percepció és més aviat la contrària o d'estabilitat. Sembla, doncs, que les relacions personals han tingut una evolució positiva en una proporció elevada de casos. Ara bé, aquesta evolució positiva es dóna principalment

Figura 27. Avaluació de l'evolució de les relacions personals de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

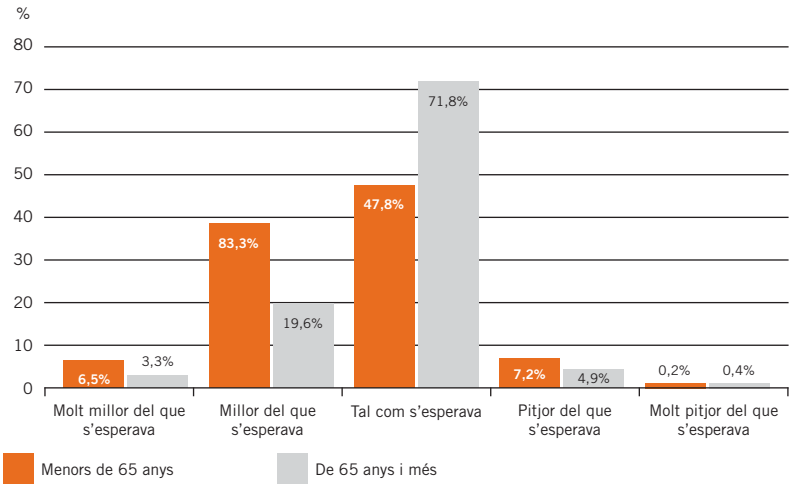

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

entre les persones menors de 65 anys (44,8%) i no tant entre la gent gran; el percentatge de persones entrevistades que classifica l'evolució de les seves relacions de positiva és del 22,9%. L'opinió més compartida per tothom va ser l'acompliment de les expectatives que tenien. En aquest punt s'observen diferències importants entre la gent gran i la resta de la població. Mentre que el 71,8% de la gent gran afirma que les seves relacions personals han evolucionat tal com s'esperava, aquesta mateixa situació és del 47,8% per a la resta de barcelonins i barcelonines. Això podria explicar-se per diversos motius, entre ells, el fet que la gent gran té una xarxa consolidada de relacions personals des de fa anys i ja sap què n'espera.

6.2. Relacions de solidaritat

6.2.1. Població amb dificultats

Les relacions personals se solen posar a prova en moments de dificultats. A continuació es presenten una sèrie de dificultats i com les relacions socials de la persona poden ser útils per tal de superar-les. A la figura 28 es constaten les diferents problemàtiques recollides en l'Enquesta segons els dos grans grups d'edat. En totes elles es fa palès que la gent gran sol destacar que ha tingut menys dificultats que la resta de la població en gairebé la totalitat d'ítems presents. L'excepció, com és lògic, ha estat la presència de dificultats derivades d'una malaltia. De les altres cal destacar que la que presenta més diferències entre les persones menors de 65 anys i la gent gran són les desavinences personals.

Figura 28. Població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona que ha tingut algun tipus de dificultat segons el grup d'edat. 2006

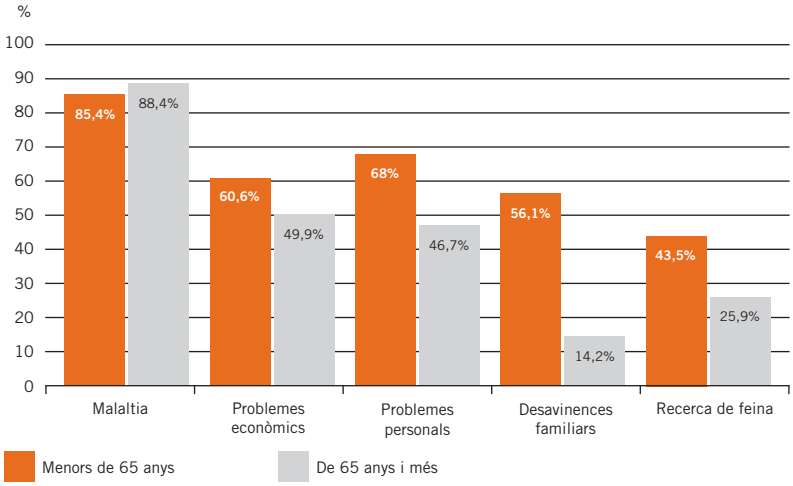

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

6.2.2. Xarxes de solidaritat

Com que una de les dificultats principals per les quals passa la gent gran són les relacionades amb el seu estat de salut, a continuació s'analitza de quina xarxa de suport disposen quan es donen aquestes circumstàncies. La xarxa de suport de la gent gran està formada principalment per la parella o pels fills i/o filles (el 71%). Quan no es té família directa o aquesta no dóna suport, se sol acudir a altres familiars, com ho fa el 10,5% de la gent gran. La resta de possibilitats –com el veïnat, les amistats o els professionals– són escasses i gairebé ningú hi acudeix (figura 29, a la pàgina següent).

Pel que fa a un altre tipus de problemes, els econòmics, cal destacar en primer terme que la meitat de la gent gran no n'ha tingut (el 49,7%). Aquest col·lectiu sembla haver tingut menys problemes d'aquesta mena que la resta de la població. Quan n'ha tingut, les pautes de suport solen ser relativament diferents. Mentre que una part important de les persones menors de 65 anys solen acudir

principalment als pares (el 26%), la gent gran sol acudir als fills i/o filles o a la parella (el 31,8%). Finalment, cal destacar que, en segona posició, un 8,1% de la gent gran ha tingut alguna dificultat econòmica i no ha tingut ningú a qui recórrer, com es veu a la figura 30.

Pel que fa als problemes personals o afectius, a la figura 31 s'observa com més de la meitat de la gent gran de la ciutat no n'ha tingut (53%). Les persones en les quals la gent gran troba ajuda quan pateix dificultats d'aquest tipus solen ser, en primer lloc, els fills i/o filles i la parella (34,5%). Una dada interessant en aquest sentit és que mentre que entre les persones menors de 65 anys els amics i les amigues tenen un paper important com a suport davant d'aquestes circumstàncies (en el 19,6% dels casos), en la gent gran el paper de l'amistat sol ser gairebé inexistent.

Quan aquestes dades es segmenten per edat i sexe es constaten variacions significatives que cal analitzar amb deteniment. A la taula 79 es fa palès com les dones, per l'absència de les seves parelles –per defunció o per altres motius– tendeixen a buscar més l'ajuda dels seus fills i/o filles o d'altres familiars. El 47,3% de les dones grans acudiria als primers i el 15,6% als segons mentre

Figura 29. Xarxes de solidaritat davant els problemes de salut de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el grup d'edat. 2006

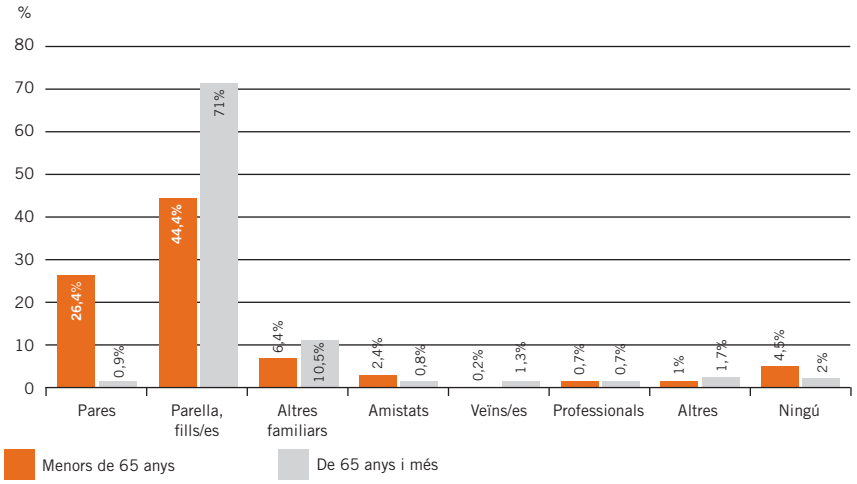

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 30. Xarxes de solidaritat de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona davant els problemes econòmics segons el grup d'edat. 2006

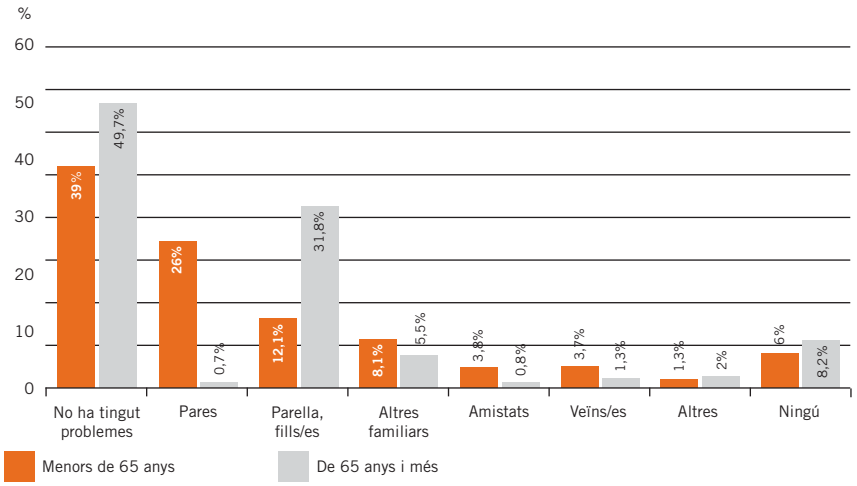

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Figura 31. Xarxes de solidaritat de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona davant els problemes personals i afectius segons el grup d'edat. 2006

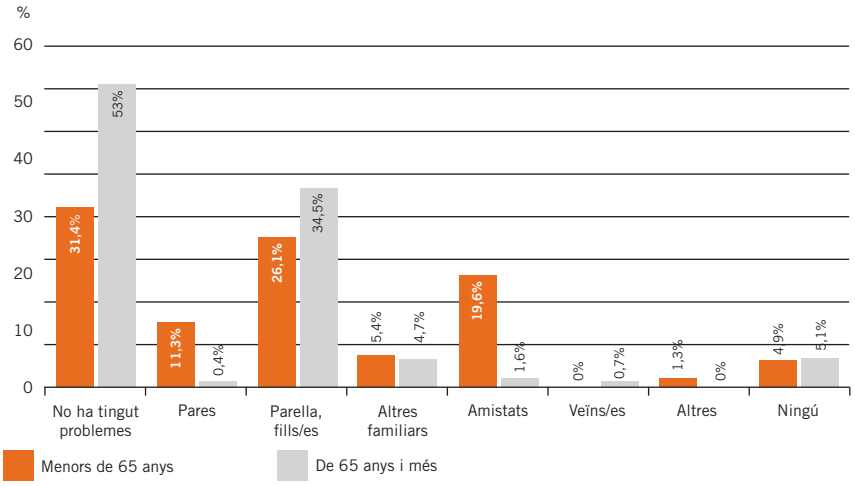

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 79. Xarxes de solidaritat de la gent gran de la ciutat de Barcelona davant els problemes segons el sexe i segons el grup d'edat. 2006

	Sexe		Grup d'edat	
	Dones	**Homes**	**65-74 anys**	**≥ 75 anys**
Pares	1,6	0,5	1,4	0,9
Parella	17,3	52,3	41,9	21,5
Fills/es	47,3	24,9	27,8	48,0
Altres familiars	15,6	4,1	10,8	11,2
Amistats	3,8	2,4	3,6	3,0
Veïns/es	1,0	0,8	0,5	1,2
Professionals	0,7	1,5	1,6	0,5
Altres	2,1	2,2	2,1	2,2
Ningú	10,6	11,3	10,3	11,5
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

que això mateix només succeiria respectivament en el 24,9% i en el 4,1% dels homes. Per la seva banda, la majoria dels homes tendeixen més a tenir com a punt de suport la seva parella (52,3%), un fet que només apareix en el 17,3% de les dones. Una tendència similar es veu en els dos principals grups d'edat observats. A mesura que passen els anys, la probabilitat de viduïtat és major i, per tant, la possibilitat de comptar amb la parella per a qualsevol entrebanc és menys freqüent. La gent gran que es troba en el tram d'edat més envellit sol acudir, de forma majoritària, als fills i/o filles (en el 48% dels casos) mentre que entre els que tenen entre 64 i 75 anys el punt de suport més important és la parella (en el 41,9%). La resta de categories no mostra cap variació significativa ni pel que fa al sexe ni a l'edat.

6.3. Associacionisme

L'associacionisme és un dels elements més importants que té una societat per prosperar democràticament i per fer sentir la veu i la participació de la comunitat en les decisions polítiques de la ciutat. És en aquest sentit que la promoció de la participació de les persones en aquest àmbit és i ha de ser un dels eixos més importants de govern.

Taula 80. Taxa associativa de la població de 18 anys i més de la ciutat de Barcelona segons el sexe i el grup d'edat. Evolució 2000-2006

	2000		2006	
	Menors de 65 anys	De 65 anys i més	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Dones	55,2	32,2	47,0	39,0
Homes	59,7	54,2	54,5	48,4
Total	**55,4**	**40,7**	**50,6**	**42,7**

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2000 i 2006.

Taula 81. Taxa associativa de la gent gran de la ciutat de Barcelona i de Catalunya segons el sexe. 2006

	Barcelona	Catalunya
Dones	39,0	36,2
Homes	48,4	50,1

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 82. Taxa associativa de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe i la categoria professional. 2006

	Alta	Mitjana	Baixa
Dones	71,1	43,6	34,7
Homes	53,5	45,7	48,4

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

L'estat de la qüestió sobre l'associacionisme de la gent gran és ben peculiar. Si bé la taxa d'associacionisme de les persones menors de 65 anys ha disminuït gairebé cinc punts –del 55,4% al 50,6% en les dues darreres edicions de l'Enquesta–; la de la gent gran ha augmentat dos punts percentuals durant el mateix període. Ha passat del 40,7% l'any 2000 al 42,7% el 2006. L'augment s'atribueix, tal i com indica la taula 80 (a la pàgina següent), a l'augment considerable de la taxa associativa de dones grans registrada entre el 2000 i el 2006; aquesta taxa ha passat del 32,2% al 39%.

Les dades registrades sobre l'associacionisme femení a Barcelona se situen per sobre de la mitjana catalana, mentre que el masculí es trobaria molt lleugerament per sota. Caldria una recerca específica sobre aquesta qüestió i sobre quin és el rumb particular que està prenent l'associacionisme de les dones grans a la ciutat, ja que solen ser les que tenen menys temps lliure i menys lleure que els homes però alhora es van incrementant les dades d'afiliació, que s'apropen, cada vegada més, a les dels homes grans. Amb tot, caldria destacar que la taxa associativa dels homes grans encara continua sent més alta que la de les dones (48,4% respecte al 39%) (taula 81, a la pàgina següent).

De fet, concretament en el cas de les dones, l'associacionisme es troba molt marcat per la categoria professional. Mentre que en el cas dels homes aquesta relació no seria significativa, en el cas de les dones ho és i de forma important. Per exemple, mentre que el 71,1% de les dones de categoria alta està afiliat a alguna associació, aquesta xifra disminueix fins el 34,7% de les dones de categoria baixa, com ho indica la taula 82 (a la pàgina següent).

Una altra variable que afecta la participació és el nivell d'estudis. En aquest cas sí que hi ha significativitat pels dos sexes. A mesura que la gent gran té una titulació superior, sol ser més gran la probabilitat que formi part d'algun tipus d'associació. En aquesta línia, el 69,5% de les dones grans amb estudis superiors està associat enfront del 34,4% de les que tenen estudis primaris. Trobem una relació molt similar en els homes grans: el 67,1% dels que tenen titulació superior estan afiliats a alguna entitat, enfront del 40,8% dels que tenen estudis primaris (taula 83).

Taula 83. Taxa associativa de la gent gran de la ciutat de Barcelona segons el sexe i el nivell d'estudis. 2006

	Analfabets/es	Primaris incomplets	Primaris	Secundaris	Universitaris
Dones	25,9	31,2	34,4	55,5	69,5
Homes	0,0	53,6	40,8	53,3	67,1

Resposta múltiple.
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Quan es fa referència a l'afiliació associativa de les persones entrevistades cal tenir present quin és el tipus d'entitats a què es fa referència, i quina és la distribució de la taxa d'associacionisme existent. A la taula 84 es poden observar les diferències entre l'afiliació de les persones menors de 65 anys i la de la gent gran. En la comparativa, tant els uns com els altres coincideixen en la principal font d'afiliació: a una comunitat de propietaris (35,4% i 35,8%). A banda d'aquest tipus d'afiliació, les entitats on solen participar tant els uns com els altres solen estar relacionades amb la seva trajectòria vital. Per exemple, mentre que un 23,9% de les persones menors de 65 anys pertany a algun club esportiu, només ho fa el 9% de la gent gran. En canvi, són molt poques les persones menors de 65 anys que estan afiliades als casals d'avis, mentre que hi està el 16,2% de la gent gran. També és lògic que existeixi un 7,5% d'afiliació a un sindicat entre les persones menors de 65 anys i que aquesta situació sigui pràcticament inexistent entre les de 65 anys i més. A més d'aquests tipus d'entitats, la participació de les persones entrevistades en associacions de veïns i en associacions culturals de la ciutat sol ser minoritària. En el primer cas, en formen part el 9,4% de la gent gran i, en el segon, el 6,1%.

Un altre indicador que pot servir de termòmetre de la participació de la gent gran o de la població en l'esfera pública és la presència en tasques de voluntariat. Són molt poques les persones de 65 anys i més que participen en aquest tipus de tasques. La taula 85 senyala que només ho fa el 6,5%. Les dades indiquen que es pot treballar més a fons en aquest àmbit i promoure la participació de la gent gran en l'associacionisme i en el voluntariat per fer de l'etapa de l'envelliment una fase activa que contribueixi al benestar de tota la ciutadania de Barcelona.

Taula 84. Pertinença de la població de 16 anys i més de la ciutat de Barcelona a algun tipus d'associació segons el grup d'edat. 2006

	Menors de 65 anys	De 65 anys i més
Partit polític	2,5	2,5
Sindicat	7,5	0,2
Centre excursionista	2,4	1,9
Club esportiu	23,9	9,0
Associació professional	12,7	5,4
Associació religiosa	3,5	5,3
Associació regional	0,8	0,8
Associació de consumidors	1,7	1,0
Comunitat de propietaris	35,4	35,8
Associació de veïns	6,6	9,4
Associació ecologista, objectors, etc.	8,8	3,7
Casal d'avis	0,9	16,2
Casal de joves	1,8	0,0
Associació cultural	7,2	6,1

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Taula 85. Realització de tasques de voluntariat de la gent gran de la ciutat de Barcelona. 2006

	Barcelona
Sí	6,5
No	93,5
Total	**100,0**
Mida mostral	(589)

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

6.4. Conclusions. Xarxes relacionals

• Les relacions més freqüents de la gent gran també estan marcades pel gènere. Les dones solen tenir més relacions diàries amb familiars que no viuen a la llar que els homes (53,1% respecte el 41,1%). Aquests, però, tenen més relacions amb els amics i/o amigues (18%) que les dones (9,3%) ja que, com s'ha observat anteriorment, els homes solen tenir un oci i lleure més ampli i freqüent fora de la llar.

• Les relacions socials que té la gent gran se solen desenvolupar en l'entorn més proper a la seva residència, com moltes altres dinàmiques constatades anteriorment (els hàbits de compra o de mobilitat en són altres exemples). El 61,2% de les seves relacions més freqüents pertanyen a aquest entorn.

• Les persones entrevistades objecte d'estudi han destacat que han tingut poques sorpreses en l'evolució de les seves relacions socials. En aquest sentit, el 71,8% de les persones grans senyala que han evolucionat tal com esperaven, molt probablement perquè solen ser relacions consolidades amb el temps i que comporten poques sorpreses, ja siguin positives o negatives.

• La gent gran sol tenir menys problemes que la resta de la població. Només superen els menors de 65 anys, com és lògic, en els problemes relacionats amb la salut. La xarxa de suport que se sol emprar davant dels diferents tipus de problemes és majoritàriament la parella, els fills i/o filles o la família. Els homes grans tendeixen a recolzar-se més en la parella, mentre que les dones ho solen fer més en els fills i/o filles davant l'absència dels marits.

• La taxa general d'associacionisme de la població menor de 65 anys de Barcelona ha disminuït en l'evolució temporal del 2000 al 2006. Ha passat del 55,4% al 50,6%. En canvi, la taxa d'afilició de la gent gran ha augmentat del 40,7% al 42,7% en el mateix període de temps. Aquest increment es deu exclusivament a l'augment important de la participació en associacions de les dones grans, que va passar del 32,2% l'any 2000 al 39% el 2006. En el cas de les dones grans, la participació en entitats està molt marcada per la categoria professional i pel nivell d'estudis, més que en el cas dels homes. Per exemple, la taxa d'associacionisme de les dones grans de categoria alta és del 71,1% mentre que la de les dones de classe baixa és del 34,7%. La majoria d'entitats en què participa la gent gran són les comunitats de propietaris i els casals d'avis. És baixa la participació en associacions de caràcter cívic com ara les entitats culturals o les associacions de veïns i veïnes.

• Una altra característica fonamental per a la participació activa de la gent gran en la societat és la seva implicació en tasques de voluntariat. Les dades recollides indiquen que només un 6,5% de la gent gran participa en aquesta pràctica, una dada molt semblant a la de la població menor de 65 anys.

7. Conclusions generals

L'envelliment actiu de la població de 65 anys i més de la ciutat de Barcelona es pot desenvolupar a partir d'un augment de l'autonomia de la gent gran en diferents esferes. Aquestes esferes són els ingressos econòmics, la salut i el canvi cultural, encaminat a la participació activa en l'esfera pública i en activitats de lleure fora de la llar però en l'entorn geogràfic proper.

Les dones grans són les que tenen unes condicions de vida més difícils per dur a terme aquest tipus d'envelliment, per diferents motius: *a*) el baix nivell educatiu, *b*) les desigualtats de gènere i *c*) els baixos ingressos.

Pel que fa al primer aspecte, en general la gent gran té un nivell d'estudis baix a causa de la manca d'oportunitats educatives que existien durant la postguerra. Aquesta situació és evident si es compara el seu nivell d'estudis amb el de les persones menors de 65 anys. En el cas de les dones això és encara més accentuat ja que moltes van quedar fora del sistema d'estudis formal. Una dada que exemplifica aquesta situació és que pels volts del 80% de les persones grans analfabetes o amb estudis primaris inacabats són dones.

Però aquests obstacles no han estat els únics que s'han trobat les dones per obtenir un bon treball. Les desigualtats de gènere eren més marcades a la Barcelona de mitjan segle passat i moltes dones que ara tenen 65 anys o més van deixar les seves feines per tenir cura dels seus fills i/o filles. Aquestes desigualtats de caire cultural han impedit que les dones estiguessin actives en el mercat de treball en la mateixa proporció que els homes. De fet, un 23,3% va deixar de treballar en algun moment de la seva vida adulta pels motius ja citats, tot i que la majoria va continuar treballant encara que fos de forma no legal. De retruc, el fet de no tenir un contracte formal i de no cotitzar prou o gens a la Seguretat Social ha comportat un altre obstacle a l'envelliment actiu, a causa dels baixos ingressos.

Les dades sobre els ingressos individuals mensuals de les dones grans són preocupants i denoten una clara desigualtat en comparació amb altres col·lectius o amb els homes grans. Per exemple, el 68,4% de les dones grans tenen uns ingressos mensuals inferiors a 600 euros. Aquesta situació només es dóna en el 25,9% dels homes. També es constata que el 10,4% de la gent gran no té cap tipus d'ingrés mensual i que la totalitat d'aquestes persones són dones.

El fet de ser dona comporta unes condicions de vida precàries per a un percentatge elevat de la gent gran. Alguns elements que hem identificat i que poden ajudar les dones grans a no trobar-se en una situació de pobresa extrema són el fet de ser propietàries dels habitatges on resideixen i, en particular a Barcelona, tenir un contracte de lloguer indefinit. Aquests dos factors fan possible que el 32% de les dones grans visquin soles després de la mort dels seus marits o bé en un habitatge de propietat ja pagat o bé en un habitatge de lloguer indefinit, cas en què es troba el 19% de la gent gran de la ciutat i les mensualitats del qual, que han d'assumir, solen ser baixes.

De forma genèrica i deixant de banda la situació específica de les dones grans, un altre element que afecta de forma important les condicions de vida de la gent gran més que qualsevol altre col·lectiu és l'estat de salut. L'Enquesta aporta per primera vegada algunes dades sobre aquesta realitat i sobre la dependència. La percepció subjectiva de l'estat de salut de la gent gran afecta considerablement els seus hàbits quotidians de consum, de participació i de relació. Un factor que afecta de forma important aquesta percepció és la categoria professional. El 79,8% de la gent gran de categoria alta afirma tenir un estat de salut molt bo o bo. En canvi, aquesta realitat només es registra en el 38,2% de la gent gran de categoria baixa. L'accés als recursos materials, culturals i a les xarxes relacionals de les diferents categories professionals pot condicionar considerablement l'estat de salut i l'opinió de les persones entrevistades.

Un altre aspecte relacionat amb la mateixa temàtica, la manca de xarxa relacional d'una part considerable de la població gran, fa que aquesta quedi desatesa quan té algun grau de dependència, sigui lleu o sever. Les persones grans que tenen un bon suport familiar i que tenen algun tipus de dependència lleu o severa poden recórrer als seus familiars més directes o indirectes. En canvi, les persones grans que viuen soles solen tenir poca ajuda, o gens.

L'envelliment actiu no es trasllada a l'àmbit laboral, com pretenia el Pacte de Toledo allargant l'edat de jubilació voluntàriament més enllà dels 65 anys en algunes ocupacions. Només el 2,5% de

les persones grans continuen actives en el mercat laboral. Més aviat es produeix el cas contrari: el 17,1% de la gent gran ha deixat de treballar perquè es va acollir, voluntàriament o no, a un procés de jubilació anticipada. En aquest sentit, cal tenir en compte que una part de la població menor de 65 anys entra en unes pautes de temps lliure semblants a les de la gent gran o estan en un procés de transició que cal tenir present en la realització de polítiques públiques adreçades a aquests col·lectius.

Els hàbits de la gent gran estan significativament condicionats per les condicions de vida mencionades anteriorment. A més del gènere, la categoria professional també hi té un paper molt important, ja que la gent gran de categoria alta sol tenir un envelliment més actiu que la resta del col·lectiu de gent gran. En aquest sentit, semblaria que aquest tipus d'envelliment només es trobés a l'abast d'un col·lectiu determinat. La gent gran de categoria baixa, i especialment les dones, solen tenir unes despeses mensuals molt minses en oci i lleure, així com en transport. Aquesta darrera informació indica –indirectament– que la gent gran no acostuma a tenir la mateixa mobilitat que la resta de la població i sol fer vida molt més a prop de la seva àrea de residència. En alguns casos, aquesta situació està condicionada per l'estat de salut, però en altres, existeixen també elements culturals de proximitat, de coneixença i de seguretat de l'entorn més proper que promouen que la gent gran faci més vida o faci vida exclusivament en aquest espai. De fet, el 80,5% de la gent gran afirma que el barri on resideix coincideix amb el seu lloc preferit per viure i només el 8,1% desitja viure fora de la ciutat de Barcelona. La necessitat de desplaçar-se per dur a terme algunes activitats d'oci i lleure pot ser un *handicap* per a la participació activa de la gent gran, ja que les persones grans solen tenir uns hàbits de consum i de relacions estretament vinculats amb la seva àrea de residència. Una darrera dada que fa palesa aquesta situació és l'ús dels mercats municipals, que solen ser els establiments on la gent gran sol adquirir la majoria dels productes frescos. Els mercats tenen un major ús a Barcelona que a Catalunya. Mentre que el 59,9% de la gent gran compra als mercats del primer àmbit territorial –Barcelona–, aquesta proporció es redueix al 36,7% en el segon –Catalunya–, on s'acudeix més a la botiga tradicional de proximitat. Val a dir, també, que l'assiduïtat en la compra de la gent gran és superior a la de la resta de la població.

Les pràctiques quotidianes de la gent gran pel que fa a l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació així com l'ús de noves modalitats de pagament o de compra (per exemple la compra per Internet) divergeixen força de les de les persones menors de 65 anys. Aquesta situació és lògica quan s'observa que només el 15,3% de la gent gran disposa de connexió a Internet a casa seva, mentre que en té el 64,1% de la població menor de 65 anys. És probable que en els propers anys la gent gran vagi fent servir cada vegada més les TIC, però, actualment l'ús és residual. Un altre exemple és la proporció de persones que van fer almenys una compra per Internet durant l'any anterior a la realització de l'Enquesta (2005). La proporció entre la gent gran era de l'1,6% mentre que entre la resta de la població era del 19%.

La participació de la gent gran de Barcelona en activitats esportives i estudis no reglats és molt baixa així com també ho és la mitjana de Catalunya. Aquests dos elements, que podrien ser importants per a l'envelliment actiu, és a dir la pràctica esportiva i la realització d'estudis o cursos, assoleixen una participació del 29,4% i del 6,8% de la gent gran, respectivament. Aquesta participació també sol ser baixa en el cas del voluntariat, realitzat pel 6,5% de la gent gran, i de l'associacionisme, en què hi participa el 42,7% de la gent gran. En aquest darrer punt cal destacar una excepció, registrada en la taxa associativa de les dones grans. Aquesta xifra ha augmentat set punts del 2000 al 2006, tot passant del 32,2% al 39%. Mentre que la tendència general d'afiliació a alguna entitat o associació és a la baixa, en aquest cas es dóna un procés invers que juga a favor de les dones grans i de la promoció de l'associacionisme en aquesta franja d'edat.

En definitiva, l'envelliment actiu pot ser una realitat en la mesura que se superin o es redueixin els diferents obstacles relacionats amb els recursos econòmics, amb els serveis de proximitat, amb la salut i amb les relacions socials.

Aquesta publicació ha volgut senyalar i descriure les condicions de vida i els hàbits de la gent gran de la ciutat de Barcelona, que està vinculada molt estretament al seu districte o a l'entorn més proper a la seva àrea de residència. Per assolir un envelliment actiu cal dinamitzar i generar serveis i activitats de proximitat que el promoguin, un repte gens fàcil de gestionar i dur a terme.

Annex metodològic

Introducció

L'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya 2006 constitueix la darrera edició d'un projecte d'anàlisi de la realitat social que es realitza quinquennalment des del 1985. Es tracta d'una enquesta concebuda com a instrument de recollida d'informació periòdica sobre diversos àmbits de la vida quotidiana de la població. En aquest sentit, té la finalitat d'aportar dades i elements d'anàlisi sobre les dinàmiques socials i territorials i, gràcies a la sèrie de dades disponible avui dia, també sobre les transformacions que tenen lloc en aquests àmbits. En els seus vint anys d'història, l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (ECVHPC) s'ha consolidat com una de les principals fonts de dades de la regió de Barcelona i ara, amb la cinquena edició, es disposa per primera vegada d'informació precisa i homogènia sobre el conjunt de la societat catalana.

De manera sintètica, els objectius de l'Enquesta es poden resumir en tres enunciats:

- Conèixer i analitzar les condicions de vida i els hàbits de la població, les tendències evolutives de les formes de vida i dels fenòmens socials, i identificar els factors que intervenen en els canvis socials.

- Determinar les diferències en les condicions de vida i els hàbits de la població en funció del territori de residència i extreure'n els trets territorials distintius.

- Identificar els grups socials, les seves característiques i els factors que en condicionen la formació i analitzar els tipus de desigualtats existents entre ells i les tendències de convergència o divergència que s'observen en les seves formes de vida.

Uns dels aspectes més rellevants de l'evolució de l'Enquesta ha estat el manteniment dels objectius i dels criteris de recerca, la qual cosa ha afavorit la comparabilitat dels resultats. Tot i així, al llarg de les cinc edicions s'han incorporat alguns canvis tècnics i metodològics, que han anat acompanyats del treballs necessaris per tal de conservar la sèrie de dades.

Tanmateix, el canvi més important de l'Enquesta ha estat l'ampliació progressiva del seu àmbit territorial d'estudi. El territori de la primera edició, la del 1985, fou la ciutat de Barcelona i els 26 municipis que integraven l'antiga Corporació Metropolitana de Barcelona. L'any 1990 es va passar a analitzar el conjunt de comarques que formen la Regió I (Baix Llobregat, Barcelonès, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental). A l'edició del 1995 el territori es va ampliar novament amb la incorporació de les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf, tot abastant la regió metropolitana de Barcelona. L'any 2000 l'Enquesta ja es va realitzar a tota la província de Barcelona. I finalment, amb l'edició present passa a abastar per primera vegada tot el conjunt del territori català, en la que es pot considerar l'ampliació territorial més ambiciosa del projecte.

Totes aquestes modificacions territorials mantenen una relació estreta amb l'àmbit territorial competencial de les institucions que, al llarg d'aquests anys, han donat suport a l'Enquesta. El projecte va ser impulsat i finançat primerament per la Corporació Metropolitana de Barcelona (edició del 1985) i, posteriorment, per la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i per la Diputació de Barcelona (edicions dels anys 1990, 1995 i 2000). L'última ampliació territorial obeeix a la incorporació en l'edició actual del 2006 de la Generalitat de Catalunya, a través de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

Les ampliacions territorials successives s'han produït sempre per agregació de territoris a la mostra, la qual cosa ha comportat un increment considerable de les persones entrevistades entre les diferents edicions. Així, de les 4.912 entrevistes que es van realitzar a la primera edició de l'any 1985, s'ha passat a una mostra de 10.398 individus per a l'actual edició del projecte.

L'evolució històrica de l'Enquesta també es reflecteix en les diferents denominacions que el projecte ha anat adoptant al llarg de la seva existència. L'any 1985 es dissenya amb el nom d'Enquesta metropolitana sobre condicions de vida i hàbits de la població, que posteriorment és substituït per Enquesta de la regió metropolitana de Barcelona (1990 i 1995) i Enquesta de la Regió de Barcelona (2000), tot en funció del territori estudiat.

L'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) ha estat la institució que, des de la primera edició, ha assumit la direcció metodològica de l'Enquesta, així com el treball de camp, el tractament i l'anàlisi de les dades, la qual cosa ha contribuït al manteniment dels criteris que garanteixen, en gran part, la comparabilitat entre les diferents edicions.

Pel que fa al contingut temàtic de l'enquesta, val a dir que abasta gairebé tots els elements que constitueixen les formes de vida de la població: estructura social, formes de convivència, nivells educatius, situació en el mercat de treball i condicions laborals i professionals, adscripció i transmissió lingüística, hàbits culturals i activitats de lleure, ús i percepció del territori, nivell de renda i de recursos, condicions de l'habitatge i de l'equipament domèstic, ús i percepció del territori i mobilitat, hàbits de consum, relacions socials i nivell d'associacionisme.

Les dades resultants són majoritàriament de tipus objectiu i tenen un marcat caràcter estructural. D'altra banda, es tracta d'una informació que té un valor essencial, ja que complementa les fonts d'informació existents per a aquest territori i, en molts casos, en constitueix l'única informació disponible.

L'edició 2006 de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya és una operació estadística que s'inclou en el Programa anual d'actuacions estadístiques 2005, a la vegada que s'insereix en el proper Pla Estadístic de Catalunya 2005-2008.

1. Aspectes metodològics

Les característiques tècniques i metodològiques de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya 2006 mantenen els mateixos objectius i criteris de recerca que les edicions anteriors. Les modificacions incorporades en aquesta cinquena edició no alteren la comparabilitat de les dades i donen continuïtat a la sèrie temporal iniciada l'any 1985. Els canvis metodològics més rellevants fan referència a l'ampliació de l'àmbit territorial a tota la població de Catalunya, a la construcció de la mostra i a la inclusió de nous elements en el contingut temàtic. Les característiques tècniques de les diferents edicions es recullen a la Fitxa tècnica que trobareu més endavant. Els trets metodològics de l'Enquesta 2006 són, de manera resumida, els que es presenten a continuació.

Unitats d'anàlisi. L'univers estadístic és la població de 16 anys i més resident a Catalunya, que correspon a 6.049.414 persones. La unitat de recollida de la informació és l'individu, tot i que la informació que recull el qüestionari permet conèixer també algunes característiques elementals de caràcter socioeconòmic de cadascun dels membres que resideixen a la llar i també algunes característiques de les llars.

Àmbit territorial. El disseny mostral aporta representativitat estadística per a un nivell d'error acceptable per a diferents nivells territorials que poden ser tractats com a submostres independents. Aquests territoris són: Catalunya, Àmbits territorials del Pla Estadístic, Comarques de la província de Barcelona, Corones metropolitanes, Ciutat de Barcelona i Districtes de Barcelona.

Efectius de la mostra i marge d'error. S'ha dut a terme un total de 10.398 entrevistes a tot el territori de Catalunya. Amb aquesta grandària de mostra, si es considera un nivell de confiança del 95,5%, l'error mostral és de ±0,7% per a dades globals.

Àmbits temàtics de l'enquesta. L'Enquesta recull una gran varietat d'àmbits temàtics pel que fa als hàbits i les condicions de vida de la població de Catalunya. Els grans temes de l'enquesta són:

A. Estructura de la llar
B. Procedència geogràfica
C. Llengua
D. Nivell d'estudis
E. Situació laboral
F. Salut
G. Ingressos, propietats i inversions

H. Consum
I. Habitatge
J. Percepció del barri i de l'entorn
K. Ús i imatge del territori
L. Cultura i lleure
M. Relacions socials, associacionisme i ideologia
N. Fitxa d'observació

La revisió del qüestionari, amb la intenció d'incorporar nous aspectes socials no presents en edicions anteriors, ha portat a la introducció de preguntes relatives a la immigració, l'ús de noves tecnologies i a l'estat de salut de les persones entrevistades.

La recollida de dades s'ha realitzat mitjançant un qüestionari en format paper i amb edició en castellà o català, que els enquestadors i enquestadores han administrat a través d'entrevistes presencials a la població seleccionada com a mostra. La majoria de les preguntes que formen el qüestionari són de tipus precodificat, tanmateix s'hi inclou alguna pregunta oberta. La durada de l'entrevista ha estat d'una mitjana de cinquanta minuts.

Treball de camp. El treball de camp ha estat realitzat per un equip de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona entre els mesos de setembre de 2005 i octubre de 2006. En tot moment el disseny de l'organització i la formació del personal enquestador, així com el grau de control assolit (supervisió del 100% dels qüestionaris, control a domicili del 25% de les entrevistes realitzades, codificació prèvia sobre paper i depuració de la base de dades) han permès minimitzar els errors en els processos de recollida d'informació, codificació i gravació de les dades. Tot plegat ha garantit, per tant, una gran fiabilitat de les dades obtingudes.

Processament de les dades. El tractament de la informació obtinguda es realitza mitjançant el software Statistical Package for Social Sciences (SPSS).

2. Construcció de la mostra

En el disseny de la mostra s'estableix com a objectiu l'extracció d'una mostra aleatòria estratificada representativa de la població de Catalunya de 16 anys i més. L'elecció del procediment de mostreig estratificat es justifica bàsicament per criteris de precisió enfront d'altres mètodes i per l'heterogeneïtat social que caracteritza la població objecte d'estudi. En aquest sentit, els continguts de l'estudi de l'Enquesta recullen una gran diversitat de temàtiques socials. L'objectiu consisteix precisament a poder expressar millor la varietat de la realitat social de Catalunya en relació amb les condicions de vida i els hàbits de la població. Aquests continguts i objectius obliguen, en la construcció de la mostra estratificada, a prendre en consideració com a variables-criteri d'estratificació les que millor expressin aquesta multiplicitat social de la població.

La informació poblacional primària i diversa prové del cens de població a través dels seus indicadors. Una vegada escollides les variables més pertinents del cens, que expressen la màxima diversitat social, es procedeix a reduir-les i estructurar-les a fi i efecte d'identificar i escollir les variables-criteri amb què construir els estrats de la mostra. Així es garanteix la presència a la mostra d'estrats que expressen les diferències poblacionals i amb uns continguts que tenen gran correlació amb els de l'Enquesta.

Al llarg de les cinc edicions de l'Enquesta s'ha mantingut bàsicament la mateixa metodologia de construcció de la mostra,[7] de manera que les variacions més importants s'han produït sobretot com a conseqüència de l'adaptació de la mostra als canvis de domini territorial, tot ampliant en cada moment el marc territorial fins a considerar tot Catalunya.

1) Així doncs, la mostra estratificada es construeix seguint tres etapes principals:

Construcció dels estrats. A partir de les dades poblacionals, s'obtenen mitjançant l'aplicació de dues tècniques d'anàlisi multivariable: anàlisi factorial de components principals i anàlisi de classificació automàtica.

7. Una exposició més detallada del disseny i del procés de construcció de la mostra, per a l'edició de la 2006 es pot consultar a López i Lozares (2007) i als documents metodològics de l'IERMB (http://www.iermb.uab.es/). Una versió reduïda de la construcció de la mostra de l'"Enquestra Metropolitana" de 1990 va ser publicada a Lozares y López (1991a i 1991b). Posteriorment, prenent com a base aquesta mateixa mostra, es va considerar el tractament de subpoblacions amb la finalitat de construir zones socials (Lozares y Domínguez, 1996). El procés de construcció de l'edició de 1995 s'ha presentat en forma d'article de revista (López, Domínguez y Lozares, 2000). Finalment, en relació a l'edició de l'any 2000, es pot consultar l'apartat metodològic dels textos publicats en aquesta edició de l'enquesta (Giner et al., 2002) així com l'anàlisi de zones socials i la cartografia social que s'obté com a producte de la pròpia construcció de la mostra (Lozares, López i Flores, 2003).

2) Afixació de la mostra i determinació de les quotes mostrals.

3) Ponderació *a posteriori* de la mostra.

L'edició actual és la que més novetats incorpora en el procediment de disseny mostral, sobretot per les implicacions derivades de l'ampliació territorial al conjunt de Catalunya. Les modificacions que més destaquen són:

• L'àmbit territorial s'estén al conjunt de Catalunya i, per primera vegada, forma part de la mostra la població de 16 anys i més.

• En el procés de construcció i d'anàlisi dels estrats s'han utilitzat les dades del cens de la població 2001,[8] tot augmentant considerablement el conjunt de variables poblacionals utilitzades.

• Atesa la gran extensió del territori objecte d'estudi, s'ha optat per concentrar la mostra territorialment, i així optimitzar recursos, mitjançant un procés que garanteix l'aleatorietat i la representació de la mostra.

• La grandària de la mostra s'amplia per facilitar anàlisis específiques de determinats àmbits territorials i/o col·lectius socials.

• Per primera vegada s'aplica un factor d'elevació per a expressar les dades mostrals en termes de valors absoluts poblacionals.

A continuació, s'aborda amb més detall el procés seguit de construcció de la mostra estratificada.

2.1. Construcció dels estrats

En aquesta fase es tracta de classificar la totalitat de la població catalana en diferents estrats, a partir de dades disponibles al cens del 2001. Però no es consideren com a unitats els individus censats, sinó la seva agrupació en seccions censals de residència (un total de 5.222), atenent a característiques socials, econòmiques, culturals, demogràfiques i territorials. Les seccions censals constitueixen una unitat de divisió territorial prou petita per garantir l'homogeneïtat de les característiques socials de la població que hi viu, característiques que es recullen en un conjunt de 82 variables triades,[9] i que representen la màxima varietat i heterogeneïtat de la població.

Aquesta classificació es porta a terme mitjançant dues tècniques d'anàlisi multivariable independents i complementàries: l'anàlisi factorial de components principals (ACP), que sintetitza la informació d'un conjunt de variables en els principals factors que diferencien la població, i l'anàlisi de classificació automàtica (*cluster analysis*, ACL), a través de la qual s'obtenen grups homogenis de població o tipus socials que constitueixen els estrats de la mostra.

Mitjançant l'ACP, les 82 variables originals es redueixen a 7 variables factorials que acumulen gairebé el 70% de la variabilitat inicial, i que s'identifiquen, sintèticament, de la forma següent:

Primer factor:	la categoria socioprofessional
Segon factor:	l'origen geogràfic: autòctons *versus* antiga immigració
Tercer factor:	el cicle vital
Quart factor:	el factor rural-urbà
Cinquè factor:	la nova immigració
Sisè factor:	el factor d'activitat laboral
Setè factor:	la mobilitat territorial

Amb aquestes 7 variables-factorials es procedeix a la classificació de les 5.222 seccions censals de Catalunya en estrats, en dues etapes:

a) A la primera etapa es procedeix a realitzar una classificació jeràrquica ascendent mitjançant el procediment de Ward (de mínima pèrdua d'inèrcia) que classifica inicialment les seccions en una jerarquia de particions, i es fixa en 10 el nombre de grups o estrats.

b) A la segona etapa s'opera una classificació no jeràrquica pel mètode de centres mòbils, a partir del nombre d'estrats determinat i els centres inicials definits, amb l'objectiu d'optimitzar l'assignació de les seccions als estrats.

Els 10 estrats que s'obtenen s'identifiquen amb el perfil següent:

8. Fins a aquesta edició, la mostra sempre s'havia construit a partir de dades del Cens Electoral.

9. Les variables considerades del Cens de Població expressen en general la proporció de persones que posseeixen una determinada característica sobre el total de la població de la secció censal, i són el resultat d'una selecció de les 234 inicialment considerades.

Estrat 1: Població catalana envellida i de classes treballadores en ciutats no metropolitanes (11%).
Estrat 2: Mobilitat de famílies joves de classe mitjana (8%).
Estrat 3: Població jove de classe treballadora de municipis urbans (14%).
Estrat 4: Els petits municipis rurals (10%).
Estrat 5: Població urbana més jove de classe treballadora precària (8%).
Estrat 6: Classes socials mitjana i alta de les grans ciutats (8%).
Estrat 7: Antiga immigració a l'àrea metropolitana (15%).
Estrat 8: Població envellida urbana de l'antiga immigració (8%).
Estrat 9: Població de capital de classe mitjana-alta amb cert envelliment (15%).
Estrat 10: La nova immigració (4%).

2.2. Afixació de la mostra i determinació de les quotes mostrals

Amb els estrats construïts es procedeix a l'afixació d'una grandària de mostra donada segons el criteri òptim de Neyman. Després de la distribució per estrats es realitza l'assignació de quotes de mostra a les seccions censals de cada estrat segons la seva població, amb una subestratificació a posteriori segons el territori i l'hàbitat per tal d'aconseguir una concentració territorial que faciliti el treball de camp de l'enquesta.

La grandària de la mostra que es considera per al conjunt de Catalunya és de 8.348 individus, amb un error associat del 0,78% per a un nivell de confiança del 95,5%, calculada a partir de l'expressió:

$$n = \frac{z^2 \cdot \sigma_y^2}{e^2 \cdot \overline{Y}^2}$$

on:

z	és el nombre de sigmes de nivell de significació (2σ)
σ_y^2	és la variància de la distància quadràtica euclidiana de les seccions censals al centre de la totalitat del núvol (valor obtingut de 0,783)
e	és l'error mostral (valor considerat de 0,78%)
$\overline{Y}$	és la mitjana de les distàncies quadràtiques euclidianes (valor obtingut de 2,493), i
n	és la grandària mostral

L'afixació d'aquesta mida mostral entre els estrats segons el criteri d'afixació òptima de Neyman comporta que com més gran i variable és un estrat, major és la proporció de mostra assignada per a aquest estrat, mitjançant la fórmula següent:

$$n_h = \frac{N_h \cdot \sigma_h}{\sum_{h=1}^{K} N_h \cdot \sigma_h} \cdot n$$

on:

n_h	grandària mostral de l'estrat h (h=1...10)
N_h	població de 16 anys i més de l'estrat h
σ_h	desviació de la distància quadràtica euclidiana de les seccions censals de l'estrat h al centre del seu estrat

Taula A1.Afixació mostral òptima de Neyman per a cada estrat

Estrat	N_h	σ_h	$N_h \cdot \sigma_h$	Coeficient d'afixació	n_h
1	640.561	0,47324	303.138,8	0,10173	849,27
2	556.508	0,83655	465.545,6	0,15624	1.304,27
3	977.070	0,40956	400.172,8	0,13430	1.121,12
4	248.814	0,78853	196.197,4	0,06584	549,66
5	467.962	0,67811	317.328,4	0,10650	889,02
6	435.320	0,60354	262.731,6	0,08817	736,07
7	845.423	0,47077	397.996,4	0,13357	1.115,02
8	354.574	0,56753	201.231,2	0,06753	563,77
9	686.607	0,42044	288.678,8	0,09688	808,76
10	195.425	0,75077	146.719,3	0,04924	411,05
Total	**5.408.264**	**0,62386**	**2.979.740,3**	**1,00000**	**8.348,00**

Amb el repartiment de la mostra entre els estrats es procedeix a l'assignació proporcional dels individus que corresponen a cada secció censal de l'estrat. Amb aquest repartiment es garanteix l'acompliment de l'aleatorietat de la mostra en l'elecció d'un individu que pertany a una secció censal determinada.

La determinació de les quotes mostrals finals per secció segueix un procés de distribució en quatre etapes:

• *Primera etapa*. Inicialment, s'assigna a cada secció censal d'un estrat la quota de mostra que li correspon segons una distribució proporcional d'acord amb la seva població de 16 anys i més, amb la fórmula:

$$n_{sh} = \frac{N_{sh}}{N_h} \cdot n_h$$

on:

n_{sh}	quota de mostra de la secció s de l'estrat h
N_{sh}	població de 16 anys i més de la secció s de l'estrat h
N_h	població de 16 anys i més de l'estrat h
n_h	grandària mostral de l'estrat h

• *Segona etapa*. Amb l'objectiu d'aconseguir una concentració territorial que faciliti el treball de camp, l'assignació inicial de quotes per a cada secció censal es distribueix tot considerant, a cada estrat, una subestratificació a partir d'un doble criteri de divisió territorial: els set grans àmbits del pla territorial i cinc categories de grandària dels municipis. S'obtenen així 187 subestrats no buits entre els quals es distribueix la grandària mostral.

Aquesta distribució implica contemplar totes i cadascuna de les seccions censals de Catalunya, la qual cosa significa, des del punt de vista del treball de camp, uns costos elevats derivats dels obligats desplaçaments per tot el territori català per a la realització de les entrevistes personals. En aquest sentit, i per tal d'afavorir la concentració territorial, s'ha aplicat un criteri de redistribució de les quotes de mostra a partir de diferenciar les seccions que pertanyen als municipis més petits (fins a 20.000 habitants) dels més grans.

En el cas dels subestrats amb més de 20.000 habitants es consideren totes les seccions censals amb la quota de mostra assignada inicialment. Però si la secció censal és d'un subestrat de municipis amb una població inferior o igual a 20.000 habitants, un total de 137 subestrats, s'efectua la concentració territorial mitjançant l'atribució de la quota total de mostra del subestrat a una selecció aleatòria de seccions del mateix, de la forma següent:

a) En primer lloc es realitza l'extracció aleatòria de seccions. A tal efecte es divideix la quota de mostra del subestrat per 3, per tal de fixar el nombre de seccions del subestrat que seran seleccionades de forma aleatòria, és a dir:

$$ns_{h_j} = \frac{n_{h_j}}{3}$$

on:

ns_{h_j}	és el nombre de seccions a seleccionar del subestrat h_j (amb j=1...137)
n_{h_j}	és la quota de mostra de la secció s del subestrat h_j

b) A continuació, es procedeix a la concentració de la quota de mostra del subestrat en les seccions censals seleccionades () de forma proporcional al pes poblacional de la secció sobre el total de les seccions seleccionades del subestrat. L'assignació de quotes s'expressa en la fórmula:

$$n_{\bar{s}h_j} = \frac{N_{\bar{s}h_j}}{N_{\bar{h}_j}} \cdot n_{h_j}$$

on:

$n_{\bar{s}h_j}$	és la quota de mostra de la secció s seleccionada ($\bar{s}$) del subestrat h_j (amb j= 1..137) de municipis fins a 20.000 habitants
$N_{\bar{s}h_j}$	és la població de 16 anys i més de la secció s seleccionada ($\bar{s}$) del subestrat h_j
$N_{\bar{h}_j}$	és la població total de 16 anys i més del subestrat h_j amb les seccions seleccionades
n_{h_j}	és la quota mostral del subestrat h_j

• *Tercera etapa*. La necessitat de garantir un nivell de representativitat suficient per a determinades unitats territorials d'interès en l'estudi va portar a afegir una grandària mostral addicional de 2.094 enquestes que es van repartir de forma desigual entre alguns àmbits territorials i comarques segons s'indica a la taula A2:

Taula A2.Territoris i grandària de mostra addicional

Territori	Mostra addicional
Camp de Tarragona	164
Terres de l'Ebre	361
Àmbit de Ponent	348
Alt Pirineu i Vall d'Aran	504
Alt Penedès	173
Anoia	166
Bages	111
Berguedà	15
Garraf	124
Osona	109
Solsonès	19
Total	**2.094**

Per a cadascun d'aquests 11 territoris, la grandària mostral addicional es va repartir de forma proporcional al pes de les quotes de mostra de cada territori. El repartiment s'opera mitjançant:

$$na_{\bar{s}t} = \frac{n_{\bar{s}t}}{n_t} \cdot na_t$$

on:

$na_{\bar{s}t}$	és la quota de mostra addicional de la secció s seleccionada ($\bar{s}$) del territori t (t=1...11)
$n_{\bar{s}t}$	és la quota de mostra de la secció s seleccionada ($\bar{s}$) del territori t
n_t	és la quota de mostra del territori t
na_t	és la grandària mostral addicional del territori t

La quota final de les seccions censals d'aquests territoris és el resultat de l'arrodoniment de la suma de la quota inicial més l'addicional.

• *Quarta etapa.* Finalment, en el cas particular del subestrat dels municipis més petits, fins a 500 habitants, del territori de l'Alt Pirineu i la Vall d'Aran, que pertanyen a l'estrat 4, es va operar una segona extracció aleatòria de seccions amb l'objectiu de reiterar la concentració territorial de les entrevistes donades les característiques particulars d'escassa població. Del total de 46 seccions censals d'aquest subestrat se'n van seleccionar aleatòriament 13, i es va assignar la quota de mostra de totes elles, 132 enquestes, de forma proporcional al pes mostral d'aquestes.

• *Cinquena etapa:* distribució final de la mostra. Tenint en compte les redistribucions de quotes i la mostra addicional, s'obté la distribució final d'enquestes a realitzar a cadascuna de les seccions censals seleccionades.

Taula A3.Distribució de les quotes de mostra en el procés de construcció seguit segons l'estrat

Estrat	Quotes inicials		Redistribució de quotes		Mostra addicional	Mostra final	
Estrat 1	849	10,2%	850	10,2%	446	1296	12,4%
Estrat 2	1304	15,6%	1300	15,6%	196	1496	14,3%
Estrat 3	1121	13,4%	1113	13,3%	352	1465	14,0%
Estrat 4	550	6,6%	549	6,6%	691	1240	11,9%
Estrat 5	889	10,6%	884	10,6%	182	1066	10,2%
Estrat 6	736	8,8%	735	8,8%	67	802	7,7%
Estrat 7	1115	13,4%	1112	13,3%	5	1117	10,7%
Estrat 8	564	6,8%	547	6,5%	71	618	5,9%
Estrat 9	809	9,7%	861	10,3%	35	896	8,6%
Estrat 10	411	4,9%	401	4,8%	49	450	4,3%
Total	**8348**	**100,0%**	**8352**	**100,0%**	**2094**	**10446**	**100,0%**

Finalment, els individus s'extreuen de forma aleatòria de cada secció censal a partir del conjunt de persones registrades al padró d'habitants actualitzat a gener del 2005. Un cop acabat el treball de camp, el nombre total d'individus entrevistats va ser de 10.398.

2.3. Ponderació *a posteriori* de la mostra i elevació

L'afixació òptima aplicada en el disseny de la mostra ens assegura la presència a la mostra d'aquelles característiques menys freqüents a la població, però, a la vegada, sobredimensiona la dels individus dels estrats més heterogenis que les posseeixen. A més, amb l'objectiu d'afavorir la concentració territorial del treball de camp, no s'han realitzat enquestes en totes les seccions censals. Així, per tal de garantir una mostra aleatòria proporcionalment dimensionada a la seva població, una vegada obtinguda la mostra, és necessari restituir el valor real de les freqüències, tot ponderant el seu pes en el conjunt de la població de Catalunya de 16 anys i més.

La ponderació Ws que s'aplica és una magnitud que transforma la probabilitat real que un individu d'una secció censal determinada sigui escollit en la probabilitat teòrica sota la hipòtesi d'estricta aleatorietat. És a dir, mitjançant la ponderació, s'atorga un pes menor a aquells individus que tenen una probabilitat major d'ésser escollits, i un pes major a aquells altres amb una probabilitat menor.

La ponderació de la mostra, que actua en relació amb les seccions censals escollides i al seu pes poblacional, restitueix la representació del conjunt de la població de Catalunya de 16 anys i més. A efectes de ponderació, i amb l'objectiu d'abastar la magnitud total de la població, s'ha procedit a la redistribució de la població exclosa entre les seccions amb quota mostral del mateix subestrat. Aquesta redistribució s'efectua de forma proporcional al pes poblacional de les seccions del subestrat escollides per la mostra. D'aquesta manera la ponderació Ws s'expressa en la fórmula següent:

$$w_s = \frac{N_{s_{h_j}} + \dfrac{N_{s_{h_j}}}{\sum N_{s_{h_j}}} \cdot \left(N_{h_j} - \sum N_{s_{h_j}}\right) \Big/ N}{n_{s_{h_j}} \big/ n} = \frac{N_{s_{h_j}} + \overline{N}_{s_{h_j}} \big/ N}{n_{s_{h_j}} \big/ n}$$

on:

w_s	ponderació de cada individu de la mostra de la secció s
$N_{s_{h_j}}$	població de 16 anys i més de la secció s escollida en la mostra del subestrat h_j
$\sum N_{s_{h_j}}$	població de 16 anys i més de totes les seccions s escollides en la mostra del subestrat h_j
$\overline{N}_{s_{h_j}}$	població de 16 anys i més de totes les seccions s no escollides en la mostra del subestrat h_j,
N	població total de 16 anys i més
$n_{s_{h_j}}$	nombre de casos de la mostra pertanyents a la secció s del subestrat h_j
n	nombre de casos de la mostra

Una vegada realitzada la ponderació de les dades mostrals, aquestes s'expressen en magnituds poblacionals a partir de l'elevació de la mostra introduint un factor de ponderació *f* per a cada individu de la mostra. Aquest s'obté en relacionar la grandària de la població (N), a partir de les dades poblacionals actualitzades a gener de 2006, i la grandària de la mostra (n):

$$Factor\ d'elevació = f = \frac{N}{n}$$

La distribució final de la mostra ponderada i elevada en els diferents territoris és la següent:

Àmbits territorials	Mostra	Elevació	%
Àmbit metropolità	7.109	4.135.677	68,4
Comarques			
Alt Penedès	146	84.947	2,1
Baix Llobregat	1.114	648.359	15,7
Barcelonès	3.368	1.959.241	47,4
Garraf	192	111.801	2,7
Maresme	576	335.280	8,1
Vallès Occidental	1.200	697.945	16,9
Vallès Oriental	512	298.104	7,2
Regió Metropolitana de Barcelona	7.108	4.135.677	100,0
Barcelona	2.425	1.410.651	34,1
Primera Corona	2.120	1.233.270	29,8
Segona Corona	2.564	1.491.756	36,1
Barcelona ciutat	2.425	1.410.651	100,0
Districte 1	175	101.806	7,2
Districte 2	398	231.404	16,4
Districte 3	273	159.083	11,3
Districte 4	122	70.945	5,0
Districte 5	202	117.634	8,3
Districte 6	187	108.826	7,7
Districte 7	258	149.817	10,6
Districte 8	252	146.545	10,4
Districte 9	220	127.991	9,1
Districte 10	338	196.602	13,9
Comarques Centrals	699	406.410	6,7
Comarques			
Anoia	155	89.910	22,1
Bages	227	131.852	32,4
Berguedà	64	37.299	9,2
Osona	224	130.354	32,1
Solsonès	29	16.994	4,2
Comarques Gironines	955	555.615	9,2
Camp de Tarragona	776	451.460	7,5
Terres de l'Ebre	263	152.783	2,5
Àmbit de Ponent	491	285.914	4,7
Alt Pirineu i Vall d'Aran	106	61.556	1,0
Estrats de la mostra			
Estrat 1	1.232	716.532	11,8
Estrat 2	1.165	677.503	11,2
Estrat 3	1.900	1.105.267	18,3
Estrat 4	469	272.591	4,5
Estrat 5	939	546.451	9,0
Estrat 6	810	471.282	7,8
Estrat 7	1.530	890.134	14,7
Estrat 8	657	382.120	6,3
Estrat 9	1.274	740.933	12,2
Estrat 10	424	246.601	4,1
Total	**10.398**	**6.049.414**	**100 %**

Una vegada ponderades les dades, a la grandària de mostra de 10.398 individus se li associa un nivell d'error global del 0,72%, per a un nivell de confiança del 95,5%.

3. Fitxa tècnica

	Enquesta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona 1985	Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 1990	Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 1995	Enquesta de la Regió de Barcelona 2000	Enquesta de Catalunya 2006
Àmbit territorial	**Àrea Metropolitana de Barcelona** (Municipis integrats en l'antiga Corporació Metropolitana de Barcelona) Municipis: 27 Superfície: 476 km^2 Total habitants: 3.096.748 (segons cens 1981) Percentatge s/població de Catalunya: 49,2%	**Regió I de Catalunya** Municipis: 129 Comarques: 5 (el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental) Superfície: 2.459 km^2 Total habitants: 4.090.706 (segons padró 1986) Percentatge s/població de Catalunya: 67,9%	**Regió Metropolitana de Barcelona** Municipis: 162 Comarques: 7 (l'Alt Penedès, el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Garraf, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental) Superfície: 3.235 km^2 Total habitants: 4.264.422 (segons cens 1991) Percentatge s/població de Catalunya: 70,4%	**Província de Barcelona** Municipis: 311 Comarques: 11 (7 comarques de la regió metropolitana més l'Anoia, el Bages, el Berguedà i Osona) Superfície: 7.718,5 km^2 Total habitants: 4.628.277 (segons padró 1996) Percentatge s/població de Catalunya: 76,0%	**Catalunya** Municipis: 946 Comarques: 41 comarques de Catalunya Superfície: 32.105,5 km^2 Total habitants: 7.134.697 (segons padró 2006) Percentatge s/població de Catalunya: 100,0%
Unitat d'anàlisi	A efectes de representativitat estadística, la unitat de recollida d'informació de l'Enquesta en totes les seves edicions ha estat l'individu, tot i que l'estructura del global d'informació que recull el qüestionari permet esbrinar tant el conjunt de característiques dels individus entrevistats com les del grup familiar i les de cadascun dels membres que resideixen a la llar.				
Univers estadístic	El conjunt d'individus majors de 18 anys residents a l'antiga àrea metropolitana de Barcelona: 2.174.363 persones	El conjunt d'individus majors de 18 anys residents a la Regió I de Catalunya: 2.991.131 persones	El conjunt d'individus majors de 18 anys residents a la regió metropolitana de Barcelona: 3.275.458 persones	El conjunt d'individus majors de 18 anys residents a la província de Barcelona: 3.762.462 persones	El conjunt d'individus de 16 anys i més residents a Catalunya: 6.049.414 persones
Efectius de la mostra i marge d'error	4.912 individus seleccionats aleatòriament a partir del cens electoral de 1984. Marge d'error per al conjunt de la mostra: ±1,9, per a un nivell de confiança de 2 sigma.	5.061 individus seleccionats aleatòriament a partir del cens electoral de 1989. Marge d'error per al conjunt de la mostra: ±1,9, per a un nivell de confiança de 2 sigma.	5.263 individus seleccionats aleatòriament a partir del cens electoral de 1994. Marge d'error per al conjunt de la mostra: ±1,8, per a un nivell de confiança de 2 sigma.	6.250 individus seleccionats aleatòriament a partir del cens electoral de 1999. Marge d'error per al conjunt de la mostra: ±1,5, per a un nivell de confiança de 2 sigma.	10.398 individus seleccionats a partir d'una mostra aleatòria estratificada a partir del cens de població de 2001. Marge d'error per al conjunt de la mostra: ±0,7, per a un nivell de confiança de 2 sigma.
Càlcul de la mostra	Aplicació de la tècnica del mostreig aleatori estratificat a partir de: *a*) Construcció d'estrats de població homogenis a partir d'una sèrie de variables socioeconòmiques identificatives de les seccions censals del territori objecte d'estudi, contingudes al Padró d'Habitants o Cens de Població corresponent a cada any. *b*) Càlcul de la grandària mostral segons el volum de població total i l'estimació de la seva variabilitat. *c*) Distribució dels efectius resultants als estrats prefigurats amb el criteri d'afixació òptima de Neyman, segons el qual quan més gran i variable és un estrat major proporció de mostra se li assigna. Amb el nombre mostral de cada estrat es procedeix a l'assignació proporcional de quotes de mostra en termes d'individus corresponents a cada secció. *d*) Restitució del valor real de les freqüències ponderant el seu pes en el conjunt i garantint, així, una mostra estrictament aleatòria.				
Tipus d'entrevista	Entrevista personal realitzada per entrevistadors i entrevistadores qualificats en el domicili de les persones seleccionades.				
Qüestionari	Tipus: precodificat Nombre de preguntes: 159 Nombre de variables directes: 330 Nombre de posicions d'enregistrament: 625 Durada mitjana d'entrevista: 40 minuts	Tipus: precodificat Nombre de preguntes: 182 Nombre de variables directes: 541 Nombre de posicions d'enregistrament: 879 Durada mitjana d'entrevista: 50 minuts	Tipus: precodificat Nombre de preguntes: 193 Nombre de variables directes: 548 Nombre de posicions d'enregistrament: 921 Durada mitjana d'entrevista: 50 minuts	Tipus: precodificat Nombre de preguntes: 190 Nombre de variables directes: 605 Nombre de posicions d'enregistrament: 1.027 Durada mitjana d'entrevista: 55 minuts	Tipus: precodificat Nombre de preguntes: 196 Nombre de variables directes: 554 Nombre de posicions d'enregistrament: 977 Durada mitjana d'entrevista: 50 minuts
	Estructura interna del qüestionari: *a*) Preguntes referides al context familiar, les quals recullen informació de cadascuna de les persones que integren la llar de l'entrevistat. *b*) Preguntes referides a l'individu seleccionat i a les condicions de la seva llar basades en diferents àmbits temàtics: estructura familiar, treball i ingressos, consum, habitatge i entorn, ús i imatge del territori i cultura, lleure i relacions socials.				

	Enquesta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona 1985	Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 1990	Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 1995	Enquesta de la Regió de Barcelona 2000	Enquesta de Catalunya 2006
Treball de camp	Realitzat per CDES (Centre per al Desenvolupament de l'Economia Social) d'octubre del 1985 a març del 1986.	Realitzat per INITS, S.A. de març a juliol de 1990 (Barcelona ciutat) i de setembre a novembre del 1990 (resta del territori).	Realitzat per l'equip de treball de camp de l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, entre març i setembre del 1995.	Realitzat per l'equip de treball de camp de l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona de gener a novembre del 2000.	Realitzat per l'equip de treball de camp de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona de setembre del 2005 a octubre del 2006.
	En tots els casos, l'acurat disseny de l'organització i la formació del personal enquestador, així com el grau de control assolit (supervisió del 100% dels qüestionaris, control a domicili del 25% de les enquestes realitzades, codificació prèvia sobre paper i doble enregistrament de dades), han permès minimitzar els errors en els processos de recollida d'informació, codificació i transcripció de resultats i han garantit, per tant, una gran fiabilitat de les dades obtingudes.				
Processament de dades	El tractament de la informació obtinguda es realitza mitjançant l'anomenat Statistical Package for Social Sciences (SPSS).				

Condicions de vida i hàbits de la gent gran a la ciutat de Barcelona

Àmbit sociodemogràfic
Àmbit econòmic
Espai vital
Salut
Distribució del temps
Xarxes relacionals

Desembre 2009

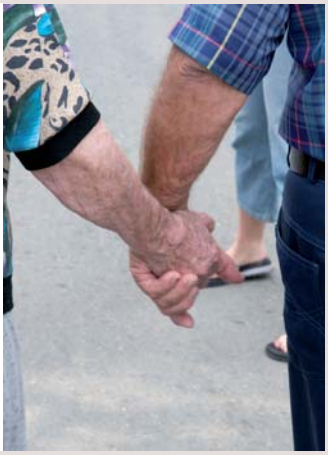

Ajuntament de Barcelona